

Gledališki list Mestnega gledališča ljubljanskega
Letnik LXII, sezona 2011/2012, številka 6
Izdaja Mestno gledališče ljubljansko
© 2011 Mestno gledališče ljubljansko

Za izdajatelja Barbara Hieng Samobor
Urednice Alenka Klabus Vesel, Eva Mahkovic, Petra Pogorevc, Ira Ratej
To številko je uredila Eva Mahkovic
Lektorica Maja Cerar
Avtor fotografij z vaj Miha Fras
Oblikovalka Mojca Višner

Tisk Collegium Graphicum, d. o. o.
Naklada 1000 izvodov
Ljubljana, Slovenija, november 2011

Po 13. točki prvega odstavka 42. člena ZDDV-1 davek ni obračunan.

mestno gledališče ljubljansko 2011/2012

2011/2012 Aleksander Nikolajevič Ostrovski Nevihita

60 let

Aleksander Nikolajevič Ostrovski

Nevihita

Mestno gledališče ljubljansko, Čopova 14, 1000 Ljubljana, Slovenija
Hišna centrala +386 (0)1 4258 222
Tajništvo +386 (0)1 4257 148, faks +386 (0)1 2517 044
Blagajna +386 (0)1 2510 852, odprto vsak delavnik od 12. do 18. ure in uro pred
predstavo, e-naslov blagajna@mgl.si
E-naslov info@mgl.si
Spletno mesto www.mgl.si

Barbara Hieng Samobor direktorica in umetniški vodja
Marijana Jaklič Klanšek direktoričina pomočnica – poslovni vodja
Jože Logar direktoričin pomočnik za tehnične zadeve

Zvone Šedlbauer režiser
Eva Mahkovic, Ira Ratej dramaturginji
Petra Pogorevc dramaturginja in urednica Knjižnice MGL
Alenka Klabus Vesel dramaturginja in arhivarka
Maja Cerar, Martin Vrtačnik lektorja

Simona Belle vodja službe za odnose z javnostjo in trženja
tel. +386 (0)1 425 5000, faks +386 (0)1 2514 167

Branka Lepšina koordinatorka in planerka programa
tel., faks +386 (0)1 2514 167

Nataša Pevec koordinatorka trženja
tel. +386 (0)1 4258 222, faks +386 (0)1 2514 167

Petra Setničar koordinatorka obiska
tel. +386 (0)1 4258 222, +386 (0)1 2510 852, faks +386 (0)1 2514 167

Zdenka Močilnik blagajničarka in informatorka
tel. +386 (0)1 2510 852

Javni zavod Mestno gledališče ljubljansko, ustanoviteljica Mestna občina Ljubljana
Program gledališča financirata Ministrstvo za kulturo (iz proračuna Republike Slovenije) in MOL

Svet Mestnega gledališča ljubljanskega
Mojca Slovenc (predsednica), Gašper Tič (namestnik predsednice),
Branko Djurič, Saša Hren Koritnik, Mitja Meršol
Strokovni svet Mestnega gledališča ljubljanskega
Alenka Klabus Vesel (predsednica), dr. Denis Poniž (namestnik predsednice),
mag. Maruša Geymayer-Oblak, Alen Jelen, Igor Likar, Marko Simčič

Dnevnik
Časopisna družba, d. d.

60 let MGL

Uprizoritev *Nevihta* posvečamo
spominu na igralko Vero Per.

Vsebina

-
- 7 Eva Mahkovic *Neznanka iz Volge, rusalke ni več*
 - 11 Urban Zorko »Nimaš svoje pameti, pravijo! Torej večno živi po tuji pameti.«
 - 17 Anita Volčanjšek ... ki je požrla lastne otroke
 - 23 J. Patouillet *Ženske: vdane v usodo in upornice*
 - 33 Aleksander Nikolajevič Ostrovski *Nevihta* (dramsko besedilo)
 - 71 Fotografije z vaj
 - 79 Kolumna
 - 83 Nova članica
 - 85 Nagrade
 - 93 Novo v Knjižnici MGL

Aleksander Nikolajevič Ostrovski

Nevihita

Гроза

Premiera 24. novembra 2011

Prevajalka Tatjana Stanič

Režiser Jernej Lorenci

Dramaturginja Eva Mahkovic

Scenograf Branko Hojnik

Kostumografka Belinda Radulović

Koreograf in asistent režiserja Gregor Luštek

Avtor glasbe Branko Rožman

Lektorica Maja Cerar

Oblikovalec svetlobe Branko Šulc

V predstavi so uporabljeni odlomki iz pesmi Ansambla bratov Avsenik *Slovenija, od kod lepote tvoje* in slovenskih narodnih pesmi *Oblaki so rdeči*, *Gor čez izaro*, *Ko študent na rajžo gre* in *Tam, kjer teče bistra Zila*.

Vodja predstave Borut Jenko

Šepetalka Neva Mauser Lenarčič

Tehnični vodja Jože Logar

Odrski mojster Janez Koleša

Vodja tehnične ekipe Branko Tica

Tonski tehnik Sašo Dragaš

Videotehnik Tomaž Božič

Osvetljevalca Branko Šulc in Bogdan Pirjevec

Frizerka Ksenija Imerovič

Garderoberki Angelina Karimović in Tatjana Cirman

Rekviziter Sašo Ržek

Sceno so izdelali pod vodstvom mojstra Vlada Janca in kostume pod vodstvom mojstric Irene Tomažin in Branke Spruk v delavnicah MGL.

Igrajo

Marfa Ignatjevna Kabanova JOŽICA AVBELJ

Tihon Ivanič Kabanov MATEJ PUC

Katerina NIKA ROZMAN

Varvara ALJA KAPUN k. g.

Savel Prokofjič Dikoj BORIS OSTAN

Boris Grigorjič PRIMOŽ PIRNAT

Vanja Kudrjaš JAKA LAH

Kuligin JANEZ STARINA

Fjokluša JETTE OSTAN VEJRUP

Glaša MAJA BOH

Šapkin BORIS KERČ

ANSAMBEL VOLGA (oboa kvartet z alternacijami):

Eva Jurgec, Klemen Bračko, Bojan Cvetrežnik, Jelena Ždrale,

Katarina Jericijo, Žiga Fabbro

Eva Mahkovic

Neznanka iz Volge, rusalke ni več

Tri impresije:

1. Ofelija nabira rožmarin, mačehe, janež, orlice: ko obeša girlande na drevo ob vodi, omahne v potok in utone. Grkinja Hippo se požene v morje, da bi ubranila svojo čast. V ruskem vodnem demonu rusalki se naseli duh dekleta, ki je umrlo v vodi. Lucia Rosa skoči v Tirensko morje, da se ji ne bi bilo treba poročiti z moškim, ki ga ne ljubi. Yun Sim-Deok se s poročenim ljubimcem požene v ocean. Alfonsina Storni hodi v morje, dokler ji voda ne preplavi glave. Protagonistka platna Georgea Frederica Watta *Found Drowned* leži na pesku pod mostom Waterloo, njeno telo je skrivljeno v križ. Virginia Woolf gre v reko Ouse, Ana Karenina se vrže pod vlak, Emma Bovary vzame arzenik. Lux Lisbon se v garaži do smrti zastrupi z ogljikovim monoksidom, pred tem odidejo tudi njene sestre: Cecilia skoči skozi okno in se nabode na vrtno ograjo, Therese poje pest uspavalnih tablet, Bonnie se obesi, Mary glavo vtakne v pečico.

2. Ona namreč še zmerom plava. Nihče je ni našel. Veste, včasih imam občutek, kot da bi mi skupaj s temi mojimi šnopsi tekla dol po grlu, zelo majhno trupelce, napol gnilo. Sedemnajst let je imela. Zdaj ima podgane in alge v svojih zelenih laseh, kar lepo ji pristojijo ... Nekoliko je zabuhla in belkasta, polna smrdečega rečnega blata, čisto črnega. Zmeraj je toliko dala na čistočo. Zato je tudi šla v vodo in začela smrdeti. (Bertold Brecht: *Baal*)

3. Konec osemdesetih let 19. stoletja iz Sene pri Quai du Louvre potegnejo truplo utopljene deklice, ki je bila pred smrtjo, sodeč po kvaliteti še ohranjene kože, stara komaj šestnajst let. Njeno telo ne kaže znakov nasilja, v pariški mrtvašnici sklepajo, da je dekle naredilo samomor. Patolog je nad lepoto neznankinega obraza – utopljenka se smehlja, njen izraz je pomirjen, zadovoljen, celo srečen – tako prevzet, da odtisne posmrtno masko. Kopi-je posmrtno maske neidentificirane mlade ženske, ki dobi ime *L'Inconnue de la Seine*, *Neznanka iz Sene*, postanejo izredno priljubljeno okrasje pariških boemskih salonov in morbidno orientiranih umetniških domovanj s konca 19. stoletja. Neznanka iz Sene postane erotični ideal svoje dobe, navdihne številna francoska in druga literarna dela in s svojim videzom vpliva na imidž cele generacije nemških deklet.

V seznamu so nanizani bolj ali manj znani zgodovinski in fiktivni primeri ženskih smrti: samomora, samomora v vodi, samomora zaradi ljubezenskih težav oziroma kombinacije naštetega. Citat iz Brechtovega *Baala* ilustrira specifičen primer, zapis o Neznanki iz Sene beleži nepričakovano posthumno usodo anonimne utopljenke, ki je v očeh sveta zaživela šele po smrti in v smrti in zaradi nje dosegla smoter in svetovno slavo.

Žensko smrt v vodi spremlja romantičen pridih ljubezenskega razočaranja, pojav je morbidno fascinanten, ob njem v trenutku pomislim na Millaisovo *Ofelijo* in podobne mračno sladkobne upodobitve tega lika. Voda v umetnosti in literaturi nastopa kot priljubljena metoda smrti za zapuščene ljubice, osramočene nosečnice in zakonolomilke, razočarane kontraafrodite, ki se poraženo raztapljajo v morski peni. Smešno je, da se posmrtno in v vodi pozicija moči nenadoma zasuče. Rusalke, renke nimfe, ondine, morske dekllice in druga ženska vodna mitološka bitja (ali njihovi literarni derivati), ki predstavljajo duhove ali alterege v vodi umrlih deklet, so tradicionalno fatalke in zapeljivke. Kako bizarno in srhljivo, da je podobna funkcija posthumno dodeljena tudi čisto do konca mrtvi deklici iz Sene!

Tudi Katerina Kabanova konča v vodi, tudi ona je razočarana v ljubezni. Kot prešuštnica po rigidni morali svojega časa ni brezmadežna, a velja za najbolj simpatično in simpatije vredno junakinjo del Ostrovskega. Dekle iz povolškega zakotja, poročeno s Tihonom, se zaljubi v Moskovčana Borisa in brezglavo skoči v razmerje, ki je vnaprej obsojeno na omejen rok trajanja, se pravi odnos, ki je za njen antikompromisni značaj absolutno neprimeren. Ko govorim o brezglavem skoku, le-ta vključuje predhodno moralno dilemo, ki je v skladu z izvirnim kronotopom igre zvezana s pravoslavnimi verskimi dolžnostmi in občutji, zaradi katerih se Katerina v primerjavi z globoko religioznimi, a versko lahkotnejšimi prebivalci mesta zdi nekoliko anahronističen lik. Danes njen strah pred grehom prevedem kot razvit občutek za odgovornost, zavest o odločitvi in posledici, Katerina krivde ne prelaga. Kot rečeno: če je »greh« premišljen, je dejanje zakonolomstva popoln skok na glavo. Nenadna ljubezen do nekega prišleka je manifestacija nekakšnega nemira v duši, ki ga Katerina pri sebi zaznava od otroških let in ga tudi večkrat ubesedi, Katerina je globoko avtorefleksivna. Njena usoda se izvrši na ozadju družbenokritične freske, ki je dovolj priskutno umetna, da osrednja junakinja deluje popolnoma svetlo. Razmišljam, da je bela vrana v kontekstu tega ljubečega, smehljajočega se demoničnega občestva v nevarnosti, da njene staromodne vrednote, premočrtnost in kontroverzna nenarejenost zasijejo v pretirani belini in preskočijo na raven simbola.

Po Ostrovskem je Katerina kot oseba, ki čuti, govori in dela eno, osamljen tujek, ki ga je treba čim bolj onespobiti: tašča jo prezira in zaklepa, mož se zanjo ne zmeni, prijateljica jo pozabi, ljubimec pa izda. V uprizoritvi, katere nastajanje spremljam, Katerina v ljudeh poleg negativnih čustev vzbuja nerazumno, nerazložljivo fascinacijo, to je nekakšna destruktivna naklonjenost, malikujoča sla po uničenju, shizofreno, a še kako razširjeno

in naravno človeško čustvo. Stara Kabanovka jo ošteva, zmerja in se ji posmehuje, neprijetno obnašanje spremlja muhava naklonjenost. Svakinja Varvara Katerino dovolj dobro pozna, da jo zapelje v razmerje, v katerem bo nedvomno izgorela, obenem do nje najbrž čuti pristno prijateljstvo. Fjoklušo vse v zvezi s Katerino strastno zanima. Mala čudakinja je v Kalinovem ljubljena in osovražena ikona, katere prisotnost iritantno navdušuje. Dvoobrazno čustvo Katerina nenazadnje zbudi tudi v Borisu, čigar strastna zaljubljenost se po hitri konzumaciji iz nerazložljivih razlogov preobrazi v nedoumljivo, a premočrtno željo po distanci do objekta svoje fascinacije.

Neznanka iz Sene je smoter svoje eksistence izpolnila po smrti. Za nekatere mitološke utopljenke odhod v vodo ne pomeni zadnje besede. Katerina Kabanova za seboj ne bo pustila rusalke, njen duh v Volgi je miren, ker je odšla pomirjena z drugimi in s seboj. Zdi se, da bi njena smrt za skupnost morala pomeniti katarzično odvezo: reka je odstranila nerazumljivo vsiljivko in vampirčke nahranila z njenim nerazumljivim čustvovanjem. Vseeno se vprašam, ali je Katerinina naloga z žrtvovanjem v višje dobro skupnosti izpolnjena; mogoče bo njen duh še naprej polebdeval nekje v gostem zraku povolške nevihte. Romantično razmišljam, ali je Katerina mesto kako zaznamovala, kot so v ljudski domišljiji vode zaznamovali duhovi umrlih deklet. Misel brez pravih temeljev. Vsaka prava skupnost tujek dokončno eliminira ali absorbira. Prostor za fascinacijo in naslajanje nad drugačnim s tem sicer izgine, to pa je tudi najbolj grozno.

Urban Zorko

»Nimaš svoje pameti, pravijo! Torej večno živi po tuji pameti.«

Nevihta (1859) se danes lahko zdi anahronističen tekst. Vprašanje je: kaj skupnega ima tradicionalno rusko trgovstvo z našim potrošniškim, prestrašenim in nekoliko brezobličnim časom, naphana govornica Rusije 19. stoletja z digitalnim trapanjem? Tradicije ruskih trgovcev, pobožnjakarstvo in rigidni družbeni mehanizmi, ki subjekte Ostrovskega pogojujejo v živopisno hinavščino, se nam, živečim v času skrajne mimikrije ideologij, sprva zdijo nekaj minulega.

V prvem prizoru se soočimo z dokaj idilično, optimistično podobo Rusije tedanjega časa (ko Kuligin s promenade občuduje široko Volgo), spoznamo nekoliko komične like. Začetek služi bliskoviti karakterizaciji, poslikavi kronotopa. Med drugim izvemo, kako jeznorit je pomembni trgovec Dikoj, kako svetohlinska njegova ženska inkarnacija, ovdovela trgovka Kabanuha. Slednja je specialistka za najedanje in nočna mora vsakega modernega seksologa. Mladima zakoncema, sinu Tihonu in protagonistki igre, njegovi ženi Katerini, zares ne pusti dihati. Vendar: veliko pozornosti namenimo Dikoju, ki se v nadaljevanju igre presenetljivo izkaže za dokaj postranski lik. To je, dramaturško gledano, nenavaden prijem, po drugi strani pa avtorjeva najbolj neposredna kritika »mračnih« strani ruskega trgovstva.

In tudi prvo okno današnjemu bralcu, ki v opisih pomembneža, ki ga Kudrjaš in Šapkin označita za »pošast«, zlahka uzre vsaj sodobnega velekapitalista, če že ne kar kakšnega konkretnega slovenskega tajkuna. V besedah izumitelja Kuligina: *Surove razmere so v našem mestu. Roke so, dela pa ni*. Te besede spet režejo danes, pod krili šotorov in transparentov pred svetovnimi borzami.

Kuligin je glas zdravega razuma pa tudi utopičnega idealizma: izumlja perpetuum mobile, neizumljivi stroj/sistem, kar lahko prenesemo tudi na družbeno – politično raven. S svojim imenom, ki Ruse spomni na zgodovinskega izumitelja-idealista Ivana Kulibina (1735–1818), in sklicevanji na druga velika imena ruske preteklosti, Lomonosova in Deržavina, ponuja neko drugo izročilo iskateljstva, inovativnega, gibkega duha, dela ruske (vendar drugačne, naprednejše) tradicije.

Ostrovski k sreči ne ostaja zgolj pri nekoliko enoplastnih Kuliginovih tožbah, sicer osnovanih na avtorjevi mladosti v Zamoskvorečju, kjer je umazano perilo trgovcev pral tudi poklicno, kot odvetnik. Njegova osrednja pozornost je namenjena junakinji Katerini, trpeči pod jarmom moralistične in gospodovalne tašče in zakona – institucije. Katja se zaljubi v Borisa, kar ji najprej zruši *lastne* predstave o ustreznosti in hkrati zažene njeno svobodoljubno, skrajno fatalistično in impulzivno naravo: *Živeti po svoji volji!* To seveda ni geslo tradicionalnega ruskega trgovstva, ki temelji na kremenitosti, tradiciji (posla, in s tem njegovem ugledu), na dedovanju in nedoseganju vlog, na eklektični pasivnosti, ne pa na modernem kameleonstvu.

Katja je tragična junakinja, ne zato, ker bi bila nasproti tradiciji, temveč prav zato, ker je prav njen najpristnejši subjekt. To dekle ni kot njeni vrstniki, ki se z realnostjo zakotnega mesteca ob Volgi (in s tem Rusije) soočajo na pogosto konformistične, a razumljive načine. Katjin mož Tihon pasivno kima materi, ko je ta v bližini, in jo ob prvi priložnosti pobriše v alkohol. Njegova sestra Varvara (Katjin »barbarski«, iznajdljivi protipol) in njen ljubimec Kudrjaš si levit ne dovolita brati: ko doma postane prevroč, jo preprosto popihata. Tudi Boris je svobodna ptica, razen z obljubo dediščine, z ničimer zares vezan na ta kraj. Vsa mlajša generacija tako ali drugače že čuti minulost neke dobe in najde bolj ali manj učinkovite načine bega ali borbe. Toda ne Katja, ki je osamljena, ujeta v pozabljeno mestece in med kolesja dob. V globoki tradicionalni veri in ljubezni do Boga jo razceplja prirodna težnja k individualnemu, oz. možnosti svobodne odločitve. Dekle, kot je Katerina, bi si danes stežka predstavljali konkretno, lažje pa v njeni univerzalni izgubljenosti.

Nevihito je Ostrovski snoval skozi leta in jo izdal jeseni 1859, dobro leto pred začetkom obsežnih reform carja Aleksandra II., ki so med drugim prinesle postopno osvoboditev tlačanov in mnoge ekonomsko potrebne

ukrepe, ki so Rusijo, takrat živi muzej fevdalizma, sčasoma in stežka utirile v zložno in zatikajočo se orbito nekega približka tržnemu sistemu. Potrebe po reformah so se kazale že nekaj časa. V stanju tedanjega duha, v tem občutenju nezadostnosti obstoječega ter prestrašenem čakanju na menjavo dob in sistemov se skriva težki mehanizem, ki lomi Katjo. Prav v njem zlahka vidimo vzporednice z dandanes, ko se zdi, da namesto na začetku kapitalizma stojimo na njegovem koncu, z enakim vprašajem v glavi.

Katja je razpeta med ponotranjenimi normami monolitne tradicije in individualno ustvarjajočo voljo industrijske dobe. Kot pravi ruski literarni znanstvenik Dmitrij Bak: »Katja ne ve, kako si je zamislila svoje življenje, zato se ji zdi, da ga ne živi, kot si ga je zamislila.« Se zdi znano? Katjina zbežnost, nezmožnost praktične alternative je lahko tudi rokavica 'vetrojebski' generaciji, ki vstopa (mo) v svet, pogosto podloženi s privilegiji staršev, gotovo pa vključeni in ujeti v podedovan, nemobilni in monolitni sistem, za katerega ne poznamo alternative, čeprav čutimo, da je potrebna.

Na Katjinih plečih se lomi zgodovina, kot v nevihtnem oblaku se z brutalnimi posledicami izvrši mešanje tokov, (dveh) skrajnosti. Katja je tragični lik, ne proti tašči ali mestu, temveč proti sami sebi (spomnimo: izda se sama) času, svetu.

Igra je doživela mnoge kasnejše umetniške predelave, pa tudi strastne debate in interpretacije (ne le) sodobnikov; morda najznamenitejša je kritika Nikolaja A. Dobroljubova, ki je v igrah Ostrovskega že prej videl »globoko razumevanje ruskega življenja, veliko spretnost ostrega in živega prikazovanja njegovih najbolj bistvenih plasti«. S kritiko te igre, z naslovom *Žarek svetlobe v temnem carstvu* (1860), je mladi publicist prispeval besede, ki imajo v današnji ruski kulturi status idioma. Katerina, luč protesta.

Nevihta ponavadi uvrščamo med realistične drame, z elementi tistega, kar kasneje imenujejo simbolizem. Tu je grozeča in valeča se nevihta-simbol, pa razdeljenost kronotopa na tri ravni: na visoki breg Volge s promenado (v bližini se Katja ubije), na »srednjo« raven mesta in nizko, »peklensko« globel za hišo Kabanovih, kjer Katja ironično (v prevrnjeni hierarhiji) najde izpolnitev svojih želja. In končno – smrt junakinje, ko pade na sidro (tradicija) in si poškoduje, prav gotovo ne po naključju, ravno senca oz. glavo.

Igra, poleg kolizije dveh različnih sistemov oz. načinov življenja, izrazito tematizira vsaj še ljubezen (človeško in tisto do Boga), trgovsko družino (zatirano, izkoriščano in zaprto pred svetom). Tudi neznanstvo ignoranco tega pozabljenega mesta, mikropodobe tedanje Rusije, kjer sta preteklost in zunanji svet nerazumljiva in mitologizirana (Litva je z *neba padla na nas*), narava nedoumljivo božje delo (*Nevihte so nam poslani za kazen, da bi se spokorili, ti se hočeš pa z drogovi in nekakšnimi vilami, bog me obvaruj, braniti*

pred njimi.) in prihodnost demonizirana (*In še hujše bo, kot je zdaj, draga.*), da se še razumniki, kot je Kuligin, zdijo malo trčeni.

Kot nalašč danes skoraj ne mine dan, da ne bi v raznih medijih, poleg novic o stalnih spotikih trgov, naleteli na Slavoja Žižka, kako robanti o potrebi po novem sistemu (vzniklem tudi iz preteklih izkušenj in ideologij) in pridiga o »koncu zakona med demokracijo in kapitalizmom« ter mimogrede pljune po kakšnem trmistem teoretiku prostega trga. Takrat se zdi, kot da smo prav taki meščani, ki se pod oboki zbirajo pred nevihto nove dobe, boječe kukamo proti jugu in že pomalem šušljamo, koga bo neurje ubilo in kaj zažgalo.

Za zdaj se nevihtni oblaki zdijo še razmeroma daleč na obzorju.

PRIPIS: Za korenito drugačen pogled na igro *Nevihta*, pogled iz druge dobe, ki je mračno (trgovsko) carstvo Dobroljubova z veseljem inkorporirala v svoj sistem, si oglejte nekoliko ekspresionistični film *Гроза* (1934, V. Petrov; na voljo tudi na You Tubu).

Anita Volčanjšek

... ki je požrla lastne otroke

Nevihta, napisana leta 1859, torej v času vzpona in razcveta ruske dramatike, pa sama, gledano družbenopolitično, ni nastala v izredno odprtem okolju. Hermetično 19. stoletje, ko je bila Rusija simbol reakcije in nazadnjaštva ter permanentno zoper revolucionarnim gibanjem, se izraža tudi v tragični drami Aleksandra Nikolajeviča Ostrovskega. Avtor črpa iz realnosti; hermetičen, neobljuden in distanciran je tudi svet njegovih junakov, ujetih v ruralno okolje in spono tradicije ter religije. Znotraj zaprte vaške strukture, katere ogrodje tvori srednji sloj (trgovci) – car Aleksander II. je po letu 1856 odpravil nekaj pravil za kmečki živelj, ki se je poslej lahko prosto ukvarjal s trgovino –, sta onemogočeni kakršni koli osebna fleksibilnost in svobodomiselnost. Obravnavano besedilo je plastičen izsek iz življenja trgovcev, ki so samovoljno uredili lastno hierarhijo, sestavljeno iz bogastva in moči posameznika, predvsem pa upravičen dramatikov posmeh tovrstni ureditvi in svarilo pred njo. *Nevihta* ni zgolj naravni pojav, *nevihta* divja v srcih tistih, ki želijo živeti po svojih lastnih merilih, ukrojenih po lastni pameti.

Provincialna Rusija je drugačna od mestnega utripa glavnih središč; Kuligin, meščan in izumitelj, edina aktivna in trezno razmišljujoča oseba *Nevihte*, ki pa v strahu za svoje življenje navzven deluje precej ponižno in konformistično, odkrito spregovori o tukajšnjih nemoralnih navadah in pokvarjenosti mestnih veljakov: *Surove razmere so v našem mestu, 'spod', surove razmere. Pri meščanih ne boste našli drugega kot grobost in skrajno revščino. In nikoli ne bomo zlezli iz te kože, 'spod! Zato ker s poštenim delom ne moremo zaslužiti več kot za kruh. Tisti, ki imajo denar, pa se ukvarjajo samo s tem, da bi revne zaslužnili in si z njihovim zastonjskim delom prigrabili še več denarja.* Mestece je skorumpirano in brez trdne nedvoumne moralne podstat, večina prebivalcev (predvsem starejše generacije) pa svoja nečedna ter povsem deviantna dejanja kamuflira pod krinko pobožnosti in fanatične zvestobe pravoslavni cerkvi. Prebivalci se, verjetno zaradi enormne kopice lastnih grehov, obračajo

na Boga, versko ikonografijo in pod domačo streho goreče sprejemajo romarje. Grozljive zgodbe le-teh glasno odmevajo po izbah domačinov, zgodbe, tako oddaljene od realnosti in neizkrivljene podobe sveta. Pripovedovanje temelji na vražah, starih verovanjih in, bojda otrokom v poduk in svarilo, prehaja v čedalje bolj strašno in neverjetno domišljijско sprevrženo bajko. Starejši pod pretvezo (straho)spoštovanja do roditeljev in avtoritete posesivno vzgajajo lastne otroke, jih silijo poslušati raznovrstne blazne izmišljotine in svoje potomce implicitno pehajo v pogubo. Svoje neizživete fantazije – zaradi strogo krojenih družbenih vzorcev in visokih pričakovanj ter neprestane težnje po ugoditvi tovrstnim normam (ko pričakovanja drugih počasi, a zanesljivo prekrijejo želje posameznikov) – kompenzirajo z vzpostavljanjem totalitarnega reda znotraj družinskih zidov, kjer se hočejo dokazati kot glavni in nezamenljivi oblastniki in posestniki svojih naslednikov. *Paziti na zunanjo uglajenost* se je glasilo pravilo buržuazne družbene ureditve, ki se mu je moral podrediti vsak, če je hotel obdržati status višjega razreda. Odstopanje od družbenih norm in kakršna koli druga deviacija zoper meščanski red sta terjala izključitev iz družbe, izobčenec pa je dobil oznako etiketiranega, nezaželenega, moralno izprijenega.

Difuzna zmes ustrahovanja, dvoličnosti, verbalnega nasilja in verskega fanatizma napaja to rusko mestece, nad katerim, metaforično, že ves čas tli neurje, nevihta. Vse do zaključka drame je čutiti suspenz in prihajajočo nesrečo – tudi bralec ni izvzet iz tesnobe pred »nevihto« –, ko zaradi oblastiželjnosti in občutka nadvlade nad manj izkušenimi (a veliko bolj človeškimi) pade prva nepotrebna in nedolžna žrtev. Osivela garnitura čuti pritisk novih sil in prihajajočega naprednejšega družbenega ustroja, zato se z vso silo drži starega sistema in nefleksibilnih, zabetoniranih pravil. Kaotično stanje je v dušah tistih maloštevilnih prebivalcev, ki še niso izgubili občutka za dobroto in empatijo; njihova življenja preveva strah, ne pred naravno ujmo, temveč pred ljudmi, someščani, sosedi, ki se branijo sodobnejšega načina bivanja, mišljenja in funkcioniranja.

Ustroj vsakdana rivalskih in denarja željnih ruskih trgovcev je rutinski, skrbno urejen po starodavnih obrazcih obnašanja in delovanja; mladi, veselja in brezskrbnosti željni sklonjenih glav trpijo psihofizično nasilje svojih staršev; podnevi in v javnosti ubogljivo pritrjujejo vsakršnemu maltretiranju, ponoči skrivaj snujejo načrte za lepšo prihodnost ali svojo bol in omejevanje blažijo s prepovedano ljubeznijo, celo škodljivimi substancami. Družina je strogo zaprta neprebojna celica, kjer so otroci brez pravic in možnosti izražanja lastnih občutkov. Že poročeni Tihon Ivanič Kabanov bi si po vsej logiki in razumu zdrave pameti moral z ženo urediti lasten dom in se distancirati od matere, a ji je, prav po definiciji ojdipovega kompleksa, ponižno poslušen in večkrat celo napadalen do svoje skoraj najstniške družice. Zunaj omejenega prostora, ko na ulici končno lahko zaduha, pa uteho išče v prekomernem konzumiranju alkohola, od katerega odvisnost niti ne skriva preveč. Kabanovka – v mestu uživa ugled in spoštovanje zaradi bogastva in pobožnosti – je zaslužnjila svojega sina, njenemu čustvenemu izsiljevanju pa ne uide niti mlada snaha: *Saj že dolgo vem, da imaš ženo rajši kot mater.*

Odkar si se oženil, pri tebi ne vidim več prejšnje ljubezni. Skupaj tvorijo izkrivljen družinski trikotnik, ki slej ko prej mora izgubiti eno izmed stranic. Materino posedovanje meji na blaznost; ko od njega (odraslega sina) zahteva brezpogojno ljubezen in predanost, hkrati pa ga infantilno nagovarja proti ženi, razkriva svoje izpraznjeno in bedno vegetiranje. Posamezne replike bi lahko – (ko matrona sina eksplicitno postavi v vlogo ženi nadrejenega) –, če bi drama nosila predikat komedija, izzvenele komično in prav po vzoru *commedie dell'arte*:

KABANOV (*se postavi nasproti Katerini*): Ubogaj mamico, Katja!

KABANOVA: Reci ji, naj ne bo nesramna s taščo.

KABANOV: Ne bodi nesramna.

KABANOVA: Da mora spoštovati taščo kot lastno mater!

KABANOV: Spoštuj mamico kot lastno mater, Katja.

KABANOVA: Da ne sme brezdelno posedati kot kakšna plemkinja.

KABANOV: Ukvarjaj se s čim, dokler me ne bo!

Tako pa nizi grotesknih ukazov zgolj dokončno razgalijo vso podlost in napačno zaverovanost v edino svoj prav, predvsem pa nezmožnost soočenja z resnico postarane ljubosumne ovdovele (skoraj) device ter mario-netno vlogo njenega sina, ki si ga je uspela docela podrediti.

Zakon Katerine in Tihona je obsojen na večno maltretiranje in nadlegovanje, vse dokler Katerina pod težo dogovorjene poroke, nepristnih čustev do moža in samovoljne in obsesivne tašče potihoma in na skrivaj ne izstopi iz pogubnega ognjenega obroča. Kakšen *déjà vu*, vendar še kako odrešilen in priročen v drugi polovici strogega devetnajstega stoletja! Katerina svoje domače muke blaži s pravo ljubeznijo svojega življenja, ki je prišla, kako nečehovsko, naravnost iz moralno manj okorne Moskve. Ozkoglednost, egoizem in sprevržene (nepristne) odnose znotraj od razrvanosti in družbene nemorale kipečega odročnega mesta kaj hitro začuti Boris, prišlek iz ruske prestolnice, ki – zopet zaradi fizičnega preživetja – trpi jezo in gnev svojega strica. Slednji je moška različica Katerinine tašče; skupaj namreč sestavljata prav gnusno nehumano in nezemeljsko dvojico, dva hudiča v človeški preobleki. Boris v zaupnem dialogu s Kuliginom, kot edinim potencialnim »treznim«
sogovornikom izda svoje občutke: *Eh, Kuligin, zelo težko mi je pri vas, nisem navajen. Vsi me nekako grdo gledajo, kot da sem odvečen, kot da jih motim. Tukajšnjih običajev ne poznam. Saj razumem, da je vse to rusko, naše domače, ampak vseeno se nikakor ne morem navaditi.* Novih pravil in s tradicijo starejših prežetih javnih in intimnih ravnanj, četudi bi si to želel, zares ne more ponotranjiti, jih usvojiti. Borisa vodi srce, ne razum, prirejen po družbenih predpisih. Na eni strani ga utesnjuje kolerični stric, na drugi nedovoljena ljubezen s poročeno Katerino. Poleg jeznoritega in nikoli zadovoljnega bogatega strica ga bremeni tudi dediščina umrle babice, ki je njemu in sestri svoje imetje zapustila zgolj v primeru brezpogojne hvaležnosti in vdanosti do tega nikoli

nasmejanega strica, ki mu ni moč ugoditi. Le kako naj mu potem ugaja nečak, mladenič precej svobodnih nazorov? Vsa ljubezen je pogojena, nič ni zastoj, kar močno občutita Boris in Katerina, ljubimca na skrivaj. Vendar je njuna brezpogojna ljubezen kratkega veka in dekle čuti, da jo čaka neizogibno. Vse mesto izve za njen skrivni greh, ki se tako iz zasebne sfere preseli v javno, kar pa najbolj skrbi njeno taščo, škodoželjno in obenem govoric sosedov boječo se Kabanovo. Katerina pa ne pomišlja prav dolgo; vrže se v tolmun, v smrt, o kateri prav romantično – posledica diametralno nasprotne vzgoje, ki jo je imela v krogu svoje primarne družine, kjer so jo razvajali in slikali podobe o raj in večnem onstranskem življenju – razmišlja še pred usodnim zapletom.

Nevihta mestoma odkriva eksplicitne paralele s – sicer nekaj desetletji kasneje napisano – dramo *Dom Bernarda Alba*; obema je skupen hermetičen topos, v katerega so, zaradi prisile in ekstremističnega mišljenja starejših, ujeti mladi. Obe drami slikata duševno trpljenje in posledice nadvlade samooklicanih avtoritet. Nadvlada starejših je neuklonljiva trdnjava, ki vsakršen, četudi najmanjši poskus upora, zatre že v kali. Mesto se stara, vse temeljne funkcije, tako javne kot zasebne, družinske, zasedajo generacije, ki se z zadnjimi napori (vedoč, da so jim ure štete) oprijemajo pravil »iz naftalina«; grozljiva, temačna atmosfera – pa ne zaradi morebitnega dežja in grmenja – prežema vseh pet dejanj igre, vse do bridkega konca »neprilagodljive«
osebnosti, ko se nevihta za hip umiri. Pravimo za hip, saj »zgolj«
eno življenje žal ni dovolj, da bi se norme predrugačile, ljudje pa celostno, predvsem pa duševno preobrazili. Za upornike v destruktivni dogmatičnosti ni prostora; mladina mora za golo preživetje sprejeti igro odraslih in se jim (četudi samo navzven) prilagoditi ali pa bo za svoj pogum, za zgolj en dan brezskrbnega in lahkomišelnega delovanja plačala z življenjem. Nevihta v Katerininem srcu je ugasnila skupaj z njo, nad mestom pa se že zbirajo novi grozeči oblaki, ki bodo – zaradi nezmožnosti priznanja lastnih napak, ko se Kabanova nad sinovim očitkom brani z vso zarjavelo obrambno mašinerijo stare povzpetnice – ugonobili še kakšno drugo (pre)mlado življenje.

J. Patouillet

Ženske: vdane v usodo in upornice

I. Ženske v zakonu: njihove misli o podrejenosti. Njihovi raznoliki odnosi.

»Trgovsko« zakonsko življenje ima, kot hiša, v kateri domuje, dve »polovici« (dela hiše, določena možu ali ženi): v eni mož, varuh zakona in navad, vlada kot egoistični gospodar; v drugi je ženska že od nekdaj obsojena na uničujočo podrejenost. Vemo, na kakšen način si avtoriteto predstavlja in zagotavlja on. Spoznati pa moramo občutke in odnose, ki jih ima do svojega položaja ona.

V zahodnem svetu se ženska ne boji, da bo po poroki postala manjvredna; pravzaprav v zasebnem ali družbenem življenju pričakuje razcvet svobodne osebnosti. Po tradicionalnih ruskih vrednotah pa se zanjo odpira drugačen svet: prehod od ene dominacije k drugi, v kateri bo svoje dneve preživljala kot ujetnica. Do katere mere, je odvisno od časa, kraja, rabe obeh enot in značaja moža: *Ali imam dosti časa, ko sem prosta in sama zase?* pravi hči trgovca Kurošlepova v igri *Goreče srce*. *Ah, kje, vedno sem odvisna od drugih, vedno. Kot mladenka sem ponižno stregla očetu in materi; nato bom odrasla, se poročila in postala sužnja svojega moža, sužnja za vedno.* Nekdaj carice in carične niso nikoli zapustile svojih prostorov. Bojarinje se po ukazu Petra Velikega niso smele družiti z moškimi. V hišah trgovcev so se do prejšnjega stoletja ženske prikazale le toliko, da so pozdravile gosta. Leta 1856 je v posameznih malih vasicah pod tversko oblastjo Ostrovski sam opazil, da poročene »trgovke« živijo samostansko življenje, da gredo le redko ven same in še takrat z dolgo ruto: ta je pomenila nevarnost za osvajalce, ki bi pri njih iskali avanturo, saj so se že po obleki razlikovale od neporočenih deklet. V nasprotju s tem, kar je bilo v navadi drugod, so prav neporočena dekleta uživala določeno mero svobode: stara Kabanuha iz *Nevihite*, sicer tako stroga do snahe, pusti hčer Varvaro, ki bo kmalu sama na vrsti za ujetništvo, da se zvečer sprehaja

po mili volji, čeprav brez dvoma ne bi dovolila nočnih zmenkov s Kudrjašem. Kmetice so pred poroko lase nosile spete v čop, da so jim padali na hrbet, po poroki so jih stisnile pod ruto. Priljubljene svatbene pesmi so skoraj vse žalostne ali melanholične (kot pravi Puškin: *Naše poročne pesmi so žalostne kot pogrebno jadikovanje.*); v njih se pogosto pojavljata in ponavljata dve besedi: svoboda (volja) pred poroko in suženjstvo (nevolja) po njej.

V trgovskem in poslovnem svetu, kot ju slika Ostrovski, ženska živi v težki neenakopravnosti, ki jo pritiska k tlom. Pri najnesrečnejših je pritožba enotna: *Naš dobiček je trpljenje, trpela bom*, pravi ena (v igri *Naredi, kar moraš*). *Ampak suženjstvo je res grenko, oh, kako je grenko! Ni človeka, ki ne bi jokal zaradi njega! Še najbolj pa me, omožene! Tako kot jaz zdaj! Životarim, mučim se, niti enega žarka veselja ne vidim. In vem, da ga nikoli ne bom videla! Dlje ko traja, hujše je*, v *Nevihiti* pravi Katerina Kabanova. *Obe sva nesrečni*, v *Sužnje* pravi Sofija Koblova Evlaliji Stirovi, *suženjstvo naju je za vedno uničilo, vas v otroštvu, mene v zakonu; obe sva nemočni ujetnici – bodiva torej prijateljici*.

A vendar – ali ženske ne poznajo svojih (človekovih) pravic? Oziroma, če vedo, da pravice obstajajo – ali jih branijo s srčnim pogumom? Ali se osvobodijo in tako premagajo ne zakonsko zatiranje, temveč lastno pasivnost?

II. Servilna podložnost in strahospoštovanje. Zapuščena ženska: Vera Karkunova v igri *Srce ni kamen*

Pred poroko izobrazba znotraj družine, starost, prilagodljivost, ki izvira iz prirojene ubogljivosti, in preizkušena neučinkovitost ali včasih smrtna nevarnost kakršnegakoli upora so faktorji, ki so večino žensk prisilili k mirni vdanosti v usodo. Če se občasno pojavi kratko obžalovanje ali plah ugovor, ki prekine tišino podrejenosti, ga suh opomin k redu hitro ustavi na ustnicah. Duh, oblike in izrazi te podrejenosti variirajo glede na značaj žena in mož in njihov položaj v družbi; ob surovosti se tako pojavlja še do razvrednotenja stopnjevano poniževanje, ranjeno samospoštovanje, samozanikanje.

Juliji Kurtisini iz igre *Greh in nesreča doletita vsakogar* so grobost in ljudski nazori blizu. Ko ji mož kaj ukaže, pokaže skoraj živalsko udomačenost, izjavi celo – iz strahu ali iz prepričanja, to ni pomembno –, da so kazni nujne in vir kreposti. Pusti se pretepati, obenem pa se ima za enakovredno svoji svakinji, ki bi se takemu ravnanju v buržujskem ponosu in prevzetnosti uprla. Julija bratu Krasnovu očita, da ženi dopušča preveč svobode, na koncu iz sovraštva in ljubosumja do elegantne svakinje s strahopetno obtožbo sodeluje pri njenem propadu. Taki sta tudi žena trgovca Epiškina Fetinija, ki neprimerno ravnanje prenaša, a je manj

ustrežljiva, in žena trgovca Petra Daša (igra *Stori, kar moraš*), ki moževe surovosti trpi z veseljem, da bi ohranila njegovo ljubezen, če pa naveličana brezbriznosti in besnenj že pobegne k staršem, se iz spoštovanja do »zakona« pusti pripeljati nazaj. Nastasja Pankratijevna (*Dnevi nesreče*) se je navadila, da na izbruhe svojega od avtoritete pobesnelega moža Brusкова, ki je z izjavami v slogu *Kdo sem jaz? ... Moja beseda je zakon!* strah in trepet hiše, odgovarja s prestrašenim laskanjem. Ko se pridruži prostaškemu ponosu, hvalisanju in filozofiji, da morajo biti otroci po dolžnosti servilno ubogljivi, ostane brez dostojanstva.

Po drugi strani so žene bogatih trgovcev manj ponižne. Včasih si upajo povzdigniti glas, zlasti ko gre za zakon njihovih hčera: tu zbudajo pravico do trajne nežnosti, izražajo izkušnje v srčnih zadevah in strah, da bi zaradi nesrečne zveze morale odgovarjati pred Bogom. Kljub temu se njihovo (vselej spoštljivo izraženo) posredovanje ustavi s prvo moževo prepovedjo. Sledi objokovanje, da so nemočne, da ne morejo nič doseči ali ukazati, razen če si »tiran« ne premisli. Odlične predstavnice podobe bogate trgovke iz sredine 19. stoletja so na stare šege navezana Pelageja Tortsova (*Revščina ni greh*) in nevedni, vraževerni, predsodkov in naivnih prepričanj svojega razreda polni Agrafena Bolšova (*Se bomo že sami zmenili*) in Julija Tolstogorzdova (*Nezdružljivost značajev*); to so dobre žene, nežne in predane, brez nemogočih pričakovanj. Agrafena Bolšova, s katero se mož ni posvetoval ne ob bankrotu ne ob izbiri zeta, namesto Bolšova, zaradi katerega je zdrsnila v bedo, preklinja brezčutni egoizem hčere Olimpijade. Nasprotno je do moža prijazna in skrbna. Portret najbolj žalostnega razreda »resigniranih suženj« predstavlja še mlada žena starega tovarnarja Karkunova Vera Filipovna v igri *Srce ni kamen*, katere podoba najbolje oriše tradicionalni položaj ruske buržujke v moderni Moskvi, kjer takšnih ni več veliko. Prijateljicam in staršem, ki ji zavidajo, da živi v bogastvu in luksuzu, pripoveduje o svoji zlati kletki:

VERA FILIPOVNA: Dvakrat ali trikrat na leto sem šla v trgovino po obleke in vedno me je spremljal v avtomobilu. Šivilja in čevljar prideta na dom. Če potrebujem krznen plašč, so naslednji dan, ko se zbudim, po celi sobi razstavljeni krzneni plašči in izberem tistega, ki ga hočem. Če potrebujem klobuk, šivilja s seboj pripelje polno škatele. O nakitu bolje, da sploh ne govorim. Le redko mine teden, da mi Potap Potapič ne prinese uhanov, prstana ali broške. Seveda vsega ne morem nositi, me pa vsaj zaposli – zjutraj, ko vstanem, vzamem vsak kos nakita in si ga ogledam – čas mine, kot bi trenil ... Da bi ljubeče opazovala drug drugega, ne, to se ni nikdar zgodilo. Šele sedaj, ko je njegovo zdravje začelo pešati, Potap Potapič včasih preživi kakšen dan doma, pred tem pa ga med tednom nisem videla po cele dneve. Iz mesta je šel v gostilno, v klub, jaz pa sem ga čakala do treh zjutraj. Včasih sem čakala, skrbelo me je, nato sem nehala čakati, zaspali pa vseeno nisem mogla ... Zakaj bi spala? Ob praznikih gre k zadnji maši, ko se vrne, pojé in gre za dve ali tri ure počivat. Ko se zbudi, pije čaj, skodelico za skodelico. »S tabo je dolgčas,« mi reče, »kartat grem.« In se ne vrne do jutra. Tako ostanem sama, z naših oken se čez vrt vidi skoraj cela Moskva; tam sem zjutraj, zvečer, podnevi

in ponoči, gledam in poslušam. Moskva je nemirna, polna nekakšnega trušča; kolesa škripajo po tlakovanih cestah. Mislim si: *Seveda ljudje živijo, imajo službe, zato iz Moskve prihaja tak hrup.*

Tako se je ta lepa mlada ženska, sama v svojem bogatem prebivališču kot ena od bojarinj s priljubljenih litografij, ki izza rešetk v svojih sobanah gledajo na svobodno pokrajino, v samoto in prostovoljno ujetništvo vdala do te mere, da ga je vzljubila; zdi se, da je vse v njej ugasnilo, tudi želja do življenja.

III. Nezvestoba – razočarane v ljubezni: Sofija Koblava in Evlalija Stirova v igri *Sužnje*

Omenjene vrline ne posnemajo vse ženske. Nesložno skupno življenje, ko zakonca pod isto streho živita skoraj kot tujca, ponuja ženski veliko skušnjav in priložnosti, da se osvobodi in takšnemu bivanju ne podleže. To je maščevanje ujetnice, najpogostejši vzgojni pripomoček v zakonski tiraniji. V preteklosti je veljalo, da težje, kot je bilo podložništvo, nasilnejši je bil upor: grožnja možu s talionskim pravom, hladnokrvno načrtovan in izpeljan umor, brezglava razuzdanost. Upor, ki ga v 19. stoletju slika Ostrovski, je manj divji. Kljub temu žalostni, mračni ali tragični razpleti še vedno odsevajo pretekle drame, ki so jih zabeležile priljubljene pesmi in kronike. Ostrovski je pozoren, da tako nehotne napake kot premišljeno nezvestobo razloži, ne da bi jih vselej upravičil. Oseb ne graja niti hvali, iz dejstev pa proseva obsodba družbenih zablod.

Pri trgovcih ali bankirjih so odprto oziroma prikrito razpadla gospodinjska tista, ki so brez otrok. Mlade ženske z grenkobo slutijo, da bi kot matere lahko uporabile nežnost, ki je sedaj ne morejo; tako bi obvarovale, ubranile svoje srce pred zasanjano obsedenostjo z drugo ljubeznijo. To so primeri, kjer neenakost v letih premlado žensko priklene na sitnega, prezirljivega ali neumnega starca: to ni zakon iz ljubezni, temveč iz ponosa oziroma starčevskega poželenja na eni in pasivne privolitve oziroma pohlevnega sprejemanja materinih koristljubnih nasvetov na drugi strani. Drugod k nedovoljenim ljubeznim vodi moževa ravnodušnost ali zanikrnost, pomanjkanje elegancije, neprijazna dejanja in besede ali pa sovražnost okolice. Tudi osamljenost ne obeta nič dobrega: ženskam k ljubimcu pot utre nezadovoljstvo iz občutka zapuščenosti, ukazovalne zahteve srca, želja po užitku ali razvneti čuti. Ljubimca najdejo, čim pomislijo nanj. Pri izpeljavi pomagajo zgledi, priložnosti, skušnjave v bližini; prodajalci, uradniki, uslužbenci, ki so na dosegu roke; služabniki so pripravljene, da iz vdanosti ali za plačilo priskočijo na pomoč; prijateljice so ustrežljive, sočutno pomoč pa nudijo tudi spoštovane starejše ženske, za katere je čas ljubezni že minil, kljub temu pa mlajšim pomagajo v boju proti skupnemu sovražniku, možu.

Tako v svetu, kjer imata tradicija in »postava« toliko moči, zakonska zmeda v ženski zbudi drznost, da tvega pobeg k svobodi in ljubezni. Pri tem se je najpogosteje treba zateči k zvijači: treba je pomiriti sumničavost

moža, hliniti ljubezen, lagati. V tej sicer opravičljivi težnji po svobodi opazimo hibo: ker zahteva prikrivanje in hinavske zvijače, je upornicam onemogočeno, da bi bile svojim zatiralcem moralno nadrejene; pregreha se zoperstavlja pregrehi in je ne popravi.

/ ... /

Najbolj nepopustljiva zagovornica pravice do ljubezni, se pravi varanja, je mlada žena srednjeletnega moža Sofija Koblava v igri *Sužnje*, ki ozadje svojega zakonskega življenja identificira kot trajno nesoglasje, svoje vedenje pa opravičuje z vedenjem mož. Njena veroizpoved – res ji lahko tako rečemo – zagovarja legitimnost in nujnost laži; Sofija med drugim izpostavi primer iz tujine in običaje Zahoda, ki jih ne predstavi v lepi luči.

SOFIJA: Tudi moj mož zelo ceni in hvali Evropo. Večkrat je obiskal jug Francije, pozna veliko tamkajšnjih tovarnarjev in kaj je odnesel od družjenja z njimi? Rekel je: »Tam doli so moški še bolj strogi do žensk kot mi, tam jih sploh ne vidijo kot enakovredna bitja.« Res je lepa, ta vaša Evropa! Naši možje ne potrebujejo tako dobrih žena! Predstavljajo si, da so ženske še bolj prostaške in bolj neumne kot oni, izredno zadovoljne s svojo usodo in srečne. / ... /

EVLALIJA: Kako lahko tako živite?

SOFIJA: Človek se na vse navadi. Na začetku mi je bilo to zelo mučno, zdaj pa nisem prav dosti boljša kot oni; sem taka, kot hočejo. Prej ali slej bo enako z vami ali pa boste dneve in noči preživeli ob kartanju.

Evlalija Stirova Sofijino lekcijo posluša: tudi ona svojega moža ne ljubi in ljubezen in romantična čustva išče drugje. Ker so stiki omejeni, se odloči za možkega, iz čigar diskretnosti, zadržanega obnašanja in besed sklepa, da se je na takšen spontan, goreč in nesebičen pogum sposoben odzvati.

Vendar igra ljubezni ni poceni, niti varna: občutljivim prinese le iluzijo osvoboditve, iz katere bo padec v končno resignacijo še bolj boleč. Značilno je, da stroške zveze pogosto nosijo ženske; ker imajo več premoženja ali pa zaradi ljubimčevega družbenega položaja. Če njihovo srce gori, je tudi roka radodarna. »Bogate trgovke«, žene vodij industrijskih podjetij, kot je Sofija Koblava, so za svojega lepega prijatelja dobrotnice, priskrbijo mu denar in darila, ki si jih pusti podariti ali jih včasih celo sam zahteva. Toda tako vzdrževanje ni poceni. Matrjona Kuroslepova v *Gorečem srcu* gre tako daleč, da za Narkisove želje ukrade denar; Sofija Koblava Evlaliji Stirovi prizna, da jo strast drago stane in da ji brez pomoči določene tete sama ne bi mogla zadostiti ...

Užitek ogroža nujnost pretvarjanja in prikrivanja, skrito nadzorovanje, vohunjenje, ljubosumje in negotova zvestoba (tudi služinčadi). Tveganje je veliko: če kdo odkrije pregreho, je kazen neizprosna. Sofija Koblava od

teorije laži in zvijač mirno preide k dejanjem in moževu sumničavost uspava s pretvezo, da rada karta. Kljub temu se zaveda, da je varnost na milost in nemilost prepuščena morebitni ovadbi ali maščevanju podrejenih ali tekmecev.

Naslednja značilnost: um v želji po prepovedanem sadežu ni prav pomemben dejavnik. Ljubimec, ki ga ženska izbere, plačuje in drži v delno služabniškem položaju, je tako povprečne pameti in ravno prav nepomemben, da je primeren za izvrševanje svojih nalog. To je gizdalin, ki rad daje banalne komplimente, je egoističen, brezčuten, včasih osoren in predrzen, ki ga bolj kot za plemenitost skrbi za dobiček, ki nima ne želje ne sposobnosti, da bi vzbudil močno strast. Evlalija Stirova slednje spozna preko žalostne izkušnje. Iskala je prijatelja, ki bi olajšal njeno samoto, in verjela, da ga je našla v Mulinu, enem moževih glavnih uslužbencev, ki ga v Stirovi odsotnosti skrivaj pokliče k sebi. Odpre mu svoje romantike žejno srce in Mulin se pretvarja, da je na razpolago, čeprav je že »kavalir« Sofije Koblove. Ko Evlalija Sofiji zaupa ime tega popolnega ljubimca, moškega, ki je edinstven v svojih vrlinah, prevara pride na dan. Sofija Mulina ne namerava ne deliti ne prepustiti, on pa pove, da ni sposoben služiti čisti ljubezni. Evlalija je mislila, da je je ljubimec vreden, vendar ji je Mulin razblinil sanje, jo osmešil in prizadel, poleg tega pa za njo vohuni še mož. Evlalija ne vidi več izhoda ali opcije bega k temu, kar hoče srce. Dvoličnost in laganje se ji upirata, zavrača vsako izkušnjo svobode preko ljubezni. Mož, ki se je o njeni zvestobi prepričal iz pogovorov s služabnico, ji znotraj njene »polovice« ponudi popolno neodvisnost, vendar Evlalija ponudbo zavrne: *Če gre zame, reče, ne želim nikakršne svobode, kaj mi bo? ... Svobodo je dobro imeti ... samo jaz ne vem, kaj naj počnem z njo ...* Ko Koblov predlaga partijo kart, Evlalija prvič želi sodelovati: *Zdaj bom vedno kartala, vsak dan, ta igra mi je zelo všeč. Praznik, gospodje,* reče Stirov, *natakar, šampanjca, še več!* Seveda se lahko veselijo, še ena ženska več se je vdala v usodo in postala prostovoljna sužnja; njen duševni samomor je skoraj tako tragičen kot samomor Katerine Kabanove, ki je svoje ubogo telo vrgla v Volgo.

Sofija Koblova in Evlalija Stirova sta dve ujetnici, od katerih ena svoje življenje namerno, z matematično bistroumnostjo in brez preobremenjenosti z ideali loči na dva dela, druga pa se s polomljenimi krili preda plitkosti vsakdanjika. Ti dve ženski bodisi iz previdnosti bodisi zaradi razblinjenih iluzij svojega življenja ne vložita v minuto sreče, ki jo je potrebno drago plačati.

IV. Tragičen in nemočen upor: Katerina Kabanova v *Nevihiti*

Junakinja *Nevihite* Katerina Kabanova je tragična upornica, ujeta v običaje trgovcev v malomeščanskem svetu, v katerem tradicionalno pokornost še poslabšajo stroge navade, lokalni predsodki in verovanja. Dejanje, ki naj bi jo osvobodilo, ji uniči mir v duši in življenju, obenem pa zamaje zatiralno strukturo: morda bo zbudilo pogum pri drugih, kar je tudi razlog, da jo Dobroljubov slavi kot simbol krepitve in jo primerja z *žarkom svetlobe*

v kraljestvu teme. Pri tej igri je slikar običajev – ne gre še za umetnika – to, zaradi česar je drama neizogibna in presunljiva, črpal neposredno iz resničnosti. Nežna, ognjevita in svojeglava Katerina je po mirni in zasanjani mladosti nenadoma brez svobode izbire vržena v zakon in v tujo hišo. Ujeta med brezbriznost ne preveč ljubeznivega moža, ki ga vseeno želi ljubiti, in ljubosumno sovražnost tašče, se željna ljubezni umakne in zapre vase, kot da je odrevenela. Ta lepa mlada ženska živi samotno življenje, v katerem redki izhodi iz hiše, pri katerih je vedno nekdo z njo, le malo razbijejo enoličnost vsakdana. Nепrestano jo spremlja mračna naveličanost, pomešana z zmedeno željo ... Če se pojavi mlad možič, ki je nekoliko bolj eleganten, »oblečen po evropsko« in ima nežen, malo žalosten obraz, bo brez težav osvojil njeno srce, ki komaj čaka, da se bo predalo. Toda Katerina globoko veruje; ve, da ljubezen zunaj zakona prepoveduje »postava«. Strah pred »grehom« jo prevzame v istem trenutku, kot jo k njemu vleče nepremagljiva sladkost; zato se izpove svakinji Varvari, edini osebi v hiši, ki vidi njeno skrito bolečino in z njo sočustvuje:

KATERINA: Veš kaj, Varja: nekakšen greh bo! Tako me je strah, tako me je strah! Čisto kot bi stala na robu prepada in bi me nekdo porival vanj, jaz pa se ne bi mogla za nič oprijeti.

V slastnem prebujenju strasti se boji zanke skušnjavca:

KATERINA: Po glavi se mi mota nekakšno sanjarjenje. In sploh se ga ne morem znebiti. Začnem razmišljati – ne morem zbrati misli, začnem moliti – ne znam nadaljevati. Na jeziku imam neke besede, v glavi pa nekaj popolnoma drugega: čisto kot bi mi skušnjavec šepetal na uho, in to o samih slabih dejanjih. In prikazujejo se mi stvari, da me je sram pred sabo. Kaj mi je? To napoveduje nesrečo!

Zaman prosi moža, naj ne odide, naj je ne pusti same, naj jo vzame s seboj, naj zahteva, da mu priseže zvestobo z najbolj strašno prisego in jo tako pomiri. Tihon Kabanov, egoist, ki ga ne skrbi, kaj bi se lahko zgodilo, ne misli na drugega kot na dvotedenski pobeg pred materino tiranijo. In med nočnim zmenkom (z Borisom), ki se ga boji in si ga obenem želi, se groza pred prvim zbližanjem, bojazen pred pogubo in kesanje zaradi prekršenega »zakona« dolgo borijo s strastjo, ki jo na koncu le prizna. Ko strast zmaga, Katerina prevzame vso odgovornost, ne da bi se bala za posledice, za katere ve, da so boleče in usodne:

KATERINA: E! Kaj bi bil obziren, saj kdo pa je kriv – sama sem se vrgla v to. Nič ne pomišljaj, pogubi me! Kar naj vsi vejo, kar naj vsi vidijo, kaj sem naredila!

Ko se Kabanov nekaj dni pred predvidenim datumom vrne, si Katerina to razlaga kot zlovešče svarilo in grožnjo, da bo kaznovana. Pod vplivom vraževernega strahu pred nevihto, strelami, grmenjem, pogle-

dom na peklenški ogenj, ker po naravi ne mara laži in ker čuti, da mora kot poštena pravoslavna vernica, ki je tako bližje prvotnemu krščanstvu, svoj greh priznati pred skupnostjo, se Katerina Kabanova nepreklicno izda. Od tedaj jo mačeha preganja, mož je do nje surov ali pa jo pušča samo, ljudje jo zasmehujejo in žalijo, v hiši, ki se je spremenila v pekel, nima zavetja niti podpore – Varvara je pobegnila s svojim ljubimcem –, sama pa se obtožuje še za to, da je s seboj v nesrečo potegnila tudi Borisa. Tako si želi le umreti. Njena stiska je še hujša, ko ji Boris pove, da so ga prisilili k odhodu v daljno Sibirijo, in zavrne predlog, da bi s seboj odpeljal tisto, ki se je zanj pogubila. Želi si le, *da bi kmalu umrla in da se ji ne bi bilo treba dolgo mučiti*:

KATERINA: Kam pa zdaj? Domov? Ne, priti domov je kot priti v grob – zame ni razlike. Ja, domov je kot v grob ... kot v grob! V grobu je prijetneje! Spet živeti? Ne, ne, ni treba ... ni lepo! Ljudje so mi zoprni, dom mi je zoprni, tudi zidovi so mi zoprni! Ne grem tja! Ne, ne, ne grem ...

Nekaj minut kasneje njeno truplo potegnejo iz Volge.

Ostrovski v nobeni drugi drami, ki bi lahko črpala iz resničnosti, pogubnih posledic hišnega tiranstva in zakonskega nesoglasja ne prikaže tako izrazito. Čeprav nobena druga upornica ne vzbuja več usmiljenja in spoštovanja kot Katerina Kabanova, je na koncu prav ona žrtev svojega upora. Moč navad, hinavska neusmiljenost običajev, brezbriznost ali bojzljivost enih in nemoč drugih – nihče se ne pridruži glasu plemenitega Kuligina – prepustijo zmago stari Kabanuhi in tiraniji v družini. Katerina kljub vsemu simbolizira poraz svobode; »žarek svetlobe« se izgubi »v kraljestvu teme«.

V. Zmagoslavni ugovor: Vera Karkunova v igri *Srce ni kamen*

Protestiranje žene učinkuje le, če tiranskega moža prisili k predaji; ženska je osvobojena le, če z odločnostjo in dostojanstvom izsili formalno priznanje in spoštovanje svobode, ki ji pripada po zakonih prava in narave. *Nevihhta* in *Srce ni kamen* sta več kot četrto stoletja narazen, med njima so se zgodile pomembne družbene reforme, ki so zagotovo vplivale tudi na odnose v družini, poleg tega med trgovskim svetom na podeželju in modernim trgovskim svetom v Moskvi obstajajo opazne razlike. In vendar stari tovarnar Karkunov z ljudmi iz svojega razreda ohrani več kot eno skupno lastnost: je pobožen in vraževeren, doberdelen iz preračunljivosti – da si reši dušo, verjame, da ima brezpogojne pravice nad svojo ženo in jo obenem zanemarja s prezirljivo brezbriznostjo. Čeprav jo obdaja z razkošjem, jo pušča osamljeno, skoraj kot bi bila vdova. Vera Filipovna zavrne prostaško nezvestobo, za katero ji vzor in priložnosti ponudijo določeni ustrežljivi ljudje. Vendar njeno »srce ni kamen«, na skrivaj ljubi moževega uslužbenca Erasta. Karkunov čuti, da se mu bliža konec, obenem

pa je kljub umazani spletki prepričan, da mu je žena popolnoma zvesta, podariti ji hoče vse svoje imetje, ki ga lahko porabi, kot želi. Vera Filipovna ga zavrne z neomajno odkritostjo:

VERA FILIPOVNA: Ko vas bo Bog poklical k sebi in tudi po tem, dokler bom živela, bom prosila za vašo dušo; samo vzemite nazaj vaše besede in zapustite svoje premoženje komu drugemu. / ... / Odkrita bom z vami, ponovno se bom poročila.

/ ... /

KARKUNOV: Naj živi, kot želi; ne glede na to, kako bo živela in kaj bo delala, ne bo zašla na stranpoti in ne bo pozabila na mojo dušo. Bodi popolna gospodarica vsega! Samo ti si lahko. Jaz pa se moram zahvaliti Bogu, ker sem našel nekoga, ki ve, zakaj so denar dobili bogati in kako ga morajo upravljati, če želijo brez strahu dočakati zadnjo sodbo.

Tako tudi v družinski ureditvi in svetu, kjer sta tradicija in zloraba avtoritete pustili najmočnejši pečat, ženske, ki jih predstavlja Vera Karkunova, ponovno osvojijo svobodo, ki se jim je zdela najdragocenejša: svobodo srca. Do nje pridejo odkrito, brez laži, na poti ne obupujejo. Ganljiva junakinja igre *Srce ni kamen* v več ozirih spominja na Katerino Kabanovo. Vendar ima več sreče, saj reši svojo ljubezen in življenje in medtem ko Katerinina smrt v trdosrčni Kabanuhi ne vzbuja nobenega obžalovanja ali usmiljenja, Verina poštenost Karkunova razoroži in razsvetli. Svetloba premaga temo.

Okrajšani odlomek iz knjige Jeana Patouilleta *Ostrovski et son théâtre de mœurs russes* je prevedla Petra Zajc.

Aleksander Nikolajevič Ostrovski

Nevihta

Drama v petih dejanjih

Prevedla Tatjana Stanič

OSEBE:

SAVEL PROKOFIJČ DIKOJ, trgovec, pomembna oseba v mestu
 BORIS GRIGORJIČ, njegov nečak, solidno izobražen mladenič
 MARFA IGNATJEVNA KABANOVA (KABANUHA), bogata trgovka, vdova
 TIHON IVANIČ KABANOV, njen sin
 KATERINA, njegova žena
 VARVARA, Tihonova sestra
 KULIGIN, meščan, urar-samouk, izumljevalec perpetuum-mobila
 VANJA KUDRJAŠ, mladenič, pisar pri Dikoju
 ŠAPKIN, meščan
 FJOKLUŠA, romarica
 GLAŠA, dekla pri Kabanovih
 PLEMKINJA Z DVEMA LAKAJEMA, sedemdesetletna starka, napol nora
 MOŠKI IN ŽENSKÉ, PREBIVALCI MESTA

Dogajanje se odvija poleti, v mestu Kalinovo na bregu Volge. Med tretjim in četrtnim dejanjem mine deset dni.

Vsi liki razen Borisa so oblečeni po rusko (op. avtorja).

PRVO DEJANJE

Park na visokem bregu Volge, onkraj reke se razprostira podeželje. Na odru sta dve klopici in nekaj grmov.

PRVI PRIZOR

Kuligin sedi na klopi in zre čez reko. Prisprehajata se Kudrjaš in Šapkin.

KULIGIN (*poje*): Sredi dola je ravnina, sredi gore je klančina ...¹ (*Preneha s petjem.*) Prekrasno, res je treba reči, da je prekrasno! Kudrjaš! Poglej, dragi bratec, petdeset let vsak dan gledam čez Volgo, pa se še ne morem nagledati.

KUDRJAŠ: Česa pa?

KULIGIN: Neponovljiv razgled! Prelepo! Duša prekipeva.

KUDRJAŠ: Kaj res!

KULIGIN: Vzhičenost! Ti pa »kaj res«! Presiti ste ali pa ne znate gledati, kakšna lepota je razlita po naravi.

KUDRJAŠ: No ja, s tabo nima smisla diskutirati! Ti si naš naravoslovec, naša posebnost!

KULIGIN: Mehanik, mehanik-samouk, Kudrjaš. Pa saj ni važno.

Molk.

KULIGIN (*pokaže vstran*): Poglej no, brat Kudrjaš, kdo pa tam tako krili z rokami?

KUDRJAŠ: Kdo? To je Dikoj, ki se jezi nečaka.

KULIGIN: Si je pa našel mesto!

KUDRJAŠ: Ta si povsod najde mesto. Da bi se ta na koga oziral. Boris Grigorjič mu je prišel v kremplje in zdaj ga mrcvari.

ŠAPKIN: Takega jeznoriteža, kot je naš Savel Prokofjič, res težko najdeš! Človeka ozmerja čisto brez razloga.

KUDRJAŠ: Pravi vojščak iz pekla!

ŠAPKIN: Tudi Kabanuha je precej huda.

KUDRJAŠ: No ja, ampak ona vsaj vse skupaj pod krinko pobožnosti, ta je pa, kot da se je strgal z verige.

ŠAPKIN: Nobenega ni, da bi ga ukrotil, zato pa mesari.

KUDRJAŠ: Premalo je tukaj fantov moje sorte, mi bi ga že odvadili razgrajati.

ŠAPKIN: Kaj bi pa vi naredili?

KUDRJAŠ: Če bi nas bilo pet, šest, bi se v kakšnem samotnem kotu pogovorili z njim iz oči v oči in bi postal čisto krotek. In o naši lekciji ne bi nobenemu niti črnil, samo ves preplašen bi taval okrog.

ŠAPKIN: Očitno je že vedel, zakaj te je hotel poslati k vojakom.

KUDRJAŠ: Hotel, poslal pa ni, tako da je čisto vseeno, ali je hotel ali ne. Ne bo me poslal: zavohal je, da svoje glave ne bom poceni prodal. Vama se zdi strašen, jaz pa vem, kako se je treba pogovarjati z njim.

ŠAPKIN: A ja?

KUDRJAŠ: Kaj a ja? Imajo me za grobijana: zakaj me torej vzdržuje? Bo že držalo, da me rabi. No, torej se jaz njega ne bojim, on naj se pa mene kar.

ŠAPKIN: Potemtakem tebe ne zmerja?

KUDRJAŠ: Pa še kako me zmerja! Saj brez tega ne more živeti. Ampak se mu ne pustim: on meni besedo, jaz njemu deset; pljune, pa jo mahne drugam. Ne, jaz se mu že ne bom pustil zaslužniti.

KULIGIN: Ni, da bi se zgledoval po njem! Boljše je potrpeti.

KUDRJAŠ: Veš kaj, če si že tako pameten, najprej njega nauči vljudnosti, potem pa nas poučuj. Škoda, da so njegove hčerke še majhne, niti ene zrele še ni med njimi.

ŠAPKIN: Zakaj pa to?

KUDRJAŠ: Pripravil bi mu presenečenje. Za dekleta sem strup.

Približata se Dikoju in Borisu, Kuligin se odkrije.

ŠAPKIN *Kudrjašu*: Umakniva se, če ne bo še naju zamoril.
Gresta stran.

DRUGI PRIZOR
Isti. Dikoj in Boris.

DIKOJ: A si prišel sem čas zabijati, ali kaj?
Zajedalec! Hudič naj te vzame!

BORIS: Praznik je, kaj naj delam doma?

DIKOJ: Bi že našel delo, samo če bi hotel. Ne samo enkrat, večkrat sem ti rekel: »Pazi se me, če te kje srečam!«, ampak ti si nepoboljšljiv! A nimaš zadosti prostora ali kaj? Kamor grem, si mi pod nogami! Tfuj, prekleti! Kaj stojiš kot steber? Komu pa misliš, da govorim?

BORIS: Saj poslušam, kaj pa naj še storim?

DIKOJ (*se zastrmi v Borisa*): Hudič naj te vzame!
Niti besedice nočem s teboj, ti jezuit! (*Odhaja.*)
Kako se je prislinil! (*Pljune in gre.*)

TRETJI PRIZOR
Kuligin, Boris, Kudrjaš in Šapkin.

KULIGIN: Zakaj se družite z njim, 'spod? Sploh ne moremo tega razumeti. A vam je v veselje živeti pri njem in prenašati njegovo psovanje?

BORIS: Kakšno veselje neki, Kuligin! Prisila.

KULIGIN: Ampak kakšna prisila vendar, 'spod, če dovolite vprašanje. Razložite nam, 'spod, če vam ni pretežko.

BORIS: Saj vam lahko povem. Ste poznali mojo babico Anfiso Mihajlovno?

KULIGIN: Seveda, kaj bi je ne.

KUDRJAŠ: Seveda.

BORIS: Mojega očka je zasovražila, ker se je poročil s plemkinjo. Zato sta očka in mamica tudi živela

v Moskvi. Mamica je večkrat pravila, da niti tri dni ni mogla zdržati pri sorodnikih, tako zoprno ji je bilo vse.

KULIGIN: Seveda ji je bilo zoprno! Razumljivo! Če nisi navajen, je težko prenašati, 'spod.

BORIS: V Moskvi sta naju starša lepo vzgajala, ničesar jima ni bilo žal za naju. Mene sta poslala na Trgovsko akademijo, sestro pa v institut, na lepem pa sta oba umrla zaradi kolere in s sestro sva postala siroti. Potem pa sva izvedela, da je tudi babica tukaj umrla in v oporoki zapisala, da nama mora stric izplačati najin delež, ko bova polnoletna, vendar pod enim pogojem.

KULIGIN: Kakšnim pogojem, 'spod?

BORIS: Če bova do njega spoštljiva in pokorna.

KULIGIN: To pomeni, da ne boste nikoli videli vaše dediščine, 'spod.

BORIS: Pa ne samo to, to ni še nič, Kuligin! Najprej si naju bo privoščil, zmerjal naju bo, kolikor se mu bo zljubilo, potem pa nama kljub temu ne bo dal ničesar ali pa kvečjemu kakšno malenkost. Pa še bo govoril, da nama je to dal iz usmiljenja, da nama niti to ne pripada.

KUDRJAŠ: Pri nas med trgovci je pač taka navada. Po drugi strani pa, tudi če bi bila pokorna, kdo mu lahko prepreči, da bo rekel, da sta bila neposlušna?

BORIS: Ja, res. Saj že zdaj včasih šušlja: »Svoje otroke imam, zakaj bi dajal denar tujim? Zaradi njiju bom moral prizadeti svoje.«

KULIGIN: To se pravi, 'spod, da vam slabo kaže.

BORIS: Ko bi bil sam, bi bilo vseeno! Pustil bi vse in odšel. Ampak sestra se mi smili. Hotel je, da bi tudi ona prišla sem, pa je mamičini sorodniki niso pustili, pisali so, da je bolna. Kakšno bi bilo njeno življenje tukaj – že samo pomisliti je prehudo.

KUDRJAŠ: Popolnoma res, 'spod. Oni se sploh ne znajo obnašati.

KULIGIN: Kako pa živite pri njem, 'spod, kakšen je vaš položaj?

BORIS: Nikakršen. »Živi,« mi je rekel, »pri meni, delaj, kar ti bo ukazano, plača pa bo, kot bom hotel.« Kar pomeni, da me bo čez eno leto izplačal, kot bo najbolj ugodno zanj.

KUDRJAŠ: Res ima tako navado. Pri nas ne sme nobeden niti črhiniti o plači, če noče biti ozmerjan ko cucek. »Ti,« bo rekel, »odkod pa veš, kaj nameravam narediti? A mi mogoče lahko vidiš v dušo? Mogoče me bo pa pičilo in ti bom dal pet tisoč.« Kako naj se potem pogovarjam z njim? Samo da ga v vsem njegovem življenju še niti enkrat ni pičilo kaj takega.

KULIGIN: Kaj pa lahko storite, 'spod? Morate poskrbeti, da mu boste nekako ustregli.

BORIS: Ravno za to gre, Kuligin, da je to popolnoma nemogoče. Saj mu še njegovi nikoli ne morejo ustreči: kako naj mu potem jaz?

KUDRJAŠ: Kako naj mu kdo ustreže, če pa je zmerjanje smisel njegovega življenja? Sploh pa v zvezi z denarjem: niti enega računa ne zaključim brez psovanja. Nasprotnik se z veseljem umakne, samo da bi ga pomiril. In če ga slučajno zjutraj kdo razjezi – o groza! Ves dan bo tulil na vse.

BORIS: Tetka nas vsako jutro s solznimi očmi prosjači: »Ljubčki, ne razjezite ga! Ne razjezite ga, golobčki!«

KUDRJAŠ: Pa saj nič ne pomaga! Pride na bazar, in smo že tam! Vse kmete ozmerja. Tudi če mu ponujaš v svojo izgubo, ne boš ušel tuljenju. In tako gre potem ves dan.

ŠAPKIN: Z eno besedo: pošast!

KUDRJAŠ: Resnična pošast!

BORIS: Kakšna groza pa je, kadar ga užali človek, ki ga on ne sme ozmerjati; takrat šele domači nastradajo.

KUDRJAŠ: Tiboga! Kako smo se smejali! Ko ga je na brodu čez Volgo ozmerjal huzar! Veličastne mu je povedal!

BORIS: Kaj je bilo pa potem doma! Po tistem so se dva tedna vsi skrivali po kotih in špranjah.

KULIGIN: Kaj pa je to? Pa ne, da grejo ljudje že od večerne maše?

V ozadju odra gre mimo nekaj oseb.

KUDRJAŠ: Pridi, Šapkin, greva na lepše! Menda ne bova občepela tukaj?

BORIS: Eh, Kuligin, zelo težko mi je pri vas, nisem navajen. Vsi me nekako grdo gledajo, kot da sem odvečen, kot da jih motim. Tukajšnjih običajev ne poznam. Saj razumem, da je vse to rusko, naše domače, ampak vseeno se nikakor ne morem navaditi.

KULIGIN: In se tudi nikoli ne boste, 'spod.

BORIS: Zakaj ne?

KULIGIN: Surove razmere so v našem mestu, 'spod, surove razmere. Pri meščanih ne boste našli drugega kot grobost in skrajno revščino. In nikoli ne bomo zlezli iz te kože, 'spod! Zato ker s poštenim delom ne moremo zaslužiti več kot za kruh. Tisti, ki imajo denar, pa se ukvarjajo samo s tem, da bi revne zaslužnili in si z njihovim zastojnim delom prigrabili še več denarja. A veste, kaj je vaš striček Savel Prokofjič odgovoril županu? Kmetje so se namreč pritožili županu, da ni niti enemu od njih pošteno plačal. Zato se je župan poskusil pogovoriti z njim. »Poslušaj,« mu je rekel, »Savel Prokofjič, plačuj kmetom pošteno! Kar naprej prihajajo k meni s pritožbami!« Vaš striček je potrepljal župana po ramenih in odgovoril: »Zakaj bi midva, vaše visoko blagorodje, razpravljala o takih nepomembnostih! Ogromno ljudi se v enem letu zvrsti pri meni; in pomislite na tole: če vsakemu od njih pri plačilu odtrgam kakšno kopejko, s tem pridobim več tisoč na leto, taka je ta stvar zame.« A vidite, 'spod! In kakšni so šele med sabo! S trgovanjem spodkopavajo drug drugega, in to ne toliko zaradi koristi, ampak predvsem

zaradi zavisti. Sovražijo drug drugega; v svoja razkošna stanovanja vabijo zapite pisarje, pisarje, 'spod, ki niso več podobni človeku, ki so izgubili zadnjo trohico človečnosti. In ti jim za beraško miloščino kracajo na uradne papirje umazane ovadbe nad sosedi. In tako se začne tožarjenje, 'spod, in ni konca mukam. Tožarijo se, tožarijo se tukaj in se prestavijo v gubernijo, tam jih pa samo čakajo, kar oblikujejo se od veselja. Hitro se pravljičica pove, naloga pa se ne opravi kar mimogrede²: zavlačujejo, zavlačujejo, obirajo jih in skubijo, oni so pa celo veseli tega, saj za to jim gre. »Mene,« si govorijo, »skubijo, ampak tudi njega bodo obrali do zadnje kopejke.« Nekoč sem hotel vse to prikazati v verzih ...

BORIS: Kaj znate pisati verze?

KULIGIN: Po stari šegi, 'spod. Prebral sem vsega Lomonosova, Deržavina ... Lomonosov je bil modrec, preučevalec narave ... Pa je bil ravno tako eden izmed nas, preprostih ljudi.

BORIS: Zakaj pa ne napišete. Zanimivo bi bilo.

KULIGIN: To ni mogoče, 'spod. Zgrizli bi me, živega bi me požrli. Že tako jih bom skupil za svoje blebetanje, 'spod; ampak ne morem pomagati, preveč rad klepetam! Hotel sem vam še kaj povedati o družinskem življenju, 'spod; ampak mogoče kdaj drugič. Je pa tudi kaj povedati.

Prideta Fjokluša in še neka ženska.

FJOKLUŠA: Prebožansko, dragica, prebožansko! Čudežna lepota! Kaj naj sploh rečem! Vi živite v obljubljeni deželi! Ti trgovci so sami bogaboječi ljudje, blagoslovljeni z neštetimi krepostmi! Z radodarnostjo in širokosrčnostjo! Tako sem zadovoljna, mamica, tako zadovoljna kot še nikoli! Obilni blagri naj jim povrnejo za njihovo radodarnost do nas, še posebej domu Kabanovih!

Odideta.

BORIS: Kabanovih?

KULIGIN: Pobožnjakarstvo, 'spod! Beračem deli miloščino, domače pa stiska do kosti. (*Molk.*)

Ko bi vsaj izumil perpetuum-mobile, 'spod.

BORIS: Kaj bi potem naredili?

KULIGIN: Kako kaj, 'spod! Angleži ponujajo milijon; ves denar bi porabil za skupnost, za podporo. Meščani potrebujejo delo. Roke so, dela pa ni.

BORIS: In vi upate, da boste izumili perpetuum-mobile?

KULIGIN: Zanesljivo, 'spod. Samo denar za modele si moram priskrbeti. Pozdravljeni, 'spod. (*Odide.*)

ČETRTI PRIZOR

BORIS (*sam*): Žal bi mi bilo, če bi ga razočaral. Kakšen zlat človek! Sanjari – in je srečen.

Jaz pa bom očitno napravil svojo mladost v tem zakotju. Že tako sem popolnoma pobit, zdaj se mi je začela pa še ta norost motati po glavi! Mislim, kaj se pa to pravi! A sem v položaju za ljubezenske igrice? Izgnan, zakopan, pa se grem tako neumno zaljubiti! In to v koga? V žensko, s katero se nikoli niti pogovoriti ne bom mogel. (*Molk.*) Ampak kljub temu si je ne morem izbiti iz glave, tu ni kaj narediti. Tam je! Sprehaja se z možem, pa še tašča je z njima. Ja, resnično sem norec! Špegam za njo kot šolarček, potem se pa plazim domov. (*Odide.*)

Z nasprotne strani pridejo Kabanova, Kabanov, Katerina in Varvara.

PETI PRIZOR

Kabanova, Kabanov, Katerina in Varvara.

KABANOVA: Če ti ni odveč poslušati mater, delaj tako, kot sem ti ukazala, ko boš tam.

KABANOV: Kako neki bi lahko bil neposlušen, mamica!

KABANOVA: Danes starejših ne spoštujejo kaj dosti.

VARVARA (*zase*): Da ne bi spoštovali tebe, pa še kaj!

KABANOV: Meni se zdi, mamica, da niti s prstom ne mignem brez vašega privoljenja.

KABANOVA: Verjela bi ti, prijateljček, če ne bi na lastne oči videla in na lastna ušesa slišala, kako so danes otroci pokorni svojim staršem! Če drugega ne, bi si lahko zapomnili vsaj to, koliko otroških boleznih morajo pretrpeti njihove matere.

KABANOV: Jaz, mamica ...

KABANOVA: In če roditeljica kdaj reče kaj, kar se vaši domišljavosti zdi žaljivo, mislim, da bi že morali prenesti! Kaj pa ti misliš?

KABANOV: Kdaj pa jaz nisem prenesel česa od vas, mamica?

KABANOVA: Mati je stara in neumna; no, ampak vi mladi, ki ste tako pametni, ne bi smeli zameriti starim bedakom.

KABANOV (*z vzdihom, na stran*): Oh, moj bog. (*Materi.*) Pa menda imamo lahko tudi mi svoje mnenje, mamica!

KABANOVA: Ker starši so strogi z vami iz ljubezni, iz ljubezni vas oštevajo, samo na to mislijo, da bi vas naučili, kaj je prav. Tega pa danes ne marate. Potem pa otročički grejo in razglašajo ljudem, da je mati sitna, da se v vse vtika, da ne pusti dihati. Predvsem pa ne daj bog, da bi s kakšno besedico oporekala snahi, ker se bo takoj razvedelo, da jo žre pri živem telesu.

KABANOV: Mamica, a mogoče kdo tako govori o vas?

KABANOVA: Nisem slišala, prijateljček, nič nisem slišala, in ne bom lagala. Ker če bi slišala, bi se drugače pogovarjala s tabo, ljubček moj. (*Vzdihne.*) Oh, kakšen hud greh! Kako hitro zaideš v greh! Pustiš, da pogovor postane iskren, in že grešiš, ker se začneš jeziti. Ne, prijateljček, o meni kar govori, kar hočeš. Nikomur ne moreš

prepovedati opravljanja: v obraz so tiho, za hrbtom pa opravljajo.

KABANOV: Naj se mi jezik posuši ...

KABANOVA: Nehaj, tiho, ne prisegaj! To je greh! Saj že dolgo vem, da imaš ženo rajši kot mater. Odkar si se oženil, pri tebi ne vidim več prejšnje ljubezni.

KABANOV: V čem je ne vidite, mamica?

KABANOVA: V ničemer je ne vidim, prijateljček. Tudi če mati z očmi kaj spregleda, je njeno srce prerok, s srcem vse začuti. Mogoče te žena obrača proti meni, tega pač ne vem.

KABANOV: Sploh ne, mamica! Kaj pa govorite, prosim vas!

KATERINA: Zame si kot lastna mati, mamica, pa tudi Tihon te ima rad.

KABANOVA: Mislim, da bi ti morala biti tiho, če te ni nobeden nič vprašal.

Nič ga ne zagovarjaj, prijateljica, saj ga ne obsojam! Kljub vsemu je tudi moj sin; nikar ne pozabi tega! Kaj se pa delaš lepo pred ljudmi! Da bi vsi videli, kako ljubiš svojega moža, ali kaj? Saj vemo, saj vemo, pred ljudmi se zmeraj delaš lepo.

VARVARA (*zase*): Je pa našla trenutek za pridigo!

KATERINA: To, kar govoriš o meni, je krivično, mamica. Pred ljudmi ali na samem sem zmeraj enaka, nikoli se ne delam lepe.

KABANOVA: Saj sploh nisem hotela govoriti o tebi: sama si mi položila na jezik.

KATERINA: Že mogoče, ampak zakaj me žališ?

KABANOVA: Kakšna napihnjena gos! Zdaj je pa še užaljena.

KATERINA: A je mogoče kdo rad po krivem obtožen!

KABANOVA: Saj vem, da vama niso všeč moje besede, ampak kaj pa naj, nismo tujci, srce me boli zaradi vaju. Že dolgo vem, da hočeta na svoje. No, saj bosta dočakala, živela bosta na svojem, ko mene ne bo več. Takrat počnita, kar

hočeta, nobenega starejšega ne bo nad vama.

Mogoče se bosta pa spomnila name.

KABANOV: Ampak midva vendar dan in noč moliva k bogu, mamica, da bi vam bog dal zdravja in blaginje in uspeha pri poslih.

KABANOVA: No, tiho, nehaj, prosim. Mogoče si celo ljubil mater, dokler si bil samski. Koliko ti je pa zdaj zame: zdaj imaš mlado ženo.

KABANOV: Saj imata vsaka svoje mesto: žena je eno, pokornost do roditeljice pa nekaj drugega.

KABANOVA: Torej si pripravljen menjati ženo za mater? Tega ti niti v sanjah ne verjamem.

KABANOV: Zakaj bi menjal? Obe vaju ljubim.

KABANOVA: No, tako je to, zmeraj se izmakneš. Že vidim, da sem vama v napoto.

KABANOV: Mislite si, kar hočete, vedno bo po vašem: samo to mi ni jasno, zakaj sem se tak nesrečnik rodil na ta svet, da vam niti z eno stvarjo ne morem ustreči.

KABANOVA: Kaj se zdaj delaš revčka? Kaj si začel javkati? Kakšen mož pa si? Samo poglej se! Misliš, da se te bo žena bala po temle?

KABANOV: Zakaj pa naj bi se me bala? Meni je čisto zadosti, če me ljubi.

KABANOVA: Kako, zakaj bala! Kako, zakaj bala! A si znorel ali kaj? Če se tebe ne bo bala, se bo mene še toliko manj. Kakšen red bo potem doma? Saj ti vendar živiš z njo v zakonu. A po vašem zakon nič ne pomeni? In če se ti že pletejo take idiotske misli po glavi, vsaj ne čvekaj o njih pred njo pa pred svojo sestro, ki je še dekle; ona se bo tudi omožila: če se bo navzela tvojega čvekanja, se nam bo kasneje njen mož lepo zahvalil za poduk. A vidiš, kakšno pamet imaš, in pri tem še hočeš na svojem živeti.

KABANOV: Pa saj nočem na svojem živeti, mamica. Kako pa naj na svojem živim!

KABANOVA: Po tvojem je torej treba z ženo ljubeznivo? Nikoli zakričati nanjo in ji zagroziti?

KABANOV: Ampak jaz, mamica ...

KABANOVA (*silovito*): Pa tudi, če si pripelje ljubčka?

A? Niti to, po tvojem, ni važno? A? No, povej!

KABANOV: Ampak zaboga, mamica ...

KABANOVA (*popolnoma hladnokrvno*): Bedak!

(*Vzdihne.*) Kako se boš pogovoril z bedakom!

Samo še en greh! (*Molk.*) Jaz grem domov.

KABANOV: Mi tudi, samo še malo se sprehodimo po promenadi.

KABANOVA: Kakor hočete, ampak pazi, da vas ne bom čakala! Veš, da tega ne maram.

KABANOV: Ne, mamica, bog obvarji.

KABANOVA: Le glej. (*Odide.*)

ŠESTI PRIZOR

Isti, brez Kabanove.

KABANOV: A vidiš, ti, kar naprej jih moram zaradi tebe poslušati od mamice!

KATERINA: A sem mogoče česa kriva?

KABANOV: Saj ne vem, kdo je kriv.

VARVARA: Kako neki bi ti vedel!

KABANOV: Kar naprej je pritiskala: »Oženi se, oženi se, rada bi dočkala tebe oženjenega.« Zdaj me pa žre do kosti, ne da mi dihati – samo zaradi tebe.

VARVARA: A je mogoče ona kriva? Mati se spravljala nanjo, ti pa tudi. Obenem pa zatruješ, kako ljubiš svojo ženo. Zoprni mi je pogled nate. (*Obrne se stran.*)

KABANOV: Ti lahko govoriš! Kaj naj pa jaz naredim?

VARVARA: Brigaj se zase in bodi tiho, če ne znaš nič boljšega. Kaj stojiš in cincaš? Na očeh ti vidim, kaj hočeš.

KABANOV: A res, kaj pa?

VARVARA: Jasno, kaj. K Savlu Prokofjiču hočeš, da bosta pila. Kaj, a mogoče ni tako?

KABANOV: Uganila si, sestra.

KATERINA: Hitro se vrni, Tiša, drugače bo mamica spet kričala.

VARVARA: Saj imaš izkušnje, saj veš, kako bo!

KABANOV: Še preveč dobro vem!

VARVARA: Medve tudi nisva preveč srečni, kadar morava zaradi tebe poslušati vpitje.

KABANOV: V hipu. Počakajta me! (*Odide.*)

SEDMI PRIZOR

Katerina in Varvara.

KATERINA: Torej ti je hudo zame?

VARVARA (*s stran obrnjenimi očmi*): Seveda mi je.

KATERINA: Torej me imaš mogoče rada? (*Krepko jo poljubi.*)

VARVARA: Zakaj te pa ne bi imela rada?

KATERINA: Hvala ti! Tako si ljubezniva, tudi jaz te bom imela rada do konca življenja. *Molk.* A veš, kaj mi je prišlo na misel?

VARVARA: Kaj?

KATERINA: Zakaj ljudje ne znajo leteti?

VARVARA: Ne razumem, kaj hočeš reči.

KATERINA: Hočem reči, zakaj ljudje ne znajo leteti, tako kot ptice? Veš, včasih se mi zdi, da sem ptica. Ko stojš na vrhu hriba, na lepem hočeš leteti. Kar stekla bi, dvignila roke in poletela. Ali pa, če zdajle poskusim? (*Hoče steči.*)

VARVARA: Kaj si izmišljuješ?

KATERINA (*z vzdihom*): Kakšna razposajenka sem bila. Pri vas sem čisto ovenela.

VARVARA: A misliš, da nisem opazila?

KATERINA: Taka sem bila, ja! Živela sem brez ene skrbi, kot ptica pod nebom. Mamica me je imela strašno rada, oblačila me je kot igračko in me ni silila delati: počela sem, kar mi je bilo všeč. A veš, kakšno je bilo moje deklisko življenje? Zdajle ti bom povedala. Ponavadi sem zgodaj vstala: poleti sem odšla do studenca, se umila,

prinesla vodo in zalila čisto vse rože v hiši. Imela sem strašno veliko rož. Potem sva šli z mamico v cerkev, skupaj z romaricami – pri nas je bila zmeraj polna hiša romaric in božjepotnic. Ko sva se vrnili iz cerkve, sva se usedli h kakšnemu delu, največkrat sva z zlatom vezli žamet, romarice pa so začele pripovedovati: kje so bile in kaj so videle, o življenju raznih svetnikov, ali pa so pele. Tako je minil čas do kosila. Potem so se starke spravile spat, jaz pa na vrt. Zvečer, po večerni službi božji, spet zgodbe in pesmi. Tako lepo je bilo!

VARVARA: Pa saj je tudi pri nas tako.

KATERINA: Ampak tukaj je vse nekam prisiljeno. Najrajši od vsega pa sem hodila v cerkev! Čisto kot da sem prišla v raj, nikogar nisem opazila, pozabila sem na čas in nisem slišala, kdaj se je maša končala. Čisto kot da se je vse zgodilo v eni sami sekundi. Mamica mi je pravila, da so vsi strmeli vame, kaj se dogaja z mano. In, a veš: če je bil sončen dan, je iz kupole padal tak zlat steber in v tem stebru se je vzdigovalo kadilo kakor oblaki in včasih se mi je zdelo, kot da se v tem stebru spreletavajo angeli in prepevajo. Pa tudi, veš, ljubica, včasih sem vstala sredi noči – tudi pri nas so vso noč gorele svetilke – in kje v kakšnem kotu molila do jutra. Ali pa sem se zgodaj zjutraj, tik po sončnem vzhodu, izmuznila na vrt, padla na kolena in molila in jokala, še sama ne vem, za kaj molila in zakaj jokala; tako so me tudi našli. Ne vem, za kaj sem takrat molila, kaj sem prosila; ničesar nisem potrebovala, vsega sem imela dovolj. In kakšne sanje sem sanjala, Varjenka, kakšne sanje! Zlati hrami ali pa prečudežni vrtovi, in povsod so peli nevidni glasovi, povsod je dišalo cedrovo kadilo in gore in drevesa niso bili taki kot pri nas, ampak taki, kot jih slikajo na ikonah. Pa tudi, da letim, kot da letim po zraku. Tudi zdaj včasih sanjam, ampak redko in ne tega.

VARVARA: Kaj pa?

KATERINA (*po premolku*): Kmalu bom umrla.

VARVARA: Tiho, kaj ti pa je!

KATERINA: Ne, prepričana sem, da bom umrla. Oh, ljubica, nekaj slabega se dogaja z mano, nekaj čudnega! Nikoli se mi ni zgodilo kaj takega. Nekaj strašno nenavadnega je v meni. Čisto kot da bi ponovno začenjala živeti, ali pa ... saj sama ne vem.

VARVARA: Kaj je narobe s tabo?

KATERINA (*jo zagrabi za roko*): Veš kaj, Varja: nekakšen greh bo! Tako me je strah, tako me je strah! Čisto kot bi stala na robu prepada in bi me nekdo porival vanj, jaz pa se ne bi mogla za nič oprijeti. (*Z roko se prime za glavo.*)

VARVARA: Kaj ti je? A si zdrava?

KATERINA: Zdrava ... Boljše bi bilo, če bi bila bolna, kot pa to zlo. Po glavi se mi mota nekakšno sanjarjenje. In sploh se ga ne morem znebiti. Začnem razmišljati – ne morem zbrati misli, začnem moliti – ne znam nadaljevati. Na jeziku imam neke besede, v glavi pa nekaj popolnoma drugega: čisto kot bi mi skušnjavec šepetal na uho, in to o samih slabih dejanjih. In prikazujejo se mi stvari, da me je sram pred sabo. Kaj mi je? To napoveduje nesrečo! Ponoči, Varja, ne morem spati, moti me nekakšen šepet: nekdo mi tako ljubeznivo prigovarja, čisto kot da bi grulil golob. In ne sanja se mi več, Varja, kot prej o rajskih drevesih in gorah, ampak čisto kot bi me nekdo tako strastno, strastno objemal in me nekam vabil in jaz grem za njim, grem ...

VARVARA: In?

KATERINA: Kaj vendar pripovedujem vse to tebi, ti si še dekle.

VARVARA (*se ozre okoli*): Pripoveduj! Jaz sem hujša od tebe.

KATERINA: Kaj naj ti povem? Nerodno mi je.

VARVARA: Kar povej, saj ne bo nič!

KATERINA: Doma mi postaja tako zadušljivo, tako zadušljivo, da bi kar zbežala. In pride mi na misel, da bi, če bi bila prosta, zdajle odhajala po Volgi, v čolnu, s pesmijo, ali pa na bleščeči trojki, objeta ...

VARVARA: Samo ne z možem.

KATERINA: Kako pa to veš?

VARVARA: Kaj ne bi vedela.

KATERINA: Oh, Varja, o grehu premišlujem!

Koliko sem prejokala, nesrečnica, kaj vse sem si očitala! Ampak ne morem pobegniti pred tem grehom. Nikamor ne morem uiti. A je to zelo slabo, a je to zelo hud greh, Varjenka, če ljubim drugega?

VARVARA: Kdo sem jaz, da bi te sodila! Jaz imam svoje grehe.

KATERINA: Kaj naj naredim! Nimam več moči! Kam naj se zatečem; od žalosti si bom nekaj naredila!

VARVARA: Ne govori neumnosti! Kaj je s tabo! Počakaj malo, bratec jutri odhaja, pa si bova kaj izmislili: mogoče se boš lahko celo srečala z njim.

KATERINA: Ne, ne, ne smem se! Kaj govoriš! Kaj govoriš! Bog pomagaj!

VARVARA: Česa si se ustrašila?

KATERINA: Če se bom enkrat samkrat srečala z njim, bom pobegnila od doma, za nič na svetu se ne bom več vrnila domov.

VARVARA: Počakaj, bomo videli, kaj bo.

KATERINA: Ne, ne, sploh mi ne omenjaj, nočem poslušati.

VARVARA: Pa saj te ne veseli takole hirati! Tudi če boš umrla od žalosti, a misliš, da se boš komu zasmilila! Kar čakaj! Kakšen smisel ima torej mučiti samo sebe!

Pride Plemkinja in za njo dva lakaja s trirogelnjiki.

OSMI PRIZOR

Isti in Plemkinja.

PLEMKINJA: Kaj je, lepotic? Kaj delata tukaj?

Čakata na fante, na kavalirje? Vama je luštno? Luštno? Se veselita, ker sta lepi? Poglejta, kam pripelje lepota. (*Pokaže na Volgo.*) Tja, tja, naravnost v tolmun!

Varvara se nasmehne.

Kaj se smeješ? Nič se ne veseli! (*Tolče s palico.*) Vsi boste goreli v večnem ognju. Vsi se boste kuhali v kipeči smoli! (*Odhaja.*) Tja, tja pripelje lepota. (*Odide.*)

DEVETI PRIZOR

Katerina in Varvara.

KATERINA: Joj, kako me je prestrašila! Vsa se tresem, čisto kot da mi je nekaj prerokovala.

VARVARA: Tebe samo naj zadene, baba stara!

KATERINA: Kaj nama je hotela povedati, a? Kaj je hotela?

VARVARA: Eno samo čvekanje. Prav treba je poslušati, kaj blebeta. Vsem to prerokuje. Vse življenje, od mladosti naprej je grešila. Kar pozanimaj se, kaj ti bodo povedali o njej. Zato se tudi boji umreti. In česar se sama boji, s tem straši druge. Čisto vsi otroci v mestu se je bojijo, ker jim grozi s palico in kriči *Posnemaje.*: »Vsi boste goreli v večnem ognju!«

KATERINA (*zamiži*): Oh, oh, nehaj že! Pri srcu me stiska.

VARVARA: Nič se ti ni treba bati! Norica stara ...

KATERINA: Bojim se, na smrt se bojim. Kar naprej jo imam pred očmi.

Molk.

VARVARA (*se ozira*): Zakaj bratca še ni, kaže, da bo nevihta.

KATERINA (*z grozo*): Nevihta! Teciva domov!

Hitro!

VARVARA: Kaj ti je, se ti je zmešalo, ali kaj? Kako se misliš pojaviti doma brez bratca?

KATERINA: Ne, domov, domov! Bog z njim!

VARVARA: Zakaj si tako preplašena? Saj nevihta je še daleč.

KATERINA: Če je še daleč, potem prav, počakajva še malo, čeprav bi bilo boljše oditi. Rajši pojdiva!

VARVARA: Ampak če je namenjeno, da se ti kaj zgodi, se tudi doma ne boš skrila.

KATERINA: Pa je vseeno bolje, bolj varno je; doma lahko molim k ikonam in bogu!

VARVARA: Sploh nisem vedela, da se tako bojiš nevihte. Jaz se je nič ne bojim.

KATERINA: Kako se ne bi bala, ljubica! Vsak bi se je moral bati. To, da te ubije, sploh ni najhujše, najhujše je, da te smrt doleti v hipu, takega, kot si, z vsemi tvojimi grehi in grdimi skrivnostmi. Smrt se mi ne zdi strašna, ampak če pomislim, da bi se nenadoma pojavila pred bogom taka, kakršna sem tukaj s tabo, po tem najinem pogovoru – to pa je strašno. Kaj mi roji po glavi! Kakšen greh! Sploh si ne upam izreči! Ah!

Grmenje. Prihaja Kabanov.

VARVARA: Tamle gre bratec. (*Kabanovu.*) Pridi hitro!

Grmenje.

KATERINA: Ah! Ja, hitro!

DRUGO DEJANJE

Soba v domu Kabanovih.

PRVI PRIZOR

Glaša povezuje obleko v sveženj. Vstopi Fjokluša.

FJOKLUŠA: Draga deklica, ti pa kar garaš in garaš!

Kaj delaš, dragica?

GLAŠA: Gospodarju pakiram za na pot.

FJOKLUŠA: Kaj odhaja, naš junak?

GLAŠA: Odhaja.

FJOKLUŠA: Za dolgo, dragica?

GLAŠA: Ne, ne za dolgo.

FJOKLUŠA: No, naj mu bo pot s soncem obsijana!

Kaj pa gospodinja, a bo žalovala ali ne bo?

GLAŠA: Ne vem, kaj naj ti rečem.

FJOKLUŠA: A ona pri vas sploh kdaj žaluje?

GLAŠA: Nisem je še slišala.

FJOKLUŠA: Jaz neskončno uživam, kadar slišim koga zares dobro žalovati, draga deklica. (*Molk.*) Ampak ti, dekle, pa le glej na beračico, da ne bo česa sunila.

GLAŠA: Kako naj se znajdem med vami, ko kar naprej špecate drug drugega. A ne živite dobro? Za romarje je življenje pri nas zelo prijetno, bi rekla, vi pa kar naprej same razprtije in prepiri. A se ne bojite greha?

FJOKLUŠA: Brez greha ni mogoče, draga: na zemlji živimo. Ampak nekaj ti bom povedala, draga deklica: vas, preproste ljudi, vsakega samo po en zlodej preizkuša, nam, romarjem, pa jih je prisojenih kakšnemu šest, kakšnemu pa celo dvanajst: in vsakega od njih je treba premagati. To je težko, draga deklica!

GLAŠA: Zakaj pa jih imate tako veliko?

FJOKLUŠA: Zato, draga, ker nas hudič sovraži, ker živimo tako brezmadežno življenje. Ampak jaz,

draga deklica, se ne prepiram, tega greha nimam. En sam greh imam, dobro vem, katerega. Rada jem sladkarije. Pa kaj morem! Bog mi ga je poslal zaradi moje šibkosti.

GLAŠA: Pa si ti daleč romala, Fjokluša?

FJOKLUŠA: Ne, draga. Jaz zaradi svoje šibkosti nisem prišla daleč: ampak slišala pa sem – veliko sem se naposlušala. Pravijo, da obstajajo take dežele, draga deklica, v katerih sploh ni pravoslavnih carjev, ampak jim vladajo sultani. V eni deželi sedi na prestolu sultan Mahmud Turški, v drugi pa sultan Mahmud Perzijski: in tadv sodita, draga deklica, nad vsemi ljudmi, in vse, kar razsodita, vse je nepravično. Niti o eni stvari, draga, tadv ne moreta razsoditi pravično, tako jima je namenjeno. Pri nas je zakon pravičen, pri njih pa nepravičen, draga; kar se po našem zakonu pravilno razsodi, se po njunem narobe; tako da jima celo v svojih prošnjah napišejo: »Sodi o meni, sodnik nepravični!« Je pa tudi dežela, kjer imajo vsi ljudje pasje glave.

GLAŠA: Zakaj pa to – pasje glave?

FJOKLUŠA: Zaradi nezvestobe³. Zdaj bom šla, draga deklica, sprehodila se bom med trgovci, mogoče bo kaj miloščine. Pozdravljena tačas!

GLAŠA: Pozdravljena! (*Fjokluša odide.*) Samo pomisli, kakšne dežele! Kakšna čuda, kakšna čuda so na svetu! Mi pa sedimo tukaj in nič ne vemo. Še sreča, da obstajajo dobri ljudje in kdaj pa kdaj le izveš, kaj se v belem svetu godi; če ne, bi nazadnje še umrli kot bedaki.

Vstopita Katerina in Varvara.

DRUGI PRIZOR

Katerina in Varvara.

VARVARA (*Glaši*): Odnosi sveženj v voz, prišli so konji. (*Katerini.*) Zelo mlado so te omožili in nisi

imela priložnosti, da bi uživala v deklitstvu: zato se ti pa tudi srce še ni umirilo.

Glaša odide.

KATERINA: In se tudi nikoli ne bo umirilo.

VARVARA: Zakaj ne?

KATERINA: Taka sem se pač rodila, nemirna! Veš kaj sem naredila, ko sem bila stara komaj šest let? Nekega večera, temno je že bilo, so me doma z nečim užalili; zbežala sem, skočila v čoln in ga odrinila od brega. Drugo jutro so me našli deset vrst daleč!

VARVARA: Fantje so se pa zanimali zate?

KATERINA: Pa še kako so se!

KATERINA: Kaj pa ti? Ne boš rekla, da se v nobenega nisi zaljubila?

KATERINA: Ne, samo smejala sem se jim.

VARVARA: Ampak Katja, saj ti Tihona ne ljubiš.

KATERINA: Ne, seveda ga! Zelo se mi smili!

VARVARA: Ne, ne ljubiš ga. Če se ti smili, ga ne ljubiš. Sicer pa tudi ne vem, zakaj bi ga, odkrito rečeno. Pred mano se pa zastonj pretvarjaš! Že zdavnaj sem uganila, da ljubiš drugega moškega.

KATERINA (*preplašeno*): Kako si pa to uganila?

VARVARA: Res si smešna! A misliš, da sem otrok, ali kaj? Tole na primer je prvi znak: kadar ga zagledaš, ti obraz kar zažari.

KATERINA (*povesi pogled*): Koga pa?

VARVARA: Saj sama veš, zakaj hočeš, da povem njegovo ime?

KATERINA: Ne, imenuj ga! Povej njegovo ime!

VARVARA: Boris Grigorjič.

KATERINA: Oh ja, to je on, Varjenka, to je on! Samo, Varjenka, za božjo voljo ...

VARVARA: Lepo te prosim! Rajši pazi nase, da se ne boš sama zagovorila.

KATERINA: Ne znam se pretvarjati, ničesar ne znam skriti.

VARVARA: Ampak drugače ne bo šlo; pomisli, kje živiš. Naš dom je eno samo pretvarjanje. Tudi jaz

nisem bila prevarantka, pa sem se naučila, ko je postalo nujno. Včeraj sem se sprehajala in sem ga videla in govorila z njim.

KATERINA (*po kratkem premolku, s povešenimi očmi*): No, in kaj?

VARVARA: Pošilja ti spoštljive pozdrave. Obžaluje, da te nikjer ne more srečati.

KATERINA (*še bolj povesi glavo*): Kje naj se srečava? Pa tudi, zakaj ...

VARVARA: Nekam čemerem je bil ...

KATERINA: Ne pripoveduj mi o njem, ne bodi hudobna, ne govori mi o njem! Sploh ga nočem poznati! Ljubila bom svojega moža! Tiša, golobček moj, z nobenim te ne bom zamenjala! Niti razmišljati nisem hotela o tem, ti me pa mešaš.

VARVARA: Pa ne razmišljaj, kdo te pa sili?

KATERINA: Čisto nič ti ni žal zame! Praviš: ne razmišljaj, hkrati ga pa ves čas omenjaš. A misliš, da hočem razmišljati o njem? Ampak kaj naj naredim, če si ga ne morem izbiti iz glave. Ne glede to, na kaj mislim, ga imam nenehno pred očmi. Hočem se spremeniti, pa se nikakor ne morem. Povem ti, da me je danes ponoči spet skušal hudič. Toliko da nisem pobegnila od doma.

VARVARA: Zaboga, kako si ti težavna! Jaz pa si mislim: počni, kar ti paše, samo da nobeden nič ne ve o tem.

KATERINA: Jaz nočem tako! Kaj je v tem dobrega! Rajši bom trpela, dokler bom zdržala.

VARVARA: In če ne boš zdržala, kaj boš naredila?

KATERINA: Kaj bom naredila?

VARVARA: Ja, kaj boš naredila?

KATERINA: Kar bom hotela, to bom naredila.

VARVARA: Kar naredi, kar poskusi, tukaj te bojo živo požrli.

KATERINA: Kaj potem! Pobegnila bom, in to za zmeraj!

VARVARA: Kam boš pa šla? Poročena ženska si.

KATERINA: Eh, Varja, ti še ne veš, kakšna sem!

Seveda bog ne daj, da bi prišlo do tega! Ampak če se mi bo tukaj do konca priskutilo, me nobeden ne bo mogel zadržati. Skozi okno bom skočila, v Volgo se bom vrgla. Če ne bom hotela živeti tukaj, tudi ne bom, pa če mi dajo nož na vrat!

Molk.

VARVARA: Veš kaj, Katja! Dajva, spiva v vrtni uti, medtem ko bo Tihon na poti.

KATERINA: Zakaj pa, Varja?

VARVARA: Kaj ni vseeno?

KATERINA: Strah me bo spati na neznanem kraju.

VARVARA: Česa te bo strah! Glaša bo z nama.

KATERINA: Nekam čudno se mi zdi! Sicer pa, zaradi mene.

VARVARA: Saj te ne bi silila, ampak same me mamica ne bo pustila, jaz pa moram.

KATERINA (*jo pogleda*): Zakaj pa moraš?

VARVARA (*se smeje*): Bova tam vedeževali o najini prihodnosti.

KATERINA: Hecaš se, kaj?

VARVARA: Pa ja, hecam se; ampak a mogoče ni vseeno res?

Molk.

KATERINA: Kje hodi Tihon?

VARVARA: Zakaj ga pa rabiš?

KATERINA: Saj ga ne, kar tako. Vsak čas bo moral iti.

VARVARA: Z mamico sta se zaprla, na pogovor.

Zdajle ga gloda kot rja železo.

KATERINA: Zakaj pa?

VARVARA: Za nič, kar tako, vbija mu pamet v glavo. Dva tedna bo na poti, njej izpred oči. Kar predstavlja si! Zblaznela bo od muke, da bo tako dolgo živel po svoje. Tako mu zdajle nalaga ukaze, enega hujšega od drugega, potem pa ga bo prisilila priseči pred ikono Matere božje, da bo vse tako, kot mu je naročila.

KATERINA: Še na prostosti bo dobesedno zvezan.

VARVARA: Aha, kaj pa še, zvezan! Takoj ko odrine, se bo zapil. Zdajle sicer posluša, v resnici pa razmišlja, kako bi jo čim hitreje pobrisal.

Vstopita Kabanova in Kabanov.

TRETJI PRIZOR

Isti, Kabanova in Kabanov.

KABANOVA: No, si si zapomnil vse, kar sem ti ukazala? Le glej, da si boš zapomnil! Vsako besedo in črko!

KABANOV: Zapomnil sem si, mamica.

KABANOVA: No, zdaj je vse pripravljeno. Konji so tukaj. Samo še poslovimo se, potem pa na pot.

KABANOV: Ja, mamica, čas je.

KABANOVA: No?

KABANOV: Kaj želite?

KABANOVA: Kaj kar stojiš, a si pozabil, kaj se spodobi? Naroči ženi, kako naj živi brez tebe.

Katerina povese pogled.

KABANOV: Pa saj ona menda to sama ve.

KABANOVA: A še odgovarjal boš? Dajmo, dajmo, povej ji. Da bom tudi jaz slišala, kaj ji boš ukazal! Ko se vrneš, boš lahko vprašal, če je ubogala.

KABANOV (*se postavi nasproti Katerini*): Ubogaj mamico, Katja!

KABANOVA: Reci ji, naj ne bo nesramna s taščo.

KABANOV: Ne bodi nesramna.

KABANOVA: Da mora spoštovati taščo kot lastno mater!

KABANOV: Spoštuj mamico kot lastno mater, Katja.

KABANOVA: Da ne sme brezdelno posedati kot kakšna plemkinja.

KABANOV: Ukvarjaj se s čim, dokler me ne bo!

KABANOVA: Da ne sme zijati skozi okno!

KABANOV: Ampak mamica, kdaj pa je ona ...

KABANOVA: Dajmo, dajmo!

KABANOV: Ne glej skozi okno!

KABANOVA: Da se ne sme spogledovati s fanti, medtem ko te ni.

KABANOV: Pa kaj je zdaj to, mamica, zaboga!

KABANOVA (*ostro*): Nič ne javkaj! Poslušaj, kaj ti mati govori. (*Z nasmeškom.*) Boljše grenko zdravilo kot sladek greh.

KABANOV (*zmedeno*): Ne spogleduj se s fanti!

Katerina ga ostro pogleda.

KABANOVA: No, zdaj se pa še kaj pogovorita, če se že morata. Greva, Varvara.

Odideta.

ČETRTI PRIZOR

Kabanov in Katerina, ki stoji kot okamnella.

KABANOV: Katja!

Molk.

Katja, saj nisi huda name?

KATERINA (*po kratkem premolku zmaje z glavo*): Ne!

KABANOV: Zakaj si taka? Oprosti mi!

KATERINA (*še vedno kot okamnella, zmaje z glavo*): Bog pomagaj! (*Zakrije si obraz z rokami.*) Užalila me je.

KABANOV: Če boš pustila, da te vsaka beseda tako prizadene, boš nazadnje staknila sušico. Kaj jo sploh poslušaj! Ona kar nekaj govori! Pusti jo, naj govori, misli si pa svoje. No, pozdravljena, Katja!

KATERINA (*plane možu okrog vratu*): Tiša, ne odhajaj! Nikar ne odhajaj! Golobček, na kolenih te prosim!

KABANOV: Nemogoče, Katja. Kako naj ne grem, če me mamica pošilja!

KATERINA: Pa me vzemi s sabo, vzemi me s sabo!

KABANOV (*se osvobodi njenega objema*): Nemogoče.

KATERINA: Zakaj nemogoče, Tiša?

KABANOV: Še tega se mi manjka, da bi tebe vlačil s sabo! Do konca ste me izmučile; sploh ne vem, kako naj se vas rešim. Zdaj pa še siliš, da hočeš z mano na pot.

KATERINA: Pa ne, da si se me že naveličal?

KABANOV: Seveda se te nisem naveličal, ampak pri takem suženjstvu si želiš zbežati, pa če je žena še taka lepotica! Poskusi razumeti: kljub vsemu sem moški; če moraš vse življenje živeti tako kot pri nas, potem pobegneš tudi od žene. Zdajle, ko vem, da bom živel dva tedna brez nevihte, ko sem snel okove z nog, a misliš, da mi je kaj do žene?

KATERINA: Kako naj te ljubim, če mi govoriš take besede?

KABANOV: Besede so pač besede! Kakšne besede moram šele jaz poslušati! Sploh te ne razumem; česa se bojiš? Saj ne boš sama, mamica bo s tabo.

KATERINA: Ne omenjaj mi je, ne ubijaj mi srca! Joj, nesrečna, nesrečna jaz! (*Joka.*) Kam naj zbežim, nesrečnica? H komu naj se zatečem? O ljubi moji, izgubljena sem!

KABANOV: Nehaj, dosti je!

KATERINA (*stopi k možu in se stisne k njemu*): Tiša, golobček, če bi ostal ali pa če bi me vzel s sabo, ti ne veš, kako bi te ljubila, kako bi te crkljala, ljubčka mojega milega! (*Ljubkuje ga.*)

KABANOV: Katja, res ne vem, kaj naj s tabo! Včasih mi ne daš niti besedice, kaj šele ljubeznivosti, zdaj se pa naravnost ponujaš.

KATERINA: Tiša, ne veš, komu me prepuščaš! Nesreča bo brez tebe! Nesreča bo!

KABANOV: Glej, če ne gre, pač ne gre.

KATERINA: No, potem pa tako! Zahtevaj, naj ti prisežem z najbolj strašno prisego ...

KABANOV: Prisežeš kaj?

KATERINA: Tole: da ne smem brez tebe pod nobenim pogojem niti govoriti z nobenim tujcem, niti se z njim srečati, da ne smem niti pomisliti na nikogar, razen nate.

KABANOV: Pa zakaj vendar?

KATERINA: Pomiri me, stori to meni na ljubo!

KABANOV: Kako more človek jamčiti za samega sebe, kaj pa veš, kaj ti lahko pride na misel.

KATERINA (*se zgrudi na kolena*): Naj nikoli več ne vidim ne očeta ne matere! Naj umrem brez spovedi, če bom ...

KABANOV (*jo dvigne*): Kaj se greš! Kaj se pa greš!

To je greh! Niti slišati nočem!

Glas Kabanove: »Čas bo, Tihon!« Vstopijo

Kabanova, Varvara in Glaša.

PETI PRIZOR

Isti, Kabanova, Varvara in Glaša.

KABANOVA: No, Tihon, čas bo! Srečno pot!

(*Usede se.*) Sedite, vsi!

Vsi se usedejo. Molk.

No, na svidenje!

Vstane, in vsi vstanejo.

KABANOV (*stopi k materi*): Na svidenje, mamica!

KABANOVA (*s kretnjo pokaže na tla*): Do tal, do tal!

Kabanov se ji pokloni do tal, potem se z materjo poljubita.

Poslovi se od žene!

KABANOV: Na svidenje, Katja!

Katerina mu plane okoli vratu.

KABANOVA: Kaj se mu mečeš okrog vratu,

nesramnica! Saj se ne poslavljaj od ljubčka! On

je tvoj mož – tvoj gospodar! A ne veš, kaj se

spodobi? Prikloni se mu, do tal!

Katerina se mu prikloni do tal.

KABANOV: Na svidenje, sestra! (*Z Varvaro se*

poljubita.) Na svidenje, Glaša! (*Poljubi Glašo.*)

Pozdravljeni, mamica! (*Prikloni se.*)

KABANOVA: Pozdravljen. Hitro slovo, hitra vrnitev.

Kabanov odide, za njim Katerina, Varvara in Glaša.

ŠESTI PRIZOR

KABANOVA (*sama*): Mladost, zares! Že če jih gledaš, se jim moraš smejati! Do solz bi se jim nasmejela, če ne bi bili moji: nič ne vejo, niti sanja se jim ne, kaj se spodobi. Še posloviti pred odhodom se ne znajo. Dobro, da imajo vsaj nekateri stare starše, na njih dom stoji, dokler so še živi. Povrhu pa hočejo na svoje, bedaki; takoj ko bi šli na svoje, bi se zapletli, v posmeh in pohujšanje dobrim ljudem. Seveda bi se komu tudi zasmilili, ampak v glavnem bi se jim smejali. Pa saj ne moreš, da se ne bi smejal: povabijo goste, pa jih ne znajo niti posesti, poleg tega celo pozabijo na koga iz družine. Posmeh, kaj pa drugega! Tako propadajo stare šege. V kakšno hišo niti stopiti nočeš. Ali pa, vstopiš in pljuneš – samo čim prej stran. Kaj bo, ko bojo stari pomrli, kako se bo vrtel ta svet, si ne znam predstavljati. No ja, vsaj to mi je v tolažbo, da tega ne bom dočakala.

Vstopita Katerina in Varvara.

SEDMI PRIZOR

Kabanova, Katerina in Varvara.

KABANOVA: Tako si se napihovala, kako zelo ljubiš moža; zdaj pa vidim to tvojo ljubezen. Res dobra žena bi po slovesu od moža najmanj pol ure ležala na tleh v veži in žalovala; ti pa, kot da ni nič.

KATERINA: Nimam za kaj! Pa tudi ne znam. Zakaj bi se smešila pred ljudmi!

KABANOVA: To ni nobena umetnost. Če bi ga zares ljubila, bi se naučila. Če že ne veš, kaj se spodobi, bi pa zaigrala; vsaj videti bi bilo tako, kot je prav; ampak tebe so očitno samo besede. No, grem molit, ne motite me.

VARVARA: Jaz bi šla ven.

KABANOVA (*ljubeznivo*): Prav! Kar pojdi! Kar zabavaj se, dokler ne pride tvoj čas. Še zadosti se boš nasedela.

Kabanova in Varvara odideta.

OSMI PRIZOR

KATERINA (*sama, zamišljeno*): No, zdaj bo v naši hiši zavladala tišina. Oh, kakšna puščoba! Ko bi bilo vsaj kaj otrok! Kakšna žalost! Biti brez otrok: ves čas bi bila z njimi in bi jih zabavala. Strašno rada se pogovarjam z otroki – pravi angelčki so. (*Molk.*) Najboljše bi bilo, če bi umrla, ko sem bila še majhna. Z neba bi gledala na zemljo in se vsega veselila. In nevidna bi letela, kamor bi si zaželela. Poletela bi na travnik in se z vetrom spreletavala s plavice na plavico kot metuljček. (*Zamisli se.*) Takole bom naredila: poiskala si bom kakšno delo, tako kot sem obljubila: šla bom na tržnico, kupila platno, sešila perilo in ga razdelila revežem. Oni pa bodo molili zame. Tako se bova z Varvaro zamotili s šivanjem in ne bova mislili na čas; kar naenkrat bo Tihon doma.

Vstopi Varvara.

DEVETI PRIZOR

Katerina in Varvara.

VARVARA (*si zavezuje ruto pred ogledalom*): Zdaj grem malo ven; mamica pa je dovolila, da nama Glaša postelje v uti. Na vrtu za malinjakom so vratca, ki jih mamica zaklepa s ključavnicco, ključ pa skriva. Sunila sem ga in njej nastavila drugega, da ne bo nič opazila. Vzemim, mogoče nama bo prišel prav. (*Podaja ji ključ.*) Če ga bom videla, mu bom naročila, naj pride k vratcem.

KATERINA (*prestrašeno odrine ključ*): Kaj naj s tem! Kaj naj s tem! Ni treba, ni treba!

VARVARA: Tebi ni treba, meni pa bo prišel prav;

vzemi ga, saj te ne bo ugriznil.

KATERINA: Kaj si zakuhala, zapeljivka! A je to mogoče! A si sploh kaj pomislila? Kaj je s tabo! Kaj ti je!

VARVARA: Veš kaj, ne maram veliko debatirati, pa tudi časa nimam. Moram ven.

DESETI PRIZOR

KATERINA (*sama, s ključem v rokah*): Kaj vendar dela? Kaj neki je zakuhala? Ah, nora je, čisto zares je nora! Saj to je poguba! Tamle gre! Odvrгла ga bom, stran ga bom vrgla, v reko ga bom zagnala, da ga ne bojo nikoli našli. Žge mi roko kot kos žerjavice. (*Pomisli.*) Takole se bo pogubila ena od nas. Komu pa je prijetno v suženjstvu! Vse mogoče ti pride na misel. Pojavi se priložnost, in marsikatera jo brezglavo zagradi z obema rokama. Kako je to mogoče, brez razmisleka, brez presoje! In še prehitro zabrede v nesrečo! Potem pa vse ostalo življenje prejoka in pretrpi; suženjstvo pa postane še bolj grenko. (*Premolk.*) Ampak suženjstvo je res grenko, oh, kako je grenko! Ni človeka, ki ne bi jokal zaradi njega! Še najbolj pa me, omožene! Tako kot jaz zdaj! Životarim, mučim se, niti enega žarka veselja ne vidim. In vem, da ga nikoli ne bom videla! Dlje ko traja, hujše je. Zdaj pa sem si nakopala še ta greh. (*Zamisli se.*) Če ne bi bilo tašče! Zadušila me je ... zastudila mi je lastni dom; celo zidovi so mi zoprni. (*Zamišljeno si ogleduje ključ.*) Naj ga vržem stran? Seveda, treba ga je! Zakaj mi je sploh prišel v roke? Za skušnjava, za mojo pogubo. (*Prisluhne.*) Oh, nekdo gre. Kar srce mi je zastalo. (*Spusti ključ v žep.*) Ne! ... Nobenega

ni! Kaj sem se pa tako ustrašila! In skrila ključ ... No, očitno je zdaj tam, kjer mora biti! Izgleda, da sama usoda tako hoče! Kakšen greh pa je to, če bi ga samo enkrat pogledala, pa še to od daleč! In tudi če se pogovoriva, tudi to še ni nesreča. Kako bom pa potem z možem ... Ampak saj me je sam zavrnil. Poleg tega mogoče nikoli več v življenju ne bo take priložnosti. Potem si bom pa očitala: bila je priložnost, pa je nisi znala izkoristiti. Kaj pa govorim, kaj slepim samo sebe? Moram ga videti, pa tudi če umrem. Pred kom neki se pretvarjam! Odvreči ključ! Ne, za vse na svetu ne! Zdaj je moj ... Naj bo, kar bo, srečala se bom z Borisom! Oh, ko bi bila že noč!

TRETJE DEJANJE

PRVA SLIKA

Ulica. Vrata v hišo Kabanovih, pred vrati klop.

PRVI PRIZOR

Kabanova in Fjokluša, sedita na klopi.

FJOKLUŠA: Konec sveta, mamica Marfa Ignatjevna, konec sveta, vsa znamenja tako kažejo. V vašem mestu je še rajsko in spokojno, v drugih mestih pa ni nič drugega kot sodoma, mamica: hrup, gneča, naglica brez prestanka! Ljudi kar nosi, enega sem, drugega tja.

KABANOVA: Nam se nikamor ne mudi, draga, mi živimo brez naglice.

FJOKLUŠA: Ne, mamica, v vašem mestu je spokojno zato, ker ga mnogi ljudje, na primer vi, krasijo s svojo krepstnostjo kot s cvetjem; samo zaradi tega je pri vas vse brezmadežno in pobožno. Saj kaj pa pomeni vsa ta naglica, mamica? To ni nič drugega kot nadutost! Poglejte recimo v Moskvi: ljudje hitijo podolgem in počez in nobeden ne ve, zakaj. Zgolj in samo zaradi nadutosti. Naduti ljudje, mamica, to so tisti, ki hitijo. Domišlja si, da hiti po opravih; mudi se mu, revežu, ljudi sploh ne opazi; in se mu zazdi, da ga nekdo kliče, ko pa pride do tistega kraja, pa ni nikogar, vse prazno, samo privid. In žalosten odide. Drugemu pa se zdi, kot da bo vsak čas dohitel nekoga znanega. Pravičen človek, ki to gleda, takoj vidi, da ni nikogar: oni pa je zaradi svoje nadutosti prepričan, da ga bo ujel. Nadutost je namreč kakor megla. Glejte, pri vas celo na takšen prekrasen večer ni skoraj nobenega, da bi šel vsaj pred vrata posedet: v Moskvi pa zdajle hrumijo zabavišča in plesišča, da se celo po ulicah razlega krohot in odmeva vreščanje.

In zakaj, mamica Marfa Ignatjevna, zakaj so začeli zapregati ognjenega zmaja⁴: vse samo zaradi hitrosti, vidiš.

KABANOVA: Slišala sem o tem, draga.

FJOKLUŠA: Jaz, mamica, pa sem ga videla na lastne oči; drugi zaradi nadutosti seveda nič ne vidijo, njim se zdi, da je to mašina in mu tudi rečejo mašina, jaz pa sem videla, kako je s kremplji takole delal. (*Razkreči prste.*) In ljudje, ki pravično živijo, ga slišijo tudi tuliti.

KABANOVA: Poimenuješ lahko, kakor hočeš, magari če ga mašina imenujejo: ljudje so neumni, vsemu bodo verjeli. Jaz se pa za vse zlato na svetu ne bom peljala z njim.

FJOKLUŠA: Niti pomisliti ni na to, mamica! Bog nas odreši takšne strahote! Pa še to, mamica Marfa Ignatjevna, da sem v Moskvi imela tisto videnje. Grem tako jaz rano zjutraj, komaj svitati se je začelo, in vidim, na visoki, previsoki hiši, na strehi, stoji nekdo in je črn v obraz. Saj sami veste, kdo. In dela z rokami, kot da bi nekaj sejal, ampak ničesar ne seje. In sem uganila, da seje ljuljko, to ljuljko pa ljudje podnevi v svoji nadutosti pobirajo. Zato pa potem tako begajo, zato so njihove ženske tako suhe in svojih teles nikakor ne morejo umiriti, kot da so kaj izgubile ali pa da kaj iščejo: na obrazih pa tak obup, da ti je žal zanje.

KABANOVA: Vse je mogoče, draga moja!

V današnjih časih se ni ničemur čuditi!

FJOKLUŠA: Težki časi, mamica Marfa Ignatjevna, težki časi. Celo čas se je začel krčiti.

KABANOVA: Kako to misliš, draga, krčiti?

FJOKLUŠA: Seveda mi v svoji nadutosti tega ne vidimo! Ampak modri ljudje so ugotovili, da je tudi čas postal krajši. Včasih sta se zima ali poletje vlekla in vlekla, da nisi mogel dočakati, kdaj se bosta končala; zadnje čase pa še opaziš ne, kdaj sta mimo. Dnevi in ure so kakor da ostali, kot so bili, ampak čas pa zaradi naših

grehov postaja krajši in krajši. Vidite, kaj pravijo modri ljudje.

KABANOVA: In še hujše bo, kot je zdaj, draga.

FJOKLUŠA: Ko vsaj ne bi dočakali tega.

KABANOVA: Mogoče pa dočakava.

Pride Dikoj.

DRUGI PRIZOR

Isti in Dikoj.

KABANOVA: Kaj se pa ti tako pozno klatiš okrog, boter?

DIKOJ: Kdo mi bo prepovedal?

KABANOVA: Kdo ti bo prepovedal? Kdor je za to poklican, tisti ti pa bo.

DIKOJ: No, torej se nimaš ti kaj usajati. Kaj, a sem mogoče dolžen komu odgovarjati? Kaj hočeš? Kaj hudiča frdamanega bi rada?

KABANOVA: Rajši malo pazi na jezik! Najdi si koga svoje sorte. Jaz sem veliko predobra zate. Kar poberi se, kamor si namenjen. Pridi, Fjokla, greva domov. (*Vstane.*)

DIKOJ: Počakaj, botra, počakaj! Ne jezi se. Saj boš pravočasno doma. Tvoj dom ni za gorami, tukajle je!

KABANOVA: Če si prišel po opravih, ne vprij, ampak govori razumno.

DIKOJ: Nobenih opravih nimam, pijan sem, v tem je stvar.

KABANOVA: Ja in, a pričakuješ, da te bom pohvalila za to, ali kaj?

DIKOJ: Ne hvalila ne tulila. Torej, se pravi, pijan sem. No, to je vse. Dokler ne prespim, se ne da nič narediti.

KABANOVA: Potem pojdi in prespi!

DIKOJ: Kam pa naj grem?

KABANOVA: Domov. Kam pa?

DIKOJ: Kaj pa, če nočem domov?

KABANOVA: Zakaj pa to, če smem vprašati?
 DIKOJ: Zato, ker tam divja vojna.
 KABANOVA: Kdo bi se lahko tam vojskoval? Edini vojščak pri vas doma si ja ti.
 DIKOJ: No in kaj, če sem vojščak? Kaj potem?
 KABANOVA: Kaj? Nič. Ampak tudi nobena čast ni, ker se vse življenje vojskuješ samo z babami. Tako da veš.
 DIKOJ: To pa pomeni, da je njihova dolžnost, da me ubogajo. Menda ne bom jaz ubogal njih!
 KABANOVA: Moram reči, da se ti iskreno čudim: toliko ljudi imaš pri hiši, pa ni med njimi niti enega, ki bi ti znal ustreči.
 DIKOJ: Pa mi daj ti!
 KABANOVA: No, kaj bi rad od mene?
 DIKOJ: Tole bi rad: pogovori se z mano, da mi umiriš bes. Samo ti v vsem tem mestu se znaš pogovoriti z mano.
 KABANOVA: Pojdi, Fjokluša, in naroči, naj pripravijo kaj za prigriznit.
Fjokluša odide.
 Greva noter!
 DIKOJ: Ne, ne grem v noter, notri sem še hujši.
 KABANOVA: S čim so te pa tako razjezili?
 DIKOJ: In to že navsezgodaj.
 KABANOVA: Za denar so prosili, kaj?
 DIKOJ: Kot da so se zmenili, prekleti; drug za drugim cel dan sitnarijo.
 KABANOVA: Verjetno res rabijo, če sitnarijo.
 DIKOJ: To mi je popolnoma jasno; ampak kako naj si pomagam, če pa vsakokrat tako pobesnim! Saj vem, da bom moral dati, ampak ne morem zlepa. Lahko da si moj prijatelj in lahko da sem ti dolžen denar: ti samo poskusi poprositi – ozmerjam te. Saj bom dal, saj bom dal, ampak najprej ozmerjam. Ker če mi samo pisneš o denarju, me takoj začne žgati v želodcu, vso notranjost mi začne žgati, in smo tam: v takem momentu ozmerjam človeka za vsak mišji prdec.

KABANOVA: Nobenega starejšega ni nad teboj, zato se tako napihuješ.
 DIKOJ: Ne, zdaj pa utihni, botra! Zdaj poslušaj! Poglej, kaj se mi dogaja. Nekoč, ko sem se postil med velikim postom, prinese k meni bajtarja: vozil je drva in prišel po denar. In ni hudič, da ti pride ravno v tem času, v greh zapeljivat! Seveda sem grešil: ozmerjal sem ga, tako sem ga nadrl, da ga bolj ne bi mogel, toliko da ga nisem pretepel. A vidiš, kako pobesnim! Potem sem ga prosil za odpuščanje, do tal sem se mu klanjal, dobesedno. Ne lažem ti, bajtarju sem se klanjal do tal. A vidiš, kam me pripelje ta moj bes: tam na dvorišču, v blatu sem se mu klanjal; pred vsemi sem se mu klanjal.
 KABANOVA: Ampak zakaj se zanalašč spravljaš v bes? To je slabo, boter.
 DIKOJ: Kako, zanalašč?
 KABANOVA: Videla sem, zato vem. Kadar zavohaš, da te nekdo hoče nekaj prositi, se zanalašč spraviš na koga od svojih, pripraviš se do tega, da pobesniš; zato ker veš, da te besnega nobeden ne bo upal nadlegovati. Tako da veš, boter.
 DIKOJ: No in kaj potem? Komu se ne smili njegov denar?
Pride Glaša.
 GLAŠA: Marfa Ignatjevna, prigrizek je pripravljen, prosim lepo!
 KABANOVA: No, daj, boter, pridi. Pojej kakšno malenkost, če si že tukaj.
 DIKOJ: Z veseljem.
 KABANOVA: Vljudno vabljen! (*Spusti Dikoja naprej in odide za njim.*)
Glaša s prekrižanimi rokami postoji pred vrati.
 GLAŠA: Lej no. Boris Grigorjič prihaja. Pa menda ne išče strica? Ali pa se kar tako sprehaja. Najbrž se samo sprehaja.
Pride Boris.

TRETJI PRIZOR
Glaša, Boris, kasneje Kuligin.

BORIS: Je stric mogoče pri vas?
 GLAŠA: Ja, je. A ga rabiš, ali kaj?
 BORIS: Domači so me poslali pogledat, kje je.
 Ampak če je pri vas, naj kar bo: nobeden ga ne rabi. Doma so presrečni, da je odšel.
 GLAŠA: Če bi ga naša gospa vzela v zakon, ta bi mu hitro dala vetra. Opa, kaj pa postavam tukaj s tabo, trapa! Pozdravljen. (*Odide.*)
 BORIS: Oh moj bog! Ko bi jo vsaj za trenutek lahko videl! V hišo ne smem: tukaj ne marajo nepovabljenih gostov. Kakšno življenje! V istem mestu živiva, skoraj sosed, vidiva pa se enkrat na teden, in to v cerkvi ali pa na cesti, in to je vse! Ženska tukaj poročena je kot v krsto položena – ni razlike. (*Molk.*) Če se vsaj ne bi srečevala; lažje bi mi bilo! Tako pa jo srečam od časa do časa, in zmeraj med ljudmi: sto oči te nadzoruje! Zgolj srce se trga. Pa tudi sam s sabo ne znam razčistiti. Grem malo naokrog, in zmeraj končam pred temi vrati. Zakaj sploh prihajam sem? Nikoli je ne vidim, poleg tega jo bom spravil ljudem v zobe, če me opazijo tukaj, in s tem v nesrečo. No, resnično sem zataval v svetovljansko okolje!
Nasproti mu pride Kuligin.
 KULIGIN: Kako, 'spod? Ste šli malo na lepše?
 BORIS: Ja, na lepše, zelo lepo vreme.
 KULIGIN: Zares lepo se je v takem sprehajati, 'spod. Tišina, čudovit zrak, od Volge iz gajev nosi duh po cvetju, nebo je brez oblaka ... Razprla se je brezna noč, zvezdic zvrhana, zvezdam ni števila, breznu pa ne dna.⁵
 Pojdite, 'spod, greva na promenado, tam ne bo žive duše.
 BORIS: Greva!

KULIGIN: A vidite, 'spod, kakšno je to naše malo mesto! Naredili so promenado, pa se nihče ne sprehaja! Samo ob praznikih pridejo ven, pa še takrat se samo delajo, da se sprehajajo, v resnici pa se pridejo bahat s svojimi toaletami. Zdajle ne bo nobenega, razen kakšnega pijanega uradnička, ki se maje iz gostilne domov. Reveži se nimajo kdaj sprehajati, 'spod, ker noč in dan garajo. Spijo mogoče tri ure na dan. Bogati pa, kaj? Zakaj se pa ne bi posprehajali, bi si mislil, in se nadihali svežega zraka? Ampak ne. Oni so vsi že zdavnaj zapahnili vrata, 'spod, in spustili pse ... Mogoče mislite, da se s čim ukvarjajo, ali pa, da molijo? O ne, 'spod. Pa tudi pred tatovi se ne zapirajo, ampak zato, da nihče ne bi videl, kako grenijo življenje domačim in mučijo družino. In koliko nevidnih in neslišnih solz se prelije za temi zapahi! Pa kaj naj vam govorim, 'spod! Saj veste sami. Koliko je pa šele za temi zapahi umazane pokvarjenosti in pijančevanja! Samo da je na zunaj čisto in spodobno – nobeden nič ne vidi in nič ne ve, razen boga v nebesih! Ti, pravijo, me presojava med ljudmi in v javnosti, moja družina te pa nič ne briga; zanjo imam ključavnice in zapahe in nevarne pse. Družina, pravijo, to je skrivna stvar, zasebna! Saj vemo, kako je s to zasebnostjo! V tej zasebnosti, 'spod je samo enemu dobro, vsi ostali pa trpijo ko živali. Poleg tega, kakšna zasebnost neki? Saj vsi vse vemo! Oropati sirote, sorodnike, nečake, in domače do te mere zlomiti, da si o tem, kaj si on dovoli z njimi, niti črhniti ne upajo. To je ta zasebnost. Sicer pa bog z njimi. Pa veste, 'spod, kdo pri nas hodi ven? Mladi fantje in dekleta. Samo oni si utrgajo urico dve pred spanjem in se v dvoje sprehajajo. Glejte, tamle gre par!
Prideta Kudrjaš in Varvara. Poljubita se.
 BORIS: Poljubljata se.
 KULIGIN: Tega je pri nas, kolikor hočete.

Kudrjaš odide, Varvara pa gre do vrat svojega doma in pomigne Borisu. Boris se približa.

ČETRTO PRIZOR

Boris, Kuligin in Varvara.

KULIGIN: Jaz, 'spod, grem zdaj na promenado. Zakaj bi vama bil v napoto? Tam vas bom počakal.

BORIS: Prav, takoj pridem.

Kuligin odide.

VARVARA (*se zagrne z ruto*): Poznaš globel za vratom Kabanovih?

BORIS: Poznam.

VARVARA: Kasneje pridi tja.

BORIS: Zakaj?

VARVARA: Ti si pa res neumen! Samo pridi: boš že videl, zakaj. No, zdaj se pa zgani, čakajo te.
Boris odide.

Ni me spoznal! Kar naj ugiba! Glavo stavim, da Katerina ne bo zdržala in bo prišla. (*Odide skozi vrata.*)

DRUGA SLIKA

Noč. Globel, zaraščena z grmovjem: zgoraj – plot okoli vrta Kabanovih in v njem vratca; navzdol vodi uhojena stezica.

PRVI PRIZOR

KUDRJAŠ (*pride s kitaro*): Nikogar. Kaj se pa obira?

No ja, bomo posedeli in počakali. (*Usede se na kamen.*) In iz dolgčasa zapeli pesmico. (*Poje.*)

Donski kozak, mladi kozak konja poji, hrabri junak, mladi kozak pri vratih stoji, pri vratih stoji in to govori, kar misli si, to govori, kako ženo naj svojo umori.

Je žena njegova rotilla moža,

do tal poklonila, v solzah prosila:
očka ti moj, ti moj srčni drug!
Nikar me ne bij, ne pogubi zvečer!
Ubij me, pogubi me sredi noči!
Naj moji otročki zaspijo v svoj mir,
mali otročki in bližnji sosedje.⁶

Pride Boris.

DRUGI PRIZOR

Kudrjaš in Boris.

KUDRJAŠ (*preneha s petjem*): Lejte si ga no! Pridni fantek, tiha voda, se je tudi prišel zabavat.

BORIS: Kudrjaš, a si to ti?

KUDRJAŠ: Jaz sem, Boris Grigorjič!

BORIS: Zakaj si pa ti tukaj?

KUDRJAŠ: A jaz? Bo že tako, da mi je treba, če sem tukaj, Boris Grigorjič. Brez potrebe ne bi prišel. Kaj pa vas nosi naokoli?

BORIS (*si ogleduje okolico*): Veš kaj, Kudrjaš, jaz moram počakati tukaj, tebi pa je vseeno, bi rekel, ti greš lahko tudi drugam.

KUDRJAŠ: Ne, Boris Grigorjič, vi ste, kot vidim, šele prvič tukaj, jaz pa sem tale kraj tako rekoč posvojil in tole stezo sem naredil z lastnimi nogami. Rad vas imam, 'spod, in ustrezem vam, kadarkoli hočete; ampak nikar ne hodite za mano po tejle stezi, da ne bo prišlo do kakšnega greha. Lep dogovor je vreden več kot vsak denar.

BORIS: Kaj ti je, Vanja?

KUDRJAŠ: Nič, Vanja! Jaz že vem, da sem Vanja! Vi pa pojdite svojo pot, to je vse. Najdi si kakšno zase in se zabavaj z njo in se ne bo nobeden vtikal vate. Tujih se pa ne dotikaj! To se pri nas ne dela, ali pa ti bojo fantje polomili noge. Če bi mojo ... Sploh ti ne znam povedati, kaj bi ti naredil! Goltanec bi ti prerezal.

BORIS: Po nepotrebem se razburjaš; niti na misel mi ni prišlo, da bi se mešal v tvoje načrte. Sploh ne bi prišel sem, če mi ne bi naročili.

KUDRJAŠ: Kdo ti je naročil?

BORIS: Nisem prepoznal, temno je že bilo. Neka punca me je ustavila na cesti in mi naročila, naj pridem točno sem, za vrt Kabanovih, kjer je uhojena steza.

KUDRJAŠ: Katera bi to mogla biti?

BORIS: Poslušaj, Kudrjaš. A ti lahko iskreno nekaj povem, ne boš izblebetal?

KUDRJAŠ: Povejte, ne bojte se. Moja usta so zapečatena.

BORIS: Meni je tukaj vse tuje, vaše navade in vaši zakoni; stvar je pa v tem ...

KUDRJAŠ: A ste se v eno zaljubili, kaj?

BORIS: Ja, Kudrjaš.

KUDRJAŠ: No kaj, to ni nič. Kar se tega tiče, je pri nas lovopust. Punce se zabavajo, kot jim paše, mami pa očetu se dobesedno žvižga. Samo soproge sedijo pod ključem.

BORIS: Ravno to je moj problem.

KUDRJAŠ: Pa se menda niste zaljubili v poročeno?

BORIS: V poročeno, Kudrjaš.

KUDRJAŠ: Eh, Boris Grigorjič, tukaj pa prste stran! BORIS: Lahko je reči – prste stran! Tebi to najbrž ni važno; od ene stran in je že druga tukaj. Jaz pa ne morem tako. Če sem se že zaljubil ...

KUDRJAŠ: Ampak to pomeni, da jo hočete popolnoma pogubiti, Boris Grigorjič!

BORIS: Bog obvarji! In to predvsem mene! Ne, Kudrjaš, kaj pa misliš! Da bi jo hotel pogubiti! Samo srečal bi se rad z njo nekje, čisto nič drugega nočem.

KUDRJAŠ: Pa ona, vas ljubi?

BORIS: Ne vem.

KUDRJAŠ: A sta se sploh kdaj srečala?

BORIS: Samo enkrat sem bil pri njih, s stricem.

Ampak gledam jo v cerkvi, na promenadi se

videvava. Oh, Kudrjaš, kakšna je, kadar moli, ko bi jo ti videl! Kakšen angelski nasmeh ima na licih, in njen obraz dobesedno žari.

KUDRJAŠ: Se pravi, da je to mlada Kabanova, kaj?

BORIS: Ona, ja, Kudrjaš.

KUDRJAŠ: Ja! V tem je torej stvar! No, v čast mi je, da vam lahko čestitam!

BORIS: Za kaj?

KUDRJAŠ: Kako za kaj! Očitno vam gre vse po sreči, če so vam naročili priti sem.

BORIS: A je mogoče, da je ona naročila?

KUDRJAŠ: Kdo pa drug?

BORIS: Ne, ti se delaš norca! To je nemogoče.
(Zagrabi se za glavo.)

KUDRJAŠ: Kaj vam je?

BORIS: Znorel bom od sreče.

KUDRJAŠ: Bi rekel! Zares je za kaj znoreti! Samo, bodite previdni – ne nakopljite si opravljanja, nje pa ne pahnite v nesrečo! Vsi vemo, da je njen mož bedak, ampak njena tašča je smrtno strupena.
Skozi vratca pride Varvara.

TRETJI PRIZOR

Isti in Varvara, kasneje Katerina

VARVARA (*zapoje ob vratcih*): Za reko, za deročo moj Vanja vasuje, tam za reko Vanjuška vasuje ...

KUDRJAŠ (*nadaljuje*): ... zraven pa trguje.⁷
Žvižga.

VARVARA (*se spusti po stezici, zakrije obraz z ruto in gre do Borisa*): Ti, fant, počakaj. Nekaj boš dočakal. (*Kudrjašu.*) Greva k Volgi.

KUDRJAŠ: Zakaj si tako pozna? Misliš, da bom čakal nate? Veš, da tega ne maram!

Varvara ga objame z roko in odideta.

BORIS: Kot da bi se mi sanjalo! Ta noč, pesmi, srečanja! Objeta sta odšla. Vse to je zame tako

novo, tako lepo, tako veselo! In jaz tudi nekaj čakam! In sploh ne vem, kaj čakam, ne znam si niti predstavljati; samo srce mi tolče in ves se tresem. V tem hipu nimam pojma, kaj naj ji rečem, zraka mi zmanjkuje, kolena se mi tresejo! Ko se to moje trapasto srce razgreje, ga z ničemer več ni mogoče ustaviti. Lej jo, prihaja.
Katerina, zavita v veliko belo ruto in s povešenimi očmi, se tiho spusti po stezici.
 Ste to vi, Katerina Petrovna?
Molk.
 Sploh ne vem, kako naj se vam zahvalim.
Molk.
 Ko bi vedeli, Katerina Petrovna, kako vas ljubim. *(Hoče jo prijeti za roko.)*
 KATERINA *(preplašeno, vendar ne da bi privzdignila oči)*: Ne, ne dotikaj se me! Ah! Ah!
 BORIS: Ne jezite se!
 KATERINA: Stran od mene! Stran od mene, prekleti! Kaj ne razumeš: od tega greha se ne bom odkupila, nikoli se ne bom odkupila od tega greha! Kot kamen mi bo ležal na duši, kot kamen!
 BORIS: Ne odganjajte me!
 KATERINA: Zakaj si prišel? Zakaj si prišel, ti moj pogubitelj? Jaz sem vendar poročena, jaz moram vendar biti s svojim možem do poslednjega diha!
 BORIS: Vi ste mi naročili, naj pridem ...
 KATERINA: Daj, razumi me, ti moj sovražnik: do poslednjega diha vendar!
 BORIS: Ko vas vsaj ne bi srečal!
 KATERINA *(vznemirjeno)*: Ker, kaj vendar delam? Ker, ali ti je jasno, kam jaz spadam?
 BORIS: Pomirite se! *(Prime jo za roko.)* Usedite se!
 KATERINA: Zakaj hočeš, da se pogubim?
 BORIS: Kako naj bi hotel, da se pogubite, če pa vas ljubim bolj kot vse na svetu, bolj kot samega sebe!
 KATERINA: Ne, ne! Ti si me pogubil!

BORIS: A sem mogoče zločinec?
 KATERINA *(zmajujoč z glavo)*: Pogubil, pogubil, pogubil!
 BORIS: Bog me obvaruj! Potem že rajši pogubim samega sebe!
 KATERINA: No, kako moreš reči, da me nisi pogubil, če sem ponoči zapustila dom, da bi prišla k tebi?
 BORIS: Sami ste se odločili za to.
 KATERINA: Ne morem več sama odločati. Če bi lahko, ne bi prišla k tebi. *(Dvigne oči in pogleda Borisa.)*
Kratek molk.
 Ti zdaj odločaš zame, kaj ne vidiš tega? *(Vrže se mu okoli vratu.)*
 BORIS *(objemaje Katerino)*: Življenje moje!
 KATERINA: Veš kaj? Ta hip sem si zaželela, da bi umrla skupaj!
 BORIS: Zakaj bi umrla, ko pa nama je tako čudovito živeti skupaj?
 KATERINA: Ne, nočem živeti! Dobro vem, da mi ni do življenja.
 BORIS: Nikar ne govori, lepo te prosim, ne govori takih besed, ne žalosti me ...
 KATERINA: Ja, tebi je lepo, ti si svobodni jezdec, jaz pa! ...
 BORIS: Nobeden ne bo niti posumil o najini ljubezni. A misliš, da ne bom obziren do tebe!
 KATERINA: E! Kaj bi bil obziren, saj kdo pa je kriv – sama sem se vrgla v to. Nič ne pomišljaj, pogubi me! Kar naj vsi vejo, kar naj vsi vidijo, kaj sem naredila! *(Objame Borisa.)* Če se zaradi tebe nisem ustrašila greha, a misliš, da se bom bala človeške sodbe? Pravijo, da je potem celo lažje, če prej tukaj na zemlji zelo trpiš zaradi kakšnega greha.
 BORIS: Zakaj je treba zdajle razmišljati o tem, ko nama je sreča naklonjena!
 KATERINA: Res je! Jokala in žalovala bom že kasneje, še preveč.

BORIS: Jaz sem se pa že skoraj ustrašil; prepričan sem bil, da me boš napodila.
 KATERINA *(se nasmehne)*: Napodila! Daj no! Pri taki ljubezni! Če ti ne bi prišel, mislim, da bi sama prišla k tebi.
 BORIS: Saj sploh nisem vedel, da me ljubiš.
 KATERINA: Že dolgo. Res si samo za greh prišel k nam. Takoj ko sem te zagledala, sem popolnoma izgubila glavo. Stekla bi k tebi tisti trenutek, ko bi pomignil; in če bi odšel, magari na konec sveta, bi šla za teboj, ne da bi se ozrla.
 BORIS: Je mož odpotoval za dalj časa?
 KATERINA: Za dva tedna.
 BORIS: O, potem se bova pa lepo imela! Časa je dovolj.
 KATERINA: Lepo imela! Tam pa ... *(Zamisli se.)* Če me zaklenejo, bo to smrt! Če pa ne zaklenejo, bom že našla možnost, da se srečam s teboj!
Prideta Kudrjaš in Varvara.

ČETRTI PRIZOR *Isti, Kudrjaš in Varvara.*

VARVARA: No, sta se zmenila?
Katerina skrije obraz na Borisovih prsih.
 BORIS: Zmenila.
 VARVARA: Potem pa se pojdita sprehodit, midva bova počakala. Če bo treba, bo Vanja zavpil.
Boris in Katerina odideta. Kudrjaš in Varvara se usedeta na kamen.
 KUDRJAŠ: Lepo sta si tole izmislili, smuknit skozi zadnja vrata. Zame je to nadvse pripravno.
 VARVARA: Jaz sem si to izmislila.
 KUDRJAŠ: Od sile si. Pa mati ne bo opazila?
 VARVARA: Eh! Kje pa! Še na misel ji ne bo prišlo.
 KUDRJAŠ: No, pa če vseeno bo?
 VARVARA: Zelo globok spanec ima; šele proti jutru se začne zbujati.

KUDRJAŠ: Ampak zanesti se pa ne moreš! Kar na lepem jo lahko kaj vrže pokonci.
 VARVARA: Ja no, pa kaj! Vrata na dvorišče sva odnotraj zaklenili, z vrtni strani: potrka, potrka, potem bo pa šla. Zjutraj ji bova rekli, da sva trdno spali in je nisva slišali. Pa tudi Glaša je na preži: če bi bilo kaj, bi takoj opozorila. Brez previdnosti ne gre! Ni mogoče! Samo malenkost spregledaš, pa je nesreča.
Kudrjaš zabrenka na kitaro nekaj akordov. Varvara se nasloni na njegovo ramo, on pa se ne zmeni za to in tiho igra.
 VARVARA *(zehaje)*: Kaj misliš, koliko je ura?
 KUDRJAŠ: Ena.
 VARVARA: Kako pa veš?
 KUDRJAŠ: Nočni čuvaj je udaril uro.
 VARVARA: Čas bo. Zavpij. Jutri se bomo dobili prej in bomo lahko skupaj dalj časa.
 KUDRJAŠ *(zažvižga in glasno zapoje)*: Vsi domov, vsi domov!
 Jaz pa še ne grem domov.⁸
 BORIS *(za odrom)*: Slišim!
 VARVARA *(vstane)*: No, pozdravljen. *(Zazeha, potem ga hladno poljubi, kot starega znanca.)* Glejta, da bosta jutri prišla prej. *(Gleda tja, kamor sta odšla Boris in Katerina.)* Nehajta se že poslavljati, saj se ne ločujeta za vedno, jutri se bosta spet videla. *(Zazeha in se pretegne.)*
Priteče Katerina, za njo Boris.

PETI PRIZOR *Kudrjaš, Varvara, Boris in Katerina.*

KATERINA *(Varvari)*: No, greva, greva! *(Povzpneti se po stezici. Katerina se obrne.)* Pozdravljen!
 BORIS: Do jutri!
 KATERINA: Ja, do jutri! Da mi boš povedal, o čem si sanjal! *(Pride do vratc.)*

ČETRTO DEJANJE

Spredaj ozke arkade s starinskimi oboki že razpadajočega poslopja: ponekod trava in grmi, za loki – breg in razgled na Volgo.

PRVI PRIZOR

Za oboki gre nekaj sprehajalcev obeh spolov.

PRVI: Kapljati začjenja, izgleda, da se kuha?

DRUGI: Kuha se, kuha.

PRVI: Še dobro, da imamo kje vedriti.

Vsi se zberejo pod oboki.

ŽENSKA: Koliko ljudi je danes na promenadi!

Praznik je, pa so se vsi odpravili ven. Kako so se trgovke okrancljale.

PRVI: Nekam se bojo morali skriti.

DRUGI: Boš videl, kakšna gneča bo zdaj tukaj!

PRVI (*si ogleduje zidove*): Ampak tukaj je bilo očitno nekoč nekaj namalano, dragi moj. Še zdaj se tu pa tam da razločiti.

DRUGI: Ja, točno! Seveda je bilo namalano. Danes je pa vse zapuščeno, razpadlo, zaraslo. Po požaru niso nikoli več obnovili. Tistega požara se ti ne boš spomnil, pred štiridesetimi leti je bil.

PRVI: Kaj neki je bilo tukaj narisano, dragi moj? Kar precej težko je razločiti.

DRUGI: To je peklenski ogenj.

PRVI: A tako, dragi moj!

DRUGI: V katerega grejo ljudje vseh stanov.

PRVI: Tako, tako, zdaj vidim.

DRUGI: In vseh poklicev.

PRVI: Tudi Arabci?

DRUGI: Tudi Arabci.

PRVI: Pa tole, dragi moj, kaj pa je tole?

DRUGI: Tole je pa pogrom nad Litvo. Bitka – a vidiš? Kako so se naši bojevali z Litvo.

PRVI: Kaj pa je to, Litva?

DRUGI: Litva je pač Litva.

BORIS: Zagotovo.

KUDRJAŠ (*poje in igra na kitaro*):

Vasuj, dèkle, kot se gre,
do večerne zarjice!

Aj-leli, kot se gre,
do večerne zarjice.

VARVARA (*ob vratcih*):

Jaz pa, dèkle, kot se gre,
do jutranje zarjice!

Aj-leli, kot se gre,
do jutranje zarjice.

(*Odide.*)

KUDRJAŠ: Ko zarjica je zasvetila,
sem domov se namenila, itd.⁹

PRVI: Slišal sem, dragi moj, menda da je z neba padla na nas.

DRUGI: Tega ti pa ne znam povedati. Če z neba, je pač z neba.

ŽENSKA: Nič si ne izmišljuj! Vsi vejo, da je padla z neba; in kjer se je tolkel kakšen boj z njo, tam so za spomin nasute gomile.

PRVI: A vidiš, dragi moj! Torej bo že tako!

Prideta Dikoj in za njim Kuligin brez čepice.

Vsi se priklonijo in zavzamejo spoštljivo držo.

DRUGI PRIZOR

Isti, Dikoj in Kuligin.

DIKOJ: Ti hudič, čisto sem premočen. (*Kuliginu.*) Pusti me že! Pusti me pri miru! (*Besno.*) Norec stari!

KULIGIN: Ampak Savel Prokofjič, vaše blagorodje, vsi meščani bojo imeli korist od tega.

DIKOJ: Poberi se mi izpred oči! Kakšna korist! Komu je potrebna ta tvoja korist!

KULIGIN: Vam samim je potrebna, vaše blagorodje Savel Prokofjič. Vi sami bi jo postavili na promenado na primerno mesto. In strošek?

Strošek bi bil minimalen: kamnit stebriček, (*S kretnjami pokaže velikost vsake stvari.*) taka okrogla bronasta ploščica in igla, pokončna igla, takole. (*Pokaže s kretnjo.*) Čisto preprosta. Jaz sam bom vse to zmontiral in tudi številke bom vrezal sam. In potem boste vi, vaše blagorodje, kadar se boste izvolili sprehajati, ali pa kakšen drug sprehajalec, lahko samo pristopili in že boste vedeli, koliko je ura. Tole je tako čudovit prostor, z razgledom in vse to, in kot zanalašč prazen. Poleg tega prihajajo k nam tudi obiskovalci, vaše blagorodje, da bi občudovali naš razgled, in tudi njim bo prijetno videti kakšen okras.

DIKOJ: Zakaj siliš vame z vsako neumnostjo, ki jo izvališ! Mogoče sploh nočem govoriti s teboj. Prej bi se moral pozanimati, ali sem razpoložen, da bi poslušal bedaka, kot si ti, ali pa nisem. A misliš, da sva si midva enaka, ali kaj? Samo pomislite, kako pomembno stvar si je našel! In se takoj sili s svojim gobcem v debato.

KULIGIN: Če bi silil zase, potem bi bil kriv. Ampak meni gre za splošno korist, vaše blagorodje. Kaj pa pomeni za skupnost kakšnih deset rubljev! Več, 'spod, ne boste utrpeli.

DIKOJ: Mogoče pa hočeš krasti; kdo ve, česa si sposoben.

KULIGIN: Če bi rad svoje delo poklonil kot darilo, kaj naj potem ukradem, vaše blagorodje? Tukaj me ja vsi poznajo, in nihče nima povedati o meni česa slabega.

DIKOJ: Že mogoče, da te vsi poznajo, jaz pa te nočem poznati!

KULIGIN: Zakaj izvolite žaliti poštenega človeka, 'spod Savel Prokofjič?

DIKOJ: Kaj misliš, da sem se ti dolžen opravičiti, ali kaj? Jaz se tudi pomembnejšim od tebe nikoli nisem dolžen opravičiti. Če hočem tako misliti o tebi, bom tudi mislil. Že mogoče, da si za druge pošten, jaz pa mislim, da si baraba, pa konec. A si to hotel slišati od mene? No, pa poslušaj! Pravim, da si baraba, pika! Kaj, a me boš zdaj tožil, a? Potem naj ti bo jasno, da si ti navaden črv. Če mi zapaše, te bom pobožal, če mi zapaše, te bom pa zadavil.

KULIGIN: Bog z vami, Savel Prokofjič! Jaz sem preprost človek, 'spod, mene ni težko prizadeti! Ampak veste kaj vam povem, vaše blagorodje: »Vrlina je tudi v capah spoštovana!«

DIKOJ: Da si ne drzneš biti nesramen z mano! Slišiš, ti!

KULIGIN: Čisto nič nisem nesramen z vami, 'spod; pogovarjam pa se z vami zato, da bi se morebiti

nekoč le pripravili kaj narediti za mesto. Moči imate ogromno, vaše blagorodje; ko bi le bila še volja, narediti dobro delo. Pomisliva zdajle na primer tole: kako pogoste so pri nas nevihte, mi si pa ne priskrbimo strelododov.

DIKOJ (*uprto*): To je vse prevara!

KULIGIN: Kakšna prevara neki, če so z eksperimenti preverili!

DIKOJ: In kakšni naj bi bili ti tvoji strelododi?

KULIGIN: Jekleni.

DIKOJ (*jezno*): No, še kaj?

KULIGIN: Jekleni drogovi.

DIKOJ (*vedno bolj jezen*): Ja, sem slišal, da drogovi, ti uš; in, kaj še? Goniš in goniš: drogovi! No, kaj še zraven?

KULIGIN: Nič drugega.

DIKOJ: In nevihta, kaj je to, po tvojem, a? No, pojasni!

KULIGIN: Elektriciteta.

DIKOJ (*topotne z nogo*): Kakšna elektriciteta neki! No, pa še trdiš, da nisi baraba! Nevihte so nam poslance za kazni, da bi se spokorili, ti se hočeš pa z drogovi in nekakšnimi vilami, bog me obvaruj, braniti pred njimi. Pa kaj je s tabo, a si Tatar ali kaj? Si Tatar, kaj? Kar priznaj! Tatar si!

KULIGIN: Savel Prokofjič, vaše blagorodje, Deržavin je rekel:

»Telo trohni v zemlji v prah,
um vlada bliskom v gorah.«¹⁰

DIKOJ: Za tele besede te odženem naravnost k županu, on ti bo že pokazal! Hej, spoštovani, a ste slišali, kakšne ta klati!

KULIGIN: Nič ne pomaga, treba se je ukloniti! Ko pa bom imel milijon, takrat se bom spet prišel pogovoriti.

Zamahne z roko in odide.

DIKOJ: Kaj, a ga boš komu ukradel, ali kaj! Zgrabite ga! Ti možiček potuhnjeni! Kako naj se človek obnaša s takimi ljudmi? Jaz ne vem. (*Nagovori*

ostale ljudi.) Ker vi, prekleti, bi še svetnika pripravili do greha! Danes se res nisem hotel jeziti, tale me je pa kot bi mignil spraval v bes. Hudič naj ga vzame! (*Besno.*) A je dež ponehal, ali kaj?

PRVI: Mislim, da je.

DIKOJ: Mislim! A se ne bi stegnil in pogledal, bedak.

On pa – mislim!

PRVI (*stopi izpod obokov*): Ponehal je!

Dikoj odide, ostali pa za njim. Oder je nekaj časa prazen. Potem pod oboke prihitijo Varvara, se potuhne in razgleduje.

TRETJI PRIZOR

Varvara, potem Boris.

VARVARA: Mislim, da je on!

Boris gre v ozadju mimo.

Psst! Psst!

Boris se ozira naokoli.

Pridi sem. (*Pomaha z roko.*)

Boris pride bliže.

Kaj naj naredimo s Katerino? Svetuj, lepo te prosim!

BORIS: Kaj pa je?

VARVARA: Katastrofa, prav zares! Mož se je vrnil, a si sploh vedel? Nismo ga še pričakovale, on pa se je vrnil.

BORIS: Ne, nisem vedel.

VARVARA: In ona je dobresedno čisto iz sebe!

BORIS: Torej je že mimo tistih deset dni, ko mi je bilo lepo, ker je bil na poti. Zdaj je ne bo več mogoče srečati.

VARVARA: Uh, kakšen si! Zdaj me pa poslušaj! Vsa se trese, kot bi imela mrzlico; smrtno bleda bega po hiši, kot da bi kaj iskala. Oči ima čisto nore! Danes zjutraj je začela jokati in hlipati in ihteti.

Ljubi moji! Kaj naj naredim z njo?

BORIS: Saj mogoče jo bo pa minilo!

VARVARA: Malo verjetno. Moža ne more niti pogledati. Mamica je nekaj zavohala, hodi okoli nje in srepi vanjo izpod čela, čisto kot kača; z njo je pa zato samo še slabše. Naravnost mučno jo je gledati! Pa tudi bojim se.

BORIS: Česa se bojiš?

VARVARA: Ti je sploh ne poznaš! Ona je zares malo čudna. Vsega je zmožna. Naredila bo nekaj takega, da ...

BORIS: Oh, moj bog! Kaj naj naredimo? Poskusi se pametno pogovoriti z njo. Misliš, da se je ne bi dalo potolažiti?

VARVARA: Poskusila sem. Sploh me ne poslušala. Boljše, da se ji niti ne približam.

BORIS: In kaj misliš, kaj bi lahko naredila?

VARVARA: Najmanj tole: vrgla se bo možu pred noge in mu vse povedala. Vidiš, tega se bojim.

BORIS (*preplašeno*): A bi mogla narediti kaj takega?

VARVARA: Ta bi mogla narediti čisto vse.

BORIS: Kje pa je zdaj?

VARVARA: Zdajle je z možem odšla na promenado, in mamica je tudi z njima. Pojdi tudi ti, če hočeš. Ampak ne, rajši ne hodi, da se ne bo do konca zmedla.

Oddaljeno grmenje.

Zdi se, da bo nevihta. (*Pogleda ven.*) Že dežuje.

Glej, ljudje se zbirajo. Skrij se kam zadaj, jaz pa bom ostala tukaj zunaj, da si ne bo kdo kaj mislil. *Pride nekaj oseb različnih poklicev in položajev.*

ČETRTI PRIZOR

Različne osebe, potem Kabanova, Kabanov, Katerina in Kuligin.

PRVI: Izgleda, da je metuljček zelo preplašen, ko tako frfota v skrivališče.

ŽENSKA: Kaj pomaga skrivanje! Tistemu, kar ti je zapisano, ne moreš nikamor uiti.

KATERINA (*priteče*): Ah, Varvara! (*Zgrabi jo za roko in jo trdno drži.*)

VARVARA: Nehaj, kaj ti je!

KATERINA: Moja smrt!

VARVARA: Pridi že k pameti! Zberi se že enkrat!

KATERINA: Ne! Ne morem! Nič ne morem! Tako strašno me boli srce!

KABANOVA (*pride*): Tako pač je, treba je živeti tako, da smo vselej pripravljeni na vse: potem ne bi bilo tega silnega strahu.

KABANOV: Ampak mamica, kakšne neki posebne grehe pa naj bi imela: same take ima kot mi vsi, preprosto narave jo je strah.

KABANOVA: Kako pa veš? Tuja duša je zmeraj skrivnost.

KABANOV (*v šali*): Je že morala ušpičiti kaj medtem ko sem bil od doma, ker jaz ne vem, da bi bilo kaj narobe.

KABANOVA: Čisto lahko, da medtem.

KABANOV (*v šali*): Katja, rajši se pokesaj, punca, če si kaj zagrešila. Ker pred mano ne boš utajila. Ni šanse! Vse vem!

KATERINA (*se Kabanovu zazre v oči*): Golobček moj!

VARVARA: Pa kaj jo zbadaš! A ne vidiš, da ji je že brez tebe zadosti težko?

Boris stopi iz množice in se pozdravi s Kabanovom.

KATERINA (*vzklikne*): Ah!

KABANOV: Kaj si se pa ustrašila? Si mislila, da je tujec? To je znanec! A je stric zdrav?

BORIS: Hvala bogu.

KATERINA (*Varvari*): Kaj še hoče od mene? A se mu zdi, da ne trpim zadosti? (*Skloni se k Varvari in ihti.*)

VARVARA (*glasno, da bi jo slišala mati*): Čisto smo že izmučeni, ne vemo več, kaj naj z njo; zdaj se pa še tujci vmešavajo! (*Da znak Borisu, ki se umakne čisto k izhodu.*)

KULIGIN (*stopi na sredino in nagovori množico*): A bi mi lahko, lepo prosim, povedali, česa se bojite?

Vsaka travica, vsaka cvetlica se zdajle veseli, mi pa se skrivamo in plašimo, kot da nam preti poguba! Nevihta nas bo ubila! To ni nevihta, ampak blagoslov! Ja, blagoslov! V vsem vidite pogubo! Prižge se severni sij in morali bi uživati v njem in se čuditi veliki skrivnosti: »V deželah polnoči se dviga zarja!«¹¹, vi pa se tresete in ugibate: vojna bo ali pa kuga. Ali pa se spreleti komet – ne moreš odmakniti oči! Krasota! Zvezd smo se že nagledali, vedno ene in iste, to je pa nekaj novega: opazoval bi in užival! Vi si pa ne upate niti poškiliti v nebo, kurja polt vas obliva! Vse ste spremenili v grozljivko. Eh, ljudje! Jaz se pa ne bojim! Greva, 'spod!

BORIS: Greva! Tukaj je bolj strašno. *Odideta.*

PETI PRIZOR

Isti brez Borisa in Kuligina.

KABANOVA: Tole je pa bilo čvekanje. Poslušaj in poslušaj in se ti kar možgani sesirijo! Res so slabi časi, da smo dočakali take učitelje. Kako moreš kaj zahtevati od mladih, če ti starec take prodaja!

ŽENSKA: No, celo nebo je pooblačilo. Poveznilo se je kot kapa.

PRVI: Lej, ljubi moj, kot klobčič se kotali sem in tja in napihuje se, kot da bi bilo v njem nekaj živega. In polzi proti nam, polzi, kot da bi bilo živo.

DRUGI: Zapomni si moje besede, ta nevihta ne bo minila brez škode! Resno ti govorim; zato, ker vem. Ali bo koga ubilo ali pa bo kakšna hiša zgorela, boš že videl: ker, poglej, kakšne grozljive barve!

KATERINA (*prisluskuje*): Kaj govorita? Pravita, da bo nekoga ubilo.

KABANOV: To onadva najbrž kar tako, brez misli, samo da nekaj rečeta.

KABANOVA: Ne obsojaj starejših od sebe! Onadva vesta bolje kot ti. Stari ljudje vejo, kaj pomenijo znamenja. Star človek nikoli ne bo govoril v prazno.

KATERINA (*možu*): Tiša, jaz vem, koga bo ubilo.

VARVARA (*tiho Katarini*): A boš že tiho.

KABANOVA: Kako pa to, da veš?

KATERINA: Mene bo ubilo. Molite potem zame. *Pride Plemkinja z lakajema. Katerina krikne in se skrije.*

ŠESTI PRIZOR

Isti in Plemkinja.

PLEMKINJA: Kaj se skrivaš? Nič se ne skrivaj! Saj vidim, da te je strah: ni ti, da bi umrla! Živela bi rada! Seveda bi rada! Poglej jo, kakšna lepotica. Ha, ha, ha! Lepota! Kar prosi boga, naj ti vzame lepoto! Lepota je naša poguba! Sebe pogubiš, druge obnoriš, potem se pa veseli svoje lepote. Veliko, veliko ljudi boš zapeljala v greh! Lahkomiselneži se bojo dvobojevali, z meči bojo poklali drug drugega! Veselo! Umirajoči starci, pobožni, bojo pozabili na smrt, zapeljani od lepote! In kdo bo kriv? Vsega boš ti kriva. Rajši v tolmun s to tvojo lepoto! Pa hitro, hitro! *Katerina se skriva.*

Kam se hočeš skriti, trapa? Pred bogom se ne skriješ! Vsi boste goreli v večnem ognju! (*Odide.*)

KATERINA: Ah! Umiram!

VARVARA: Zakaj pravzaprav tako mučiš samo sebe? Umakni se nekam in zmoli: lažje ti bo.

KATERINA (*gre k zidu in poklekne, potem pa hitro skoči na noge*): Oh! Oh! Pekel! Poslednja sodba! (*Kabanov, Kabanova in Varvara jo obkrožijo.*)

Moje srce je do konca izmučeno. Ne morem več trpeti! Mamica! Tihon! Kriva sem pred bogom in pred vama! A ti nisem prisegla, da ne

bom pogledala nikogar, medtem ko te ne bo? Se spomniš, se spomniš? Pa veš, kaj sem počela, medtem ko te ni bilo, razuzdanka? Že prvo noč sem ušla iz hiše ...

KABANOV (*zmeden, s solznimi očmi, jo cuka za rokav*): Ni treba, ni treba, tiho bodi! Kaj ti je? Pred mamico!

KABANOVA (*strogo*): No, no, kar povej, če si že začela!

KATERINA: In vseh deset noči sem se zabavala ... (*Hlipa.*)

Kabanov jo skuša objeti.

KABANOVA: Pusti jo! S kom?

VARVARA: Bleda se ji, saj sama ne ve, kaj govori.

KABANOVA: Tihon bodi, ti! Se mi je zdelo! S kom torej?

KATERINA: Z Borisom Grigorjičem. *Grmenje.*

Ah! (*Nezavestna se zruši možu v naročje.*)

KABANOVA: A vidiš, sinko! A vidiš, kaj se zgodi, če hočete preveč svobode! Sem te opozarjala, pa me nisi hotel poslušati!

PETO DEJANJE

Scena kot v prvem dejanju. Somrak.

PRVI PRIZOR

Kuligin sedi na klopici, Kabanov prihaja po promenadi.

KULIGIN (*poje*): Nebo se je zakrilo z nočno temino, ljudje potonili v sanj so globino ...¹² (*Zagleda Kabanova.*) Pozdravljen, 'spod. Ste daleč namenjeni?

KABANOV: Domov. Si slišal, brat, kaj se je pri nas zgodilo? Vsa družina je v ruševinah.

KULIGIN: Slišal, slišal, 'spod.

KABANOV: Odpotoval sem v Moskvo, veš. Pred potjo me je mamica vzela v roke, še pa še mi je pridigala, jaz pa sem se zapil tisi hip, ko sem ušel. Presrečen sem bil, da sem se izmuznil na svobodo. Vso pot sem pil in tudi v Moskvi sem pil, popival sem čisto izven pameti. Kot da bi si hotel za celo leto dati duška. Na dom se nisem niti spomnil, niti enkrat ne. Pa tudi če bi se spomnil, ne bi niti v sanjah pomislil, kaj se tam dogaja. Si slišal?

KULIGIN: Slišal sem, 'spod.

KABANOV: Zdaj sem nesrečnež, brat! Za prazen nič sem nastradal, za prazno figo!

KULIGIN: Vaša mamica je strašno stroga.

KABANOV: Ja, seveda. Saj ona je tudi vsega kriva. Ampak zakaj sem jaz nastradal, a mi lahko to poveš? Vidiš, šel sem k Dikoju in se napil, ker sem mislil, da mi bo lažje – ampak ne, še hujše je, Kuligin! Kaj mi je žena naredila! Hujšega ne more biti ...

KULIGIN: Zapletena zadeva, 'spod. Težko je presoditi.

KABANOV: Ne, počakaj! A je lahko še kaj hujšega kot to? Smrt je zanjo še predobra. A veš, kaj pravi

mamica: živo bi jo bilo treba zakopati v zemljo, da bi jo kaznovali! Ampak jaz jo imam rad, jaz se je nočem niti s prstom dotakniti. Malo sem jo pretepel, pa še to zato, ker je mamica ukazala. Smili se mi, ko jo gledam, a razumeš, Kuligin. Mamica jo žre do kosti, ona se pa vleče kot kakšna senca. Samo joka in kopni kot vosek. Tudi sam se ubijam, ko jo gledam.

KULIGIN: A ste pomislili, 'spod, da bi se pobotali? Vi bi ji oprostili in tega nikoli več ne bi omenjali. Saj tudi sami niste brez greha, kaj!

KABANOV: O tem rajši ne bi!

KULIGIN: Ampak tako, da ji tudi pijani ne bi kdaj očitali. Dobra žena bi vam bila, 'spod; boljša, kot vsaka druga, vam rečem.

KABANOV: Daj razumi vendar, KULIGIN: jaz bi takoj, ampak mamica ... a misliš, da se njo da prepričati!

KULIGIN: Čas bi že bil, da bi začeli živeti po svoji pameti, 'spod.

KABANOV: Kaj naj naredim, a naj se raztrgam, ali kaj! Nimaš svoje pameti, pravijo. Torej za večno živi po tuji pameti. Šel bom in še tisto pamet, kar je imam, utopil v pijači; potem naj me pa mamica kar komandira kot kakšnega bebca.

KULIGIN: Eh, 'spod! Hudo je, hudo! Kaj pa Boris Grigorjič, kaj pa z njim, 'spod?

KABANOV: On gre pa v Tjahto¹³, h Kitajcem, lopov! Stric ga pošilja v pisarno k nekemu znanцу, tamkajšnjemu trgovcu. Tri leta bo tam.

KULIGIN: Kaj pa on, 'spod?

KABANOV: Tudi on trpi, joka. Nedavno sva ga s stricem resno pritislila, zmerjala sva ga in zmerjala – samo molčal je. Nekam odljuden je postal. Naredite z menoj kar hočete, govori, samo nje ne mučite! Tudi njemu je hudo zanj.

KULIGIN: Dober človek je, 'spod.

KABANOV: Vse je že spakiral, tudi konji so že pripravljeni. Zelo mu je hudo, zares! Saj vidim,

da bi se rad poslovil. Še tega bi se manjkalo! Kar naj si misli! On je ja moj sovražnik, Kuligin! Razčetveriti bi ga bilo treba, da bi mu bilo jasno ...

KULIGIN: Sovražnikom je treba odpustčati, 'spod!
KABANOV: Kar pojdi pa povej to mamici, boš videl, kaj ti bo odgovorila. Tako, brat Kuligin, pa se je vsa naša rodbina razbila na kose. Kot da ne bi bili sorodniki, ampak naravnost sovražniki drug drugemu. Varvaro je mamica sekirala in sekirala, da ni več zdržala, pa tudi hotela ni – pobrala je svoje reči in šla.

KULIGIN: Kam pa je šla?

KABANOV: Kdo ve. Govori se, da je zbežala s Kudrjašem, z Vanjko, ker tudi njega ni nikjer. In tudi tega je kriva mamica, Kuligin, ti kar naravnost povem: po tistem jo je začela tiranizirati in zaklepati. »Ne zaklepajte me,« ji je rekla, »še slabše bo!« In tako je tudi bilo. Kaj naj zdaj storim, povej mi! Svetuj mi, kako naj jaz zdaj živim? Dom se mi je zagabil, med ljudmi mi je mučno, če se lotim dela, mi roke odpovejo. Vidiš, zdajle grem domov: misliš, da grem z veseljem?

Pride Glaša.

GLAŠA: Tihon Ivanič, očka!

KABANOV: Kaj je spet?

GLAŠA: Doma je vse narobe, očka!

KABANOV: Moj bog! A še ne bo konca! Povej, kaj se je zgodilo?

GLAŠA: Vaša gospodinja je ...

KABANOV: Kaj vendar? A je umrla ali kaj?

GLAŠA: Ne, očka: nekam je odšla, nikjer je ne moremo najti. Čisto vse smo preiskali.

KABANOV: Kuligin, takoj moram oditi in jo poiskati, brat. Veš, česa se bojim, brat? Da ne bi iz obupa položila roke nase! Ker tako obupuje, tako obupuje, da je res hudo! Srce se ti trga, ko jo gledaš. Pa kam ste vendar gledali? A je že dolgo, kar je šla?

GLAŠA: Pred kratkim, očka! Res je naš greh, premalo smo pazili. Ampak vsako minuto pa tudi ne moreš paziti, tudi to je treba reči.

KABANOV: No, kaj stojiš, teci!

Glaša odide.

Pojdiva še midva, Kuligin!

Odideta.

Prizorišče je nekaj trenutkov prazno. Potem z nasprotne strani pride Katerina in tiho hodi po odru.

DRUGI PRIZOR

KATERINA (*sama*): Ne, nikjer ga ni! Kaj neki počne zdajle, ubogi? Samo poslovala bi se rada od njega, potem pa ... potem pa tudi če umrem. Zakaj sem ga potegnila v nesrečo? Saj mi ni zaradi tega nič lažje! Lahko bi sama poginila! Tako sem pa pogubila sebe, pogubila sem njega, sebi sem nakopala sramoto, njemu pa večno izgnanstvo! Ja – sebi sramoto, njemu večno izgnanstvo. (*Molk.*) Ko bi se spomnila, kaj mi je govoril. Kako me je ljubil? Kakšne besede mi je govoril? (*Prime se za glavo.*) Ne spomnim se, vse sem pozabila. Noči, noči so hude! Vsi grejo spat, tudi jaz grem: vsem je kot ponavadi, meni pa je – kot da bi legla v grob. Tako strašno je v temi! Slišim nekakšne zvoke in petje kot na pogrebu; samo čisto tiho, komaj slišno, nekje daleč daleč od mene ... tako zelo se razveseliš zore! Ampak ni mi do tega, da bi vstala: spet vsi ti ljudje, spet vsi ti pogovori, spet vsa ta muka. Zakaj me tako nadzoruje? Zakaj me rajši ne ubijejo? Zakaj ni več tako kot včasih? Slišala sem, da so včasih za to ubili. Zgrabili bi me in me vrgli v Volgo: jaz pa bi bila vesela. »Če te kaznujejo, tako pravijo, ti je greh izbrisan, če pa živiš, še naprej trpi zaradi svojega greha!« Saj sem se že natrpela! Bom morala še dolgo trpeti? Za kaj naj zdaj živim? Ja, za kaj?

Ničesar ne rabim, nič mi ni ljubo, niti božji svet mi ni več ljub! Smrt pa ne pride. Kličem jo, pa ne pride. Ničesar več ne vidim, ničesar več ne slišim, samo tule (*Pokaže na srce.*) me boli. Mogoče, če bi lahko živela z njim, morda bi tedaj našla nekaj veselja ... Pa kaj: saj je vseeno, saj sem že pogubila svojo dušo. Kako hrepenim po njem! Oh, kako hrepenim po njem! Če te že ne morem videti, vsaj ti ujemi moj glas iz daljave! Silni vetrovi, vi mu odnesite moje žalostno hrepenenje! Tesno mi je, ljubi moji, tesno mi je! (*Stopi k bregu in zavpije na ves glas.*) Sreča moja, življenje moje, duša moja, ljubim te! Odgovori mi! (*Joka.*)

Pride Boris.

TRETJI PRIZOR

Katerina in Boris.

BORIS (*ne opazi Katerine*): Moj bog! Saj to je njen glas! Kje pa je? (*Gleda okrog.*)

KATERINA (*stopi k njemu in se mu vrže okoli vratu*): Torej sem te še enkrat videla! (*Joka na njegovih prsih.*)

Molk.

BORIS: No, pa sva kljub vsemu lahko še enkrat zajokala skupaj!

KATERINA: Me nisi pozabil?

BORIS: Kako bi te mogel pozabiti, kaj govoriš!

KATERINA: Oh ne, ne to, ne to! Nisi jezen?

BORIS: Zakaj bi bil jezen?

KATERINA: Oprosti mi! Nič zlega ti nisem hotela storiti: preprosto nisem bila pri sebi. Sploh ne vem, kaj sem govorila, kaj sem delala.

BORIS: Nehaj, kaj ti je! Kaj ti je!

KATERINA: No, kako si? Kako je zdaj s tabo?

BORIS: Odhajam.

KATERINA: Kam pa?

BORIS: Daleč, Katja, v Sibirijo.

KATERINA: Vzemi me s sabo, vzemi me od tukaj!

BORIS: Ne smem, Katja. Ne grem prostovoljno: stric me pošilja, tudi konji so že pripravljani; pri stricu sem si izprosil samo minutko, hotel sem se posloviti vsaj od tega mesta, kjer sva se midva srečala.

KATERINA: Srečno pot! Ne žaluj za mano. Najprej boš verjetno hrepenel po meni, ubogi, tam pa boš pozabil.

BORIS: Nikar ne izgubljava besed o meni! Jaz sem – svobodna ptica. Ampak kako si ti? Kaj pa tašča?

KATERINA: Muči me, zaklepa me kot v zaporu. Vsem govori, tudi možu govori: »Ne smemo ji verjeti, zvita je.« Vsi me ves dan zasledujejo in se mi režijo naravnost v obraz. Vsako besedo mi pregriznejo.

BORIS: Kaj pa mož?

KATERINA: Enkrat ljubezniv, drugič zloben in ves čas pijan. Nič več mi ne pomeni, čisto nič, njegove ljubeznivosti so mi hujše od udarcev.

BORIS: Ti je hudo, Katja?

KATERINA: Tako hudo, tako hudo, da bi bilo boljše, če bi bila mrtva!

BORIS: Kdo bi mogel vedeti, da bova zaradi najine ljubezni oba tako trpela! Boljše bi bilo, če bi takrat zbežal!

KATERINA: V svojo nesrečo sem te spoznala. Veselja sem imela malo, bolečine pa, bolečine pa še preveč! In koliko me še čaka! No, ampak kakšen smisel ima razmišljati o tem, kar bo! Ker zdaj sem te videla, in tega mi ne morejo vzeti; več pa mi ni treba. Samo to sem potrebovala, da te vidim. In zdaj mi je že neskončno lažje; kot da bi se mi skala zvalila z ramen. Prepričana sem bila, da si jezen name, da me preklinjaš ...

BORIS: Kaj govoriš, kaj govoriš!

KATERINA: Ne, ne, saj nočem govoriti tega; nisem hotela tega povedati! Hrepenela sem po tebi, za to gre, no, in zdaj sem te videla ...

BORIS: Da naju ne bojo zasačili!

KATERINA: Počakaj, počakaj! Nekaj sem ti hotela povedati ... pa sem pozabila! Nekaj važnega sem ti hotela povedati! Vse se mi je pomešalo v glavi, ničesar se ne spomnim.

BORIS: Iti moram, Katja!

KATERINA: Počakaj, počakaj!

BORIS: No, kaj si mi hotela povedati?

KATERINA: Takoj bom. (*Pomislj.*) Ja! Ko boš na poti, ne spreglej niti enega berača, vsakemu daj miloščino in ga prosi, naj moli za mojo grešno dušo.

BORIS: Oh, ko bi ti ljudje vedeli, kako mi je, ko se poslavljam od tebe! Moj bog! Nakloni jim milost, da jim bo vsaj enkrat v življenju tako sladko, kot je meni zdajle s teboj! Zbogom, Katja! (*Objame jo in hoče oditi.*) Vi zločinci! Okrutneži! Eh, če bi mogel!

KATERINA: Počakaj, počakaj! Daj, naj te še zadnjikrat pogledam. (*Gleda ga v oči.*) Tako, to je to. Zdaj pa srečno pot, odidi. Pojdi, hitro pojdi.

BORIS (*naredi nekaj korakov in se ustavi*): Katja, nekaj je narobe! Da mogoče česa ne naklepaš? Do smrti se bom namučil na poti, ko bom mislil nate.

KATERINA: Nič ni, nič! Pojdi in srečno pot!

Boris se hoče vrniti k njej.

Ni treba, ni treba, vse je v redu!

BORIS (*hlipaje*): No, bog s tabo! Samo eno prošnjo naj usliši, da bi kmalu umrla in da se ji ne bi bilo treba dolgo mučiti! Zbogom! (*Prikloni se.*)

KATERINA: Zbogom.

Boris odide. Katerina ga spremlja z očmi, potem pa nekaj časa zamišljeno stoji.

ČETRTI PRIZOR

KATERINA (*sama*): Kam pa zdaj? Domov?

Ne, priti domov je kot priti v grob – zame ni razlike. Ja, domov je kot v grob ... kot v grob! V grobu je prijetneje ... pod drevesom majhen grobek ... kako lepo! Sonček ga ogreva, dežek ga moči ... spomladi na njem zrasede travica, takšna mehka ... ptice bojo sedale na drevo in prepevale, vzredile bojo mladiče, cvetlice se bojo razcvetele: rumene, rdeče, modre ... vseh barv, (*Zamišljeno.*) vseh barv ... Tako mirno, tako lepo! Kar nekam lažje mi je! O življenju pa sploh nočem razmišljati. Spet živeti? Ne, ne, ni treba ... ni lepo! Ljudje so mi zoprni, dom mi je zoprni, tudi zidovi so mi zoprni! Ne grem tja! Ne, ne, ne grem ... Pridej k njim, oni hodijo, se pogovarjajo, kaj mene to briga! Ah, stemnilo se je! In spet nekje pojejo! Kaj pojejo? Ne razločim ... če bi zdajle umrla ... kaj pojejo? Vseeno, ali smrt pride k meni ali pa jaz ... ampak živeti ne! Greh! Ne bojo molili? Kdor me je ljubil, bo molil ... ali roke polagajo navzkriž ... v grobu? Ja, tako ... spomnila sem se. Če me ujamejo, me bojo na silo spravili domov ... Ah, hitreje, hitreje! (*Stopi na breg. Glasno.*) Prijatelj moj! Sreča moja! Zbogom! (*Odide.*)

Pridejo Kabanova, Kabanov, Kuligin in delavec s svetilko.

PETI PRIZOR

Kabanov, Kabanova in Kuligin.

KULIGIN: Govori se, da so jo videli tukaj.

KABANOV: Pa je to zanesljivo?

KULIGIN: Menda da so videli prav njo.

KABANOV: No, hvalabogu so jo videli vsaj živo.

KABANOVA: Ti si se pa že ustrašil in se scmeril!

Res se imaš za kaj! Brez skrbi: še dolgo se bomo morali ukvarjati z njo.

KABANOV: Kdo neki bi pomislil, da bo šla sem! Na tak živahen kraj. Komu bi padlo v glavo tukaj se skrivati!

KABANOVA: A vidiš, kaj počne! A vidiš, kakšna tiha voda! Samo za to se briga, kar njej pade v glavo! *Z raznih strani se zbirajo ljudje s svetilkami.*

EDEN OD LJUDI: Kaj, ste jo našli?

KABANOVA: Saj za to gre, da še ne. Čisto kot da se je v zemljo vdrla.

NEKAJ GLASOV: Kako čudno! Res nenavaden dogodek! Kam neki je izginila!

EDEN OD LJUDI: Saj jo bojo našli!

DRUGI: Seveda jo bojo!

TRETJI: Kar počakajte, sama bo prišla nazaj!

GLAS ZA ODROM: Ej, dajte čoln!

KULIGIN (*z brega*): Kdo kriči? Kaj je tam?

GLAS ZA ODROM: Ženska je skočila v vodo! *Kuligin in za njim nekaj moških stečejo z odra.*

ŠESTI PRIZOR

Isti, brez Kuligina.

KABANOV: Ljubi moji, to bo ona! *Hoče steči.*

Kabanova ga zagradi za roko in zadrži.

Mamica, pustite me, če ne, takoj umrem! Izvlekel jo bom, ali pa tudi sam ... Kaj bom jaz brez nje!

KABANOVA: Ne pustim te, niti ne pomisli na to! A je vredna tega, da zaradi nje še sebe uničiš! Kot da nam ni naredila že zadosti sramote, da gre in nam še to zakuha!

KABANOV: Pustite me!

KABANOVA: Tudi brez tebe jih je zadosti.

Prekolnem te, če greš!

KABANOV (*se zgrudi na kolena*): Naj jo vsaj pogledam!

KABANOVA: Ko jo bojo izvlekli, jo boš pogledal.
KABANOV (*vstane; proti ljudem*): Kaj je, golobčki,
a se kaj vidi?

PRVI: Temno je spodaj, nič se ne vidi.

Zvok za odrom.

DRUGI: Kot da bi nekaj kričali, ampak ne morem
razbrati, kaj.

PRVI: To je Kuliginov glas.

DRUGI: Tamle gre po bregu, s svetilko.

PRVI: Sem grejo. In njo tudi nesejo.

Nekaj ljudi se vrne.

EDEN OD VRAČAJOČIH: Bravo, Kuligin! Čisto blizu
spodaj, ob tolmunu, je s svetilko vidno daleč
v vodo: zagledal je obleko in jo izvlekel.

KABANOV: Je živa?

DRUGI: Kako neki živa! Z visokega je skočila: breg
je tukaj strm, ja, najbrž je priletela na sidro in se
ubila, revica! Ampak videti je pa kot živa, fantje!
Samo majhna rana na sencih in ena sama, čisto
samo ena kapljica krvi.

*Kabanov plane v tek: proti njemu Kuligin in ostali
moški nesejo Katerino.*

SEDMI PRIZOR

Isti in Kuligin.

KULIGIN: Tukaj imate vašo Katerino. Naredite
z njo, kar hočete! Njeno telo je tukaj, kar vzemite
ga; duša pa zdaj ni več vaša: ta je zdaj pred
sodnikom, ki je bolj usmiljen kot vi! (*Položi telo
na tla in hitro odide.*)

KABANOV (*se vrže h Katerini*): Katja! Katja!

KABANOVA: Dosti! Za njo jokati je greh.

KABANOV: Mamica, vi ste jo ubili, vi, vi, vi ...

KABANOVA: Kaj ti je? Si zmešan? Si pozabil, s kom
govoriš?

KABANOV: Vi ste jo ubili! Vi! Vi!

KABANOVA (*sinu*): No, midva se bova že doma
pogovorila. (*Globoko se prikloni ljudem.*) Hvala
vam, dobri ljudje, za vašo pomoč!

Vsi se priklonijo.

KABANOV: Tebi je zdaj dobro, Katja! Zakaj neki
sem pa jaz ostal, da bom živel in trpel na tem
svetu! (*Zgrudi se na ženino truplo.*)

KONEC

OPOMBE

¹ V tistem času zelo priljubljena popevka z verzi A. F. Merzlja-
kova in melodijo D. N. Koršina.

² Pripovedni obrazec iz ruskih ljudskih pravljic.

³ Po ljudskem izročilu naj bi se izdajalci domovine spremenili
v stvore s pasjimi glavami.

⁴ Zmaj, ki bruha ogenj: Fjokluša opisuje prvo moskovsko loko-
motivo.

⁵ Verz iz pesmi M. V. Lomonosova *Večerno razmišljanje o božji
veličini*.

⁶ Ruska narodna pesem.

⁷ Ruska narodna pesem.

⁸ Ruska narodna pesem.

⁹ Ruska narodna pesem.

¹⁰ Verz iz ode G. R. Deržavina *Bog*.

¹¹ Verz iz že prej citirane pesmi Lomonosova *Večerno razmišljanje*
...

¹² Priljubljena popevka z verzi Anakreonta, ki jih je prosto preve-
del M. Lomonosov.

¹³ Tjahta (Kjahta): trgovsko mesto na sibirsko-mongolski meji,
v 19. stoletju središče trgovanja s Kitajsko.

Fotografije z vaj

Alja Kapun, Jožica Avbelj, Jette Ostan Vejrup, Janez Starina, Boris Ostan, Boris Kerč, Jaka Lah, Matej Puc, Nika Rozman

Maja Boh, Primož Pirnat, Alja Kapun, Jette Ostan Vejrup, Janez Starina, Jožica Avbelj, Boris Ostan, Jaka Lah, Matej Puc, Nika Rozman

Primož Pirnat, Janez Starina, Maja Boh

Alja Kapun, Nika Rozman, Jette Ostan Vejrup

Nika Rozman, Alja Kapun

Boris Ostan, Boris Kerč, Janez Starina, Jette Ostan Vejrup, Jaka Lah, Nika Rozman, Matej Puc

Primož Pirnat, Nika Rozman, Boris Kerč, Jožica Avbelj, Boris Ostan

Nika Rozman, Alja Kapun

Jožica Avbelj, Matej Puc, Alja Kapun, Jaka Lah

Primož Pirnat, Nika Rozman, Jette Ostan Vejrup, Jožica Avbelj, Alja Kapun, Jaka Lah, Maja Boh, Boris Kerč

Janez Starina, Boris Kerč, Jaka Lah, Alja Kapun, Jette Ostan Vejrup, Boris Ostan, Maja Boh, Jožica Avbelj, Nika Rozman, Primož Pirnat

Kolumna

Blaž Lukan

Beseda in greh

Vsi poznamo frazo »Kaj pa odgovarjaš!«, ki jo starši namenjajo otrokom, ki jim ugovarjajo oz., precej manj od tega, zgolj – resnično – odgovarjajo. Odgovor staršu kot avtoriteti je potemtakem problematičen, odgovor velja za ugovor, torej oporekanje, zanikanje besede, ki je prvotna in višja, odgovorjeni nadrejena, torej podložna prvi besedi očeta, gospodarja, boga. Pravzaprav je problematičen že vsak govor kot odgovor nekemu govoru, brez vsake predpone, saj je idealna pozicija drugega v medsebojnem odnosu gospodarja in podložnika pozicija molčanja, ne govora, odsotnosti besede. Beseda je problem sama zase, beseda ni naravni organ, podaljšek misli, temveč njen presežek, navržek telesa ali glasu, v njej je skrita moč. Problematična beseda zasije z vso močjo v družbi dominacije, ki predpisuje besede, ki nadzira govor, ki predpisuje odgovore; taka družba je razredna družba, kjer en razred dominira nad drugim, taka družba pa je tudi religiozna družba, zaznamovana z dominacijo vere. Vsaka zase sta dovolj, najhujša pa je njuna kombinacija.

Taki kombinaciji smo priča v *Nevihti*. Govor o besedi je pogost, torej govor o govoru, metagovor, govor, ki premišlja samega sebe, ki se zaveda svojega mesta, tudi svoje moči. *Na jeziku imam neke besede, v glavi pa nekaj popolnoma drugega; Kako naj te ljubim, če mi*

govoriš take besede; Vsako besedo mi pregriznejo; Ampak tebe so očitno samo besede; Posušil se ti bo jezik; Besede so pač besede in tako naprej – to so izjave, ki besedi dajejo in jemljejo moč ter jo postavljajo v neločljivo zvezo z dejanjem. Beseda na jeziku še ni dejanje, čeprav lahko dejanje sproži, pomembno pa je, katera beseda je na jeziku, na koncu jezika, ko se lahko dobosedno zvrne v dejanje, ali tista iz »glave« ali tista od nekod drugod, tuja beseda iz tuje glave. Besede vplivajo na dejanje, ga vodijo, spremenijo njegov potek, ga preprečijo, a same še niso dejanje, oziroma točneje – so dejanje z omejenim dosegom, najpogosteje tuje dejanje, zgolj izvršeno dejanje brez jasno razvidnega lastnika. Tudi v dramski konvenciji, denimo klasicizma, so besede z dejanjem v razkoraku, dejanje jim predhodi ali sledi, vendar ga ne vidimo, v besedah je tako skrito dejanje zgolj v obliki (emotivnega) spomina nanj ali (metafizične) slutnje prihodnjega dejanja, ki pa je v tej konvenciji pravzaprav že povsem realna napoved, celo definicija že – seveda zgolj v ozadju, drugje, ne pred gledalcem – izvršenega dejanja. Besede so oprijemljive, celo telesne, so snov, ne zgolj neoprijemljivi tok, potekajoč iz govoril in zvočil, iz besed smo, iz besed je naše telo, besede nas ranijo in grizejo, trgajo, lovijo nas zanje, čeprav se izgovarjamo, da so besede pač samo besede,

nič več kot v izrekanju minljive, ugasnjene besede – a v resnici smo iz besed, smo beseda.

Točneje, beseda v dejanju, in še točneje: naše besede so vsaj v konjunktivnem razmerju z dejanjem. Ne zanima nas eksistencialistična logika tega razmerja, tudi esencialistična ne: bolj zanimiva se nam zdi – ob branju *Nevihite* – logika zatiranja, nadzora in prepovedi besede in dejanja, njunega jemanja oziroma nadomeščanja s strahom in občutkom krivde. Kombinacija obeh omenjenih dominacij je lahko strahotna. Ni več svobodne besede in ne dejanja prostosti, vsaka beseda je takoj zatrta, vsaka želja po dejanju je prekinjena s pomislekom o strahu in krivdi. Vsaka beseda je nenehno v nevarnosti, da ni prava, da je nepravilni odgovor na nezastavljeno vprašanje, da je sama zase – neprimerno – zmagovita, namesto da bi bila del podložnega sveta, tako kot se spodobi. A ni nas strah izreči besedo, in ne strah posledic pred njenim izrekom, strah je globlji: izrečena beseda o sebi kot osebi namreč najgloblje zadira v dominacijo (družbene, ekonomske, politične) oblasti in (krščanske) vere, strah je v resnici nezaveden, saj bi njegova ozavestitve pomenila znamenje upora, revolucije. Strah se v obeh kontekstih izraža kot prekršek, kot greh. Vse je greh, kar prihaja iz telesa, kar je lepo, kar je svobodno, kar je osebno, sploh če je ta oseba otrok, revež ali ženska. Vsa globokoumna filozofija greha je pravzaprav namenjena zatiranju revežev, žensk in otrok in ohranjanju dominacije gospodarja (moškega-očeta, države, cerkve). Filozofija greha ne omogoča dialoga, dialog pomeni izmenjavo besed med enakovrednimi, pomeni gesto in njen odmev v drugem, objem ali odziv, a vselej v odnosu do kon-

kretnega drugega, ne njegove imaginarne projekcije v obliki predrojenega (očeta, družinskega poglavarja), predpostavljenega (gospodarja, vladarja) ali predstvarjenega (boga, duhovnika) drugega. Očetu odgovarjati je greh, lahko se ti posuši jezik, vladarju odgovarjati je greh, lahko ti jezik odrežejo, bogu odgovarjati je greh, lahko ostaneš brez odrešilne besede na veke vekov. Beseda in greh sta povezana kot vzrok in posledica, njuna zveza je tako rekoč nujna in neizbežna, vsaka beseda je že greh in vsak greh je povezan z besedo, ki je kot taka pojmovana kot čisto dejanje.

Tudi ljubezen je dejanje, dejanje čiste besede, izrečene drugemu v dialogu brez obsodbe, brez sledu dominacije, ljubezen je dežela s svojo lastno ureditvijo, bojevit in vztrajna, pravična, a zahtevna, nenehno ogrožena z vseh strani, od vseh sosednjih dežel, še posebej pa od same sebe, od vsega podedovanega in pridobljenega na tavanjih in iskanjih nje same, dežele ljubezni. Ljubezen – med Katjo in Borisom – je porojena iz kaosa, iz (zunanjega) moralnega nereda oziroma (notranje) težnje po redu. Ljubezen je hkrati upor proti neredu, proti zlaganemu redu, proti pretvarjanju, proti (dvojni) krščanski morali in govoric gospodarja, ki samoutemeljitveno vzdržuje drugega kot podložnega reveža v nedogled, točneje, do točke, ko se njegovo nelagodje navsezadnje prevesi v besedo in beseda v dejanje (upora). Na srečo strah in krivda nenehno proizvajata lastne presežke, ustvarjata nelagodje, ki povzroča spodrsnjaje, napačna ravnanja, jecljanja in zagovorjene besede, v katerih pa se zrcali resnica v upor proti dominantni govoric vere in oblasti. Pot je mučna, a nujna. Nenadoma se zasliši beseda, ki – če sledimo različnim izjavam in situaci-

jam iz *Nevihite* – prekine zmerjanje in psovanje gospodarja; ki razjezi očeta; ki noče več ustreči stricu; ki ne opravičuje izživljanja močnejšega nad šibkejšim; ki razkrije pobožnjakarstvo kot zgolj-interesni govor; ki je nespoštljiva do staršev in starejših in jim je nepokorna; ki nima več razumevanja za trpljenje mater »zaradi otroških bolezni«; ki v ljubezni ni stroga in se (ji) ne odpoveduje; ki izraža svoja čustva, kakor se pojavijo, in jih ne hlina niti ne zatira; ki v grehu vidi simptom potlačene resnice in resničnih razmerij, v katera je ta ujeta; ki odpira vrata družinske hiše na stežaj, saj ve, da njihovo zapiranje pomeni prikrivanje endemičnega družinskega nasilja; ki ne čuti samo s srcem, temveč s celim telesom, in ki streže užitek, ne pa se jim odpoveduje; ki ne priznava bogaboječnosti, čeprav še vedno veruje; ki goji brezdelnost in zijanje skozi okno kot način preživetja in vselej, kadar priložnost nanese, odgovarja drugemu, se oglašja kot oseba in ima en sam, popolnoma poseben glas ...

Svet, utemeljen na izvirnem grehu, je grozljivo dramatičen, vendar težko razrešljiv. Vanj bi moral poseči nekakšen deus ex machina, bog-stroj, roka iz zgodovine, ki bo šele prišla. *Nevihita* se zdi anticipativen tekst, lahko razumemo, zakaj je ponujal toliko zadoščenja času okrog (ruske) revolucije in po njej, vendar v resnici ni optimističen, na njegovem obzorju ne sije sreča nove dobe ali zarja časa, ki bo uknil vsako dominacijo in hegemonijo (in mimogrede ustvaril novo), temveč se z njega širi mrak temeljne nemoči preseči dana razmerja, izvirajoča iz narave družbenega kot takega. Ljubezen je v tem svetu mogoča samo za tistih »deset dni«, ko sta Boris in Katja združena, deset srečnih dni bega iz toka, ki ni zgolj družben, temveč

zgodovinski, mogoča je samo kot zareza, kot premor, predah v aktu dihanja, trenutek pred ponovnim vdihom, status quo, ki ne vodi v nobeno revolucijo, v noben upor, v nobeno dejanje, v nobeno besedo, temveč zgolj v novi dih, zagotovilo preživetja. Usodno ljubezensko srečanje med mladima človekoma v dramati nastopi pozno in se ves čas odigrava na družbenem ozadju, kot bi nas Ostrovski hotel prepričati, da ljubezni kot take ni, da se lahko kaže samo kot hrepenenje po ljubezni, njena slutnja.

A slutnja ljubezni pomeni slutnjo smrti, ljubezen ni močnejša od smrti, temveč vselej blizu nje, v svobodo je mogoče skočiti samo z rečnega brega v globino: udejanjena ljubezen je pravzaprav (njena) smrt, ljubezen – paradoksalno – popolnoma živi samo v svoji odsotnosti, neživljenju. Greh uničuje vsako voljo, besede iz vrelca ljubezni so do nekega prelomnega trenutka zgolj ena sama, čista lepota, brez učinka, zvrčajoča se sama vase in utemeljujoča dana razmerja v nedogled. Katja Kabanova je središče izginjajočega sveta, ki se po romantiki nikdar več ne pojavi s tako silo, s tako strastjo, s tako voljo do življenja, do prevlade, do dominacije. A ni znamenje prihoda novega časa, temveč ravno nasprotno, sled izginulega sveta, ki bo od zdaj naprej v svojo čisto pojavnost vselej vključil neločljivo zavest o nemogočem izvemanju sebe iz logike hegemonije in dominacije in v kateri bo do neskončnosti celil svojo razklanost, svojo razpočenost, svojo necelost. Katja je naivna, kakor *Nevihita* nasploh, in simboli v njej očitni, a nimamo nobenega (vzvišenega) razloga, da je ne bi vzeli resno: kot da je živa (kakor ob smrti) in ne le dramatski lik, kot dar, ki pa se daje le zato, da ne bi bil nikdar vzet.

Viktorija Bencik

Nova članica igralskega ansambla MGL

Viktorija Bencik je dramsko igro študirala v letniku profesorjev Mileta Koruna in Matjaža Zupančiča in študij leta 2008 zaključila z vlogama Susn 2 v Achternbuschevi *Susn* (r. Miha Golob) in Polly Peachum v Brechtovi in Weillovi *Operi za tri groše*, za katero je dobila akademijsko Prešernovo nagrado. V MGL je prvič nastopila še med študijem v sezoni 2007/2008 v vlogi deklice Joži v predstavi *En dan v smrti Jožce Rožce* Petra Nicholisa (r. Zvone Šedlbauer). Kasneje je v MGL igrala Ilse v mjuziklu *Pomladno prebujenje* (r. Sebastijan Horvat), Heidrun/Libgart Reichert v Gieselmannovih *Golobih* (r. Tijana Zinajić), več vlog (vskok) v mjuziklu *Dekameron* (r. Boris Kobal), Prostitutko z bradavico v Levinovem *Rekviemu* (r. Matjaž Zupančič) in Ženo v Schönherrjevem *Hudiču babjem* (r. Mateja Koležnik), za katero je letos dobila Borštnikovo nagrado za mlado igralko. V SNG Drami Ljubljana igra Sybil Vane v dramatisaciji Wildove *Slike Doriana Graya* (r. Ajda Valcl).

Viktorija Bencik

Borštnikova nagrada za mlado igralko

Strokovna žirija Festivala Borštnikovo srečanje 2011 v sestavi Melita Forstnerič Hajnšek, Thomas Irmer, Amelia Kraigher, Katarina Pejović in Marko Peljhan (predsednik) je Borštnikovo nagrado za mlado igralko podelila Viktoriji Bencik za vlogo Žene v uprizoritvi *Hudič babji* Karla Schönherrja v režiji Mateje Koležnik in izvedbi Mestnega gledališča ljubljanskega.

»Skrbno stilizirana vloga mlade žene prinaša zanimiv razpon: od pasivne krhkosti do usodne >hudičevke<, od žrtve do krvnice. Izpeljava lika je dosledna in jezikovno prepričljiva. Mlada igralka je z močno prezenco in s ključnim, nezmotljivim glasom >a capella tria<, ustvarila najprepričljivejši krak arhetipskega trikotnika. To je subtilna, s pravo mero dozirana in konsekventno režijsko vodena >ljudska< igra, z vsemi elementarnimi emocionalnimi poudarki, erotičnostjo, ki jo iz sprva na videz sramežljive hribovske deklina spremeni v usodno žensko na meji.«

Nagrada

Henrik Ahr

Borštnikova nagrada za scenografijo

Strokovna žirija Festivala Borštnikovo srečanje 2011 v sestavi Melita Forstnerič Hajnšek, Thomas Irmer, Amelia Kraigher, Katarina Pejović in Marko Peljhan (predsednik) je Borštnikovo nagrado za scenografijo podelila Henriku Ahru za scenografijo v uprizoritvi *Hudič babji* Karla Schönherrja v režiji Mateje Koležnik in izvedbi Mestnega gledališča ljubljanskega.

»Scenografija Henrika Ahra za Schönherrjevo dramo *Hudič babji* je oblikovana bistro in funkcionalno. Gledalec je soočen z leseno steno, ki določa in ločuje prostor igre in publike. Spominja na gozdove te avstrijske drame in hkrati učinkuje kot »začudna« metafora za slovensko severno mejo. Prav tako kot v Schönherrjevi drami, je s tem medigra med oddaljenostjo in bližino še dodatno poudarjena. Kombinacija subtilne simbolne abstrakcije, ki izpostavi vse tri protagoniste v njihovem erotičnem spopadu, in presenetljivi minimalizem arhitekturne ekspresije ustvarita osupljiv oder za tega »Strindberga v gorah«.

Jure Henigman

Nagrada vesna in Stopova nagrada

Žirija 14. Festivala slovenskega filma v Portorožu v sestavi Dafne Jemeršič, Vladan Petković, Lara Jankovič, Sašo Podgoršek in Matjaž Javšnik (predsednik) je nagradovesna za najboljšo glavno moško vlogo podelila Juretu Henigmanu za vlogo Vojaka Andreja v filmu *Izlet Nejca Gazvode*.

Jure Henigman je skupaj s soigralcema Nino Rakovec in Luko Cimpričem prejel tudi Stopovo nagrado za igralske dosežke leta 2011.

Tanja Ribič

Plaketa na festivalu FEDIS

Članica ansambla MGL Tanja Ribič je na prvem Festivalu domaćih igranih serij FEDIS v Beogradu prejela plaketo za vlogo Lili Muhe v TV seriji *Niša mala klinika*.

Svetlana Slapšak

Mikra theatrika

Knjižnica MGL (156)
MGL: Ljubljana, 2011

Svetlana Slapšak o gledališču premišljuje iz zornega kota svojega znanstvenega področja, antropologije antičnih svetov. *Mikra theatrika* prinaša izbor njenih študij, esejev in kritik.

V prvem delu knjige na primerih pretežno sodobnih grških uprizoritev antičnih dram iz zadnjih štiridesetih let analizira recepcijo antičnih tekstov v luči sodobnih poskusov družbene kritike v gledališču.

Subkultura, ki je odmaknjena od gledališča mainstreama, ponuja bogastvo performativnih praks. Avtorica v drugem delu knjige predstavi tezo, da nekatere med njimi, zlasti v balkanskih kulturah, spodbujajo tudi nov odnos gledališča do družbene kritike.

V tretjem delu avtorica evocira svoje »ljubezensko razmerje« s slovenskim gledališčem, ki ga spremlja, komentira in problematizira že dolga leta. Njen pogled je tematsko in zgodovinsko arbitraren, gledališko pa usodno »zainteresiran«, usmerjen k vlogi gledališča tukaj in zdaj.

Spremno besedilo h knjigi je napisal Ivica Buljan. V njej objavljamo tudi izbor tematskih kolažev, ki jih avtorica že desetletja ustvarja kot likovno nadgradnjo svojim tekstom.

Alexander Nikolayevich Ostrovsky

The Storm

Гроза

Opening 24. november 2011

Translator **Tatjana Stanič**
 Director **Jernej Lorenci**
 Dramaturg **Eva Mahkovic**
 Set designer **Branko Hojnik**
 Costume designer **Belinda Radulović**
 Choreographer and assistant to director **Gregor Luštek**
 Composer **Branko Rožman**
 Language consultant **Maja Cerar**
 Lighting designer **Branko Šulc**

In the performance we used *Slovenija, od kod lepote tvoje* (by Ansambel bratov Avsenik), *Oblaki so rdeči, Gor čez izaro, Ko študent na rajžo gre* in *Tam, kjer teče bistra Zila* (Slovenian folk songs).

Stage manager **Borut Jenko**
 Prompter **Neva Mauser Lenarčič**
 Technical director **Jože Logar**
 Stage forman **Janez Koleša**
 Technical coordinator **Branko Tica**
 Sound master **Sašo Dragaš**
 Video master **Tomaž Božič**
 Lightning masters **Branko Šulc** and **Bogdan Pirjevec**
 Hairstylist **Ksenija Imerović**
 Wardrobe mistresses **Angelina Karimović** and **Tatjana Cirman**
 Property master **Sašo Ržek**

The set was made under the supervision of master **Vlado Janc** and costumes under supervision of mistresses **Irena Tomažin** and **Branka Spruk** in the ateliers of Ljubljana City Theatre.

Cast

Marfa Ignatievna Kabanova **JOŽICA AVBELJ**
 Tihon Ivanich Kabanov **MATEJ PUC**
 Katerina **NIKA ROZMAN**
 Varvara **ALJA KAPUN** as guest
 Savil Prokofievich Dikoy **BORIS OSTAN**
 Boris Grigorievich **PRIMOŽ PIRNAT**
 Vanya Kudryash **JAKA LAH**
 Kuligin **JANEZ STARINA**
 Feklusha **JETTE OSTAN VEJRUP**
 Glasha **MAJA BOH**
 Shapkin **BORIS KERČ**

VOLGA QUARTET (with alternation):

Eva Jurgec, Klemen Bračko, Bojan Cvetrežnik,
 Jelena Ždrale, Katarina Jericijo, Žiga Fabbro

Katerina is a young, married woman, caught in the cold house of her heartless mother-in-law, rich landowner Kabanikha, who terrorises three young people: her daughter-in-law Katerina, her merry daughter Varvara and her cowardly son Tihon, who regards his wife Katerina as a necessary evil and prefers to take a breather from his mother and women in the house having a bottle of vodka. In this small town on the Volga also lives a young man from Moscow, Boris Grigorievitch, whose financial fate is left to the mercy of his hot-tempered uncle, the respectable merchant Dikoy. In a few speechless meetings on the promenade a flame of forbidden love ignites between Katerina and Boris. Katerina is grabbed by an unbearable guilty conscience, Varvara convinces her to grab the opportunity for happiness, the watchmaker Kuligin creates the *perpetuum mobile*, a storm gathers over the Volga and a half-mad old woman predicts a sad end for everyone. When Tihon goes to Moscow for two weeks, Katerina's virtue is put to the test.

Russian dramatist Alexander Nikolayevich Ostrovsky first tried his hand at writing comedies, in which he ridiculed the representatives of uncultured, self-satisfied merchant class, which he portrayed in his play *The Storm* as well. Later, when he made his piece with the regime, he switched from comedy to historical dramas and lived under the patronage of Tsar Alexander III. He founded the Maly Theatre in Moscow and was appointed an artistic director of all the Moscow State Theatres just before his death. He died of heart attack, while translating the Shakespeare's tragedy *Antony and Cleopatra*.

The Storm was staged by Marija Nablocka in May 1951 as a first performance in the then newly established professional Ljubljana City Theatre (MGL), which is (also) the reason why we decided to revive it again in our Jubilee Season.

Informacije o predstavah MGL dobite

- pri blagajni MGL v Gledališki pasaži med Čopovo in Nazorjevo ulico v Ljubljani, ki je odprta vsak delavnik od 12. do 18. ure in uro pred predstavo
- v mesečnem sporedu predstav, ki ga abonenti, imetniki osebne in poslovne kartice MGL in tudi vsi drugi, ki to želijo, prejmejo po pošti, prav tako pa je brezplačno na voljo pri blagajni MGL
- na spletni strani www.mgl.si
- s sporočili SMS Mestnega gledališča ljubljanskega
- v dnevnem časopisju
- na radiu
- na teletekstu TV SLO
- na Facebooku

REPERTOAR SEZONE
2011/2012

VELIKI ODER

Molière Namišljeni bolnik

Le Mallade imaginaire, 1673

Prevajalec **Josip Vidmar**

Režiser **Mile Korun**

Premiera 15. septembra 2011

Ödön von Horváth Don Juan se vrne iz vojne

Don Juan kommt aus dem Krieg, 1937

Prevajalka **Urška P. Černe**

Režiser **Dušan Jovanović**

Premiera 13. oktobra 2011

Aleksander Nikolajevič Ostrovski Nevihta

Проза, 1859

Prevajalka **Tatjana Stanič**

Režiser **Jernej Lorenci**

Premiera 24. novembra 2011

Lope de Vega Vitez čudes

El caballero del milagro, 1593

Prevajalec **Primož Vitez**

Režiser **Luka Martin Škof**

Premiera 2. februarja 2012

Nikolaj Vasiljevič Gogolj Ženitev

Женидба, 1842

Prevajalec **Josip Vidmar**

Režiser **Diego de Brea**

Premiera marca 2012

John Dempsey, Dana P. Rowe Čarovnice iz Eastwicka

The Witches of Eastwick, 2000

Prevajalka dialogov **Alja Predan**

Prevajalec songov **Milan Dekleva**

Režiser **Stanislav Moša**

Premiera aprila 2012

Koproducent Festival Ljubljana

MALA SCENA

Aleksander Stroganov Ptičeslovje

Орнитология, 1998

Prevajalec **Miha Javornik**

Režiser **Zvone Šedlbauer**

Premiera 29. septembra 2011

Hanoh Levin Rekviem

Aškava, 1999

Prevajalec **Klemen Jelinčič Boeta**

Režiser **Matjaž Zupančič**

Premiera 10. novembra 2011

Zinnie Harris Dlje od najdlje

Further than the Furthest Thing, 2000

Prevajalka **Alenka Klabus Vesel**

Režiserka **Tijana Zinajić**

Premiera aprila 2012

Dominik Smole, Boštjan Hladnik,

Nana Milčinski Ples v dežju

Režiser **Matjaž Berger**

Premiera junija 2012

Koproducent Anton Podbevšek Teater

KOPRODUKCIJI

Ivan Viripajev Kisik

Кислород, 2003

Prevajalec **Miha Javornik**

Režiser **Primož Ekart**

Premiera 24. septembra 2011

Koproducent Imaginarni

Igor Likar Podobe v glasu
ali Play Polič

Režiser **Igor Likar**

Premiera januarja 2012

Koproducenta Arsmedia in

Radio Slovenija